

EUSKALTZAINDIA

**EUSKAL
GRAMATIKA
LEHEN URRATSAK-I
(ERASKINA)**

**EUSKAL GRAMATIKA.
LEHEN URRATSAK-1
(ERASKINA)**

**GRAMATIKA BATZORDEA
EUSKALTZAINDIA
1987**

EUSKALTZAINDIA
GRAMATIKA BATZORDEA

EUSKAL GRAMATIKA
LEHEN URRATSAK-I

(ERASKINA)

1987

GRAMATIKA BATZORDEA

Burua: Patxi Altuna

Buruordea: Pello Salaburu

Idazkaria: Patxi Goenaga

Idazkariordea: Maria Pilar Lasarte

Kideak:

Lino Akesolo

Miren Azkarate

Piarres Charriton

Andolin Eguzkitza

Jean Haritschelhar

Alan King

Jose M. Larrarte

Jose Antonio Mujika

Beñat Oyharçabal

Karmele Rotaetxe

EGLU-1 (ERASKINA)

Txostengileak:

Miren Azkarate
José M. Larrarte
Maria Pilar Lasarte
Beñat Oyharçabal

Laguntzaileak:

Patxi Altuna
Lino Akesolo
Piarres Charriton
Andolin Eguzkitza
Patxi Goenaga
Jean Haritschelhar
Alan King
Jose Antonio Mugika
Karmele Rotactxe
Pello Salaburu

Azken moldatzaileak:

Patxi Altuna
Pello Salaburu

AURKIBIDEA

0. Sarrera	11
1. Hitz ordena.	15
1.1. Izen sintagmen eta perpausaren barneko elementuen ordena	17
1.2. Hitzen ordena eta esanahia	19
1.3. Mintzagaia	22
1.3.1. Definizioa	22
1.3.2. Mintzagai isildua	23
1.3.3. Mintzagai hanpatua	24
1.3.4. Mintzagaia eta aditza	25
1.4. Irazkina	26
1.4.1. Definizioa	26
1.4.2. Galdegaia zer den	27
1.4.3. Galdegaiaren tokia aldaraztea	31
1.4.4. Galdegaia ezezkoetan	31
1.5. Gramatika funtzioen eta mintzagai egituraren arteko lotura	32
1.6. Ordena ez-markatua	33
1.6.1. Arazoa	33
1.6.2. Ordena ez-markatua eta osagaien gramatika funtzioak	34
1.7. Ordena markatua	36
1.8. Aditzaren eskuineko osagaiak	37
1.8.1. Irazkinaren barnean	38
1.8.2. Irazkinetik kanpo	38
1.8.3. Diskurtsuaren inguramena	39
1.9. Adizlagunak	40
1.10. Ondorioa: mintzagai egituraren eskema	41
2. "-ko" atzizkia: funtzioak eta esanahiak	43
2.1. -ko atzizkia eta izenlagun deskribatzaileak	46
2.1.1. Adberbioa + -ko	46
2.1.2. Izen multzoa + -ko	48
2.1.3. -ren + izena + -ko	48
2.1.4. Zenbatzailea + izena + (izenondoa) + -ko	52
2.2. -ko atzizkia, banaketaren marka	54

2,3, -ko atzizkia, "etxe"ren baliokide	55
3. Hitz elkarketa	57
3.1. Izen elkartuak	61
3.1.1. Izen elkartu arruntak	61
3.1.1.1. Bi izen bakunez osaturiko izen elkartuak	61
3.1.1.2. Aditzoinaz edota izenkiaz osaturiko izen elkartuak	65
3.1.1.3. Izenaz+izenondoaz osaturiko izen elkartuak	67
3.1.1.4. Izenondo+izenondoaz osaturikoak	67
3.1.2. Izen elkartu bereziak	67
3.1.2.1. Izen berezi+izen arrunt	67
3.1.2.2. Izen berezi+izenondo	68
3.1.2.3. Izen arrunt+izen berezi	68
3.1.2.4. Izen berezi+izen berezi	68
3.2. Izenondo elkartuak	69
3.2.1. Izen + izenondo	69
3.2.2. Aditzoin + izenondo	70
3.2.3. Aditzoin + -gari	70
3.2.4. Izenondo + izenondo	71
3.3. Aditz elkartuak	71
3.4. Adberbio elkartuak	72
4. Deklinabideko taulak	73
4.1. Sarrera	75
4.2. Kasu marka guztien taulak	79
4.2.1. Izen bereziak	79
4.2.1.1. Kontsonantez bukatutako pertsona izenak: <i>Katalin</i>	79
4.2.1.2. Bokalez bukatutako pertsona izenak: <i>Koldo</i>	81
4.2.1.3. Kontsonantez bukatutako leku izenak: <i>Eibar</i>	82
4.2.1.4. Bokalez bukatutako leku izenak: <i>Bilbo</i>	83
4.2.1.5. "a" artikulua bukatutako leku izenak: <i>Iruñea</i>	84
4.2.1.6. "a" bokalez bukatutako leku izenak: <i>Donostia</i>	86
4.2.2. Izen arrunt bidezko ardatzat duten izen sintagma	87
4.2.2.1. Kontsonantez bukatuak: <i>gizon</i>	87
4.2.2.2. Bokalez bukatuak: <i>seme</i>	91
4.2.2.3. "a" bokalez bukatuak: <i>alaba</i>	95
4.2.3. Izen arrunt bidezko ardatzat duten izen sintagma	99
4.2.3.1. Kontsonantez bukatuak: <i>haran</i>	99
4.2.3.2. Bokalez bukatuak: <i>mendi</i>	101
4.2.3.3. "a" bokalez bukatuak: <i>eliza</i>	103
4.2.3.4. "ai" diptongoaz bukatuak: <i>jai</i>	105
4.2.3.5. "au" diptongoaz bukatuak: <i>gau</i>	107

4.2.4.	Pertsona izenordainak	109
4.2.4.1.	Arruntak	109
	<i>ni</i>	109
	<i>hi</i>	110
	<i>gu eta zu</i>	111
	<i>zuek</i>	112
4.2.4.2.	Errespetuzko formak	113
	<i>berori</i>	113
4.2.4.3.	Indartuak	114
	<i>neu</i>	114
	<i>heu</i>	116
	<i>geu</i>	117
	<i>zeu</i>	119
	<i>zeuek</i>	120
4.2.5.	Erakusleak	122
4.2.5.1.	Erakusle arruntak	122
	<i>hau</i>	122
	<i>hori</i>	123
	<i>hura</i>	124
4.2.5.2.	Indartuak	125
	<i>hauxe</i>	125
	<i>horixe</i>	127
	<i>huraxe</i>	129
	<i>bera</i>	131
	<i>eurak</i>	133
4.2.6.	Galdetzaileak eta izenordain mugagabeak	134
4.2.6.1.	<i>Nor</i>	134
4.2.6.2.	<i>Zer</i>	135
4.2.6.3.	<i>Zein</i>	136
4.2.6.4.	<i>Norbait</i>	137
4.2.6.5.	<i>Zerbait</i>	138
4.2.6.6.	<i>Nornahi</i>	139
4.2.6.7.	<i>Deus</i>	140
4.2.7.	Zenbatzaileak	141
4.2.7.1.	<i>Bat</i>	141
4.2.7.2.	<i>Batzu</i>	142
4.2.7.3.	<i>Zenbait</i>	143
4.2.7.4.	<i>Hiru</i>	144
4.2.7.5.	<i>Sei</i>	146
4.2.8.	Adberbioak	147
4.2.8.1.	Leku adberbio arruntak	147
4.2.8.2.	Leku adberbio indartuak	148

4.2.8.3. Denbora adberbioak	148
4.3. Kasuak banan bana	149
4.3.1. Absolutua	149
4.3.2. Paritiboa	151
4.3.3. Ergatiboa	152
4.3.4. Datiboa	154
4.3.5. Inesiboa	156
4.3.6. Leku genitiboa	160
4.3.7. Adlatibo soila	163
4.3.8. Hurbiltze adlatiboa	167
4.3.9. Muga adlatiboa	170
4.3.10. Ablatiboa	173
4.3.11. Genitiboa	178
4.3.12. Soziatiboa	180
4.3.13. Instrumentala	182
4.3.14. Motibatiboa	185
4.3.15. Destinatiboa	187
4.3.15.1. Genitiboaren gainean eraikia	187
4.3.15.2. Inesiboaren gainean eraikia	191
4.3.15.3. Adlatiboaren gainean eraikia	193
4.3.15.4. Banatzailea	196
4.3.15.5. Prolatiboa	197
Bibliografia	199
1. Liburuan aipatua	201
2. Euskal gramatikak	202

0. SARRERA

0. SARRERA

Eskuarteaz duzu, irakurle, Euskaltzaindiak orain duela zenbait hilabete argitaratu eman zuen *Euskal Gramatika. Lehen Urratsak-I* izeneko liburuaren Eraskin hau. Zertara dator oraingo liburu berri hau? Edo, zergatik ez egin bigarren liburu bat, hango hura eraskin gisako honekin osatu beharrean?

Gramatika Batzordeak, orain dela urte luzeak lanean hasi zenetik, argi aski ikusi zuen bere buruari jarri zizkion helburuak behar bezala betetzeko denbora beharko zuela. Hortaz, langintza bat egin zuen, gramatikak plazaratzen dituen arazo eta katramila guztiak pixkanaka eta apurka ikertzeko. Horrekin batera epe batzu ere jarri zituen. Lanaren lanaz eta eginaren eginaz, gauzak uste baino astiroago joango zirela ere ohartu zen eta epeak luzatuko zirela. Halaz guztiz, ahal zelarik, epe hauek errespetatzen saiatu da eta, hortaz, premiak ikusirik, ontzat jo zuen gramatika hau osatuko duten liburuen arteko lehenbiziko liburukia garai hartan argitaratzea, jakinaren gainean liburuki horrek besarkatu beharko zituzkeen gaietatik zenbait kanpoan geratuko zirela. Kanpoan geratu ziren, hain zuzen ere, eraskin honetan datozkizunak, gutxienez.

Lehenbiziko liburukian perpaus bakuna zuen Gramatika Batzordeak aztergai: izen sintagmarekin hasi eta aditz sintagmaraino ailegatu, tartean suerta zitezkeen arazoei konponbidea, edo aurkez-bidea bederen, aurkitzen saiatuz. Kanpoan geratu zen, hasiera hasieratik, aditz sintagmaren aurkezpena, bigarren liburuki bateko uzten genuela. Dena dela, liburu hartan agertu ziren gai guztiek ez zuten tratamendu bera izan, sakontasunaren aldetik. Hitzen edo sintagmen ordenaz zerbait esan beharra zen eta esan ere, zerbait esaten da lehenbiziko liburuan (ikus 42.orr. eta j.) baina, gure ustez, tankera honetako gramatika batek zertxobait gehiago esaten saiatu beharko luke. Gai agortu nahi ez badugu ere, horixe da, hain zuzen ere, liburu honetan aurkituko duzun lehenbiziko kapitulua. Horregatik da liburu hau aldeztu aurretik agertutakoaren eraskina, hura osatzen baitu.

Izenlagunaz ari ginela, **-ko** atzizkia aurkezten zen lehenengo liburuan 301. eta 367. orrialdeetan. Zernahi gisaz, atzizki honekin ezin daitezke gauzak erraztu, atzizki beraren azpian hizkuntz fenomeno asko ezkututzen baitira. Hortaz gai berera itzuli nahi izan dugu hemen, berriz ere lehenbiziko liburuan

agertzen dena osatu nahian. Irakurleak aurkituko du bigarren kapituluan bereizten direla lehenbiziko **-ko** hartaz gain beste hiru **-ko**, bestelako ezaugarri sintaktikoekin.

Hitz elkarketaz ezer gutxi agertzen da lehenbiziko liburukian: 71. orrialdean bereizten dira izen bakunak, eratorriak eta konposatuak. Zerbait izanik ere, gutxiegi. Tratamentu luzeago du eskuartean duzun eraskin honetan.

Azkenik, lehenbiziko liburukian Deklinabideko Taulak aipatzen badira ere, ez dira inon agertzen. Hemen saiutzen gara orain arte Euskaltzaindiak hobetsi dituen formak aurkezten, edozein momentutan kontsultatzeko. Egia da badirela oraingoz erabaki gabeko arazotxo batzu (bide batez, "batzu" ala "batzuk"?) eta beste batzutan, berriz, haritako erabakiak praktikara eraman nahi ditugunean nahikoa forma bitxiak aurkitzeko arriskuan eror gaitezkeela ("gauik", "gaurik" ?; "Mirenegan", "Mirenengan", "Mirengan"?). Zer esanik ez, puntu anitzetan ez da erabakirik (zein da "berori" bezalako erakusle baten plurala: "beroriek"?, "eurok"?). Horrelakoetan ere, eta horrelakoak maiz kara agertzen zaizkigu lerro artean idazmakina hartu orduko, taula batzu eskaini ditugu: osoak izan daitezten saiatu izan garen arren, ez dira haatik osoak. Guzti hau 4. kapituluan dago bildurik.

Irakurle batek baino gehiagok helerazi digu kexua: lehenbiziko liburuan, hain mardula izanik, ez dago askotan modurik aurkitu nahi duzuna behatzeko, batzutan gauza bera sakabanatua baitago han-hemenka. Horregatik bildu dugu liburuki honetan Gaien Aurkibide bat ere: Aurkibide horretan sartzen dira lehenbiziko liburuaren eta eraskin honen gaiak, gai hauek non begira daitezkeen seinalatuz.

Bibliografiaz ere zerbait esan beharra da: bi partetan aurkezten dugu hemen. Alde batetik daude, zerrenda batean bildurik, eraskin honetan zuzenean aipatuak agertzen diren liburuak. Zerrenda horren segidan bada bigarrena: zerrenda honetan bildu ditugu, Euskaltzaindiak bere X. Biltzarrerako prestatu zuen katalogoan oinarriturik, orain arteko euskal gramatkarik garrantzizkoenak. Argitaratuak bakarrik bildu ditugu eta liburuetara bakarrik mugatu gara, ez baititugu kontuan izan artikulua, tesiak edo bestelako lanak. Luzera begira gauzak aldatuko dira: ez da aiantzi behar orain aurkezten ari garen eraskin hau eta aurretik nahiz ondotik datozkiokeen kideak behin behinekoak direla. Helduko da noizbait ordua behin-behinekotasun hori galtzeko. Orduan saiaturiko gara bibliografia osoago bat eskaintzen, beharrezko diren xehetasun guztiak emanaz.

Ez da esan beharrik, lehenbiziko liburua bezala, hau ere lantalde batek egina dela eta luma eta esku askoren ondorioa. Hori garbi utzi behar da. Egia da lantalde batean normalean batzuren lana nabarmendu egiten dela, baina hori ukatu gabe, gauza guztien gainetik, lan hau ezin izango zatekeen egin, azkenean

hartu duen formarekin behintzat, ekipo oso batek hilabeteak eman izan ez balitu elkarlanean. Txosten hauek hiru edo lau aldiz idatziak izan dira, gainera behera eztabaidatuak eta, sarri askotan, guztiz aldatuak. Nolabait esateko, lerro hauek aita edo ama askoren urreak dira.

Gramatika Batzordeko kideak ere aldatu egin dira urteen eraginez: jakina den bezala, batzordearen buru zen P. Lafitte ez dago gure artean. Aldiz, lankide berriak baditugu orain: azken aldera, Eraskin hau eta honekin batera aurkezten den bigarren liburukiko lana oso aurreratua zelarik, P. Charriton eta A. Eguzkitza hasi ziren lanean batzordean. Lankideak aldatzearekin batera, hauen funtzioak ere aldatzen dira: lan hau egin den bitartean P. Altuna izan da Batzordeburu eta J. Haritschelhar buruorde. Sarrerako orrialdean ikusten den bezala, hori ere aldatua dago orain.

Besterik ez. Seinalatu nahi genuke, hori bai, hurrengo orrialdeetan bi modutara agertzen dela aipatua lehenbiziko liburukia: izen osoa ematen da batzutan, **Euskal Gramatika. Lehen Urratsak-1** eta laburturik ere beste zenbaitetan, **EGLU-1**. Liburu horrekin suertatu zen bezala, Batzorde hau irrikaz dago eskuartean duzun lan honi buruzko kritikak, eritziak edo bestelako oharrak noiz helduko zaizkion.

Gramatika Batzordea

1. HITZ ORDENA

1. HITZ ORDENA

1.1. IZEN SINTAGMEN ETA PERPAUSAREN BARNEKO ELEMENTUEN ORDENA

Izen sintagmaren egitura aztertu genuenean lehenbiziko liburuan (ikus *Euskal Gramatika: Lehen Urratsak (1)*, Bigarren Atala, 53-315 orr.), zenbait ohar egin genituen haren barnean elementu desberdinek izan dezaketen ordenaz eta posizioaz. Zehazturik geratu zen han izen sintagmaren osagai horiek har dezaketen tokia. Horrela, eta adibide gisa, izenondoek izenaren eskuineko parte hartzen dutela esaten zen. Jentilizioak izan ezik, gainerako izenondoak izenaren ezkerreko partean paratuz gero, izen sintagma ez gramatikal bihurtzen da, ondoko adibideotan ikusten den bezala:

- (1) a. Gizon handia
b. Etxe txikia

vs.

- (2) a. *handi gizona
b. *txiki etxea

Beste batzutan, berriz, delako izen sintagma horren barneko osagaien ordena aldatuz gero, izen sintagma berri bat sortzen zaigu:

- (3) a. etxe zaharra
b. zahar etxea

Azkeneko adibidean ikusten den bezala, esanahia zeharo aldaturik geratu da hor: **zaharra den etxea vs. zaharrak bizi diren etxea (apez etxea bezalatsu)**. Adibide guzti hauetan izen sintagma bezalako osagai jakin batean hitz ordenak duen garrantzia agerian jartzen zaigu. Zernahi gisaz, gure helburua ez da hemen sintagma unitate guztietan agertzen den arazo hau sakontzea edo argitzea, baina perpausaren barnean osagai direnen artean bera nola agertzen den poxiño bat agerteraztea. Zein da, bada, perpausaren barneko sintagmen ordena?

Egia da, nolana ere den, izen sintagmen barruko ordenaren eta perpausaren osagaien ordenaren artean nolabaiteko erlazioak egon daitezkeela. Hizkuntz tipologian halako erlazioak aurkituak izan dira maila desberdinetako unitateen barnean kausitzen ditugun ordenazko datuetan. Adibidez, izen sintagmaren barnean, eratorketan, elkarketan edo aditzaren beraren barnean ere aurkitu ohi diren ordenek perpauseko osagaien artekoarekin zerikusirik badutenentz galde daiteke. Halaz guztiz, ez gaitezke gu bide horretatik abia. Alde batetik, erlazio kontu horietan gauzak ez baitira beti oso garbi eta bestetik, berriz, uste baitugu, horrela eginez, gramatika honen mugetatik harago gindoazkeela. Hortaz, perpausean ageri diren hitzen ordena zehaztera mugatuko gara.

Esan dezagun, hasteko, hemen aipatzen dugun gai hau zerbait ukitua eta erabilia izan dela jadanik, gure gramatika honen lehenbiziko liburukian (ikus 42-49 orr. han) perpausaren egitura orokorki aurkeztean. Baina gaia hain axaletik ukitua zenez gero han, berriz ere arazo haletara itzultzea eta piska bat barnekiago ikertzea komeni dela iruditu zaigu. Horra berriz ere gai berera etortzearen arrazoia.

Ongi aski dakigun bezala, eta gramatika gehienetan aipatua izan da kontu hau, hitz ordena aski librea dugu euskaraz. Bi arrazoirengatik gertatzen da halaxe:

- 1) Osagaien zeregin gramatikala (edo gramatika funtzioa) ez baitu tokiak markatzen.
- 2) Eginkizun edo funtzio horiei ez baitagokie toki finko ezin aldatuzkorik.

Horiek horrela izanik, maiz esana izan den bezala, ordenak beste gisa batez garrantzia badu, eta delako orden askatasun horrek, ondorioz, bere mugak ere bai.

Argi dezagun guzti hau adibide batean. Demagun perpaus batean osagai gerta daitezkeen elementuen segida hau dugula:

aditza: **eman dio**
beste osagaiak: **aitak, haurrari, sagarra.**

Ithurry joan den mendean ohartu zen bezala, lau elementu horiek manera guztietan konbina daitezke eta konbinazio horien ondorioz perpaus zerrenda luzea egin daiteke, perpaus guzti horiek ongi moldatuak direlarik. Orotara 24 perpaus dira:

- (4) aitak sagarra haurrari eman dio
aitak sagarra eman dio haurrari
aitak eman dio sagarra haurrari
aitak eman dio haurrari sagarra
aitak haurrari eman dio sagarra
aitak haurrari sagarra eman dio
sagarra haurrari aitak eman dio
sagarra haurrari eman dio aitak
sagarra aitak haurrari eman dio
sagarra eman dio haurrari aitak
sagarra eman dio aitak haurrari
eman dio aitak sagarra haurrari
eman dio aitak haurrari sagarra
eman dio sagarra haurrari aitak
eman dio haurrari sagarra aitak
eman dio haurrari aitak sagarra
haurrari aitak sagarra eman dio
haurrari aitak eman dio sagarra
haurrari eman dio aitak sagarra
haurrari eman dio sagarra aitak
haurrari sagarra aitak eman dio
haurrari sagarra eman dio aitak

Perpaus guzti horiek sortzen dira adizkiaren bi osagaiak aldatu gabe utzirik. Haiak ere bereziz gero eta goiko konbinazio horietan sartuz, ehun perpaus baino gehiago molda daitezke: **aitak dio sagarra eman haurrari, sagarra dio eman aitak haurrari, e.a.**

1.2.HITZEN ORDENA ETA ESANAHIA

Zerrenda luze horren aurrean zenbait galdera egin ditzakegu. Perpaus hauen esanahia aldatzen dea? Egiten ez bada, esaldi guztiak gramatikalak izanik ere, denek molde berean jotzen al digute belarria? Eta bata bestearen ordeztu librok erabil al ditzakegu? Galdera hauei erantzuna ematen saiatzean hobeki agertuko zaigu --neurri batean bederen dudarik ez da-- hitz ordenaren arazoak gure hizkuntzan hartzen duen itxura.

Esanahiari dagokion aldakuntzarik badenentz ikus dezagun lehenbizi. Jakina, oroz lehen, "esanahi" hori zuzen zer den galde daiteke. Bistan da gauza bat baino gehiago izan daitekeela. Guk, halere, molderik hertsienean ulertuko dugu hemen: alegia, mezuaren edukina ahal bezain konkretuki jasoz, eta solas inguruari datzekon gorabeherak baztertuz eta albora utziz. Beraz, hitzek beren aldetik duten loturagabeko esanahiaz ari gara orain, neurri batean behintzat inguruari kasurik egin gabe.

Argi ikus daitekeen bezalaxe, alderdi horretatik ez da aldakuntzarik kausitzen gure adibideekin: perpaus bakoitzean emate ekintza bat adierazten da eta ekintza horretan parte hartzen duten hiru elementuak gisa berean, hiruretan eginkizun semantiko eta gramatika funtzio bera izanez, agertzen dira: aldi bakoitzean **aita** da emailea eta subjektua, **haurra** da eskuratzaillea eta zeharkako objektua eta **sagarra** da, azkenik, emana eta objektua.

Ez da horretan deus harrigarrik, deklinabidea aurkezten genuenean esandakoak kontuan haritzen baldin baditugu, izen sintagmaren gramatika funtzioak, leku-denborazkoak bezala, kasu markak adierazten dituztela euskaraz, alegia. Ez tokiak, beraz. Are gehiago dena, adibide hauetan ikus daitekeen bezala, ez dirudi, osagaiak beren gramatikazko izatearen edo kasu markaren arauera beti toki berean agertu behar dutenik. Horra, bada, zergatik diogun libro dela euskaraz hitz edo sintagmen ordena.

Horiek horrela, bigarren galderari erantzungo diogu orain. Perpaus hauen esanahia aldatzen ez baldin bada, denek molde berean jotzen al digute belarria? Zehazkiago mintzatuz, perpaus horiek bata bestearen ordez erabil al ditzakegu besterik gabe?

Gogoan har, lehenik, hasieran ikusi dugula perpausen esanahia (zentzurik hertsienean) ez dela aldatzen hitzen ordena aldatuz. Perpaus guzti hauek molde berean jotzen diguten belarria galdetzen dugunean, perpausa bere hutsean bakarrik ez, solas ingurumena ere edukitzen dugu kontuan, zeren orain perpaus hauek noiz erabil ditzakegun ikusi behar baitugu.

Kontsidera ditzagun, adibidez, honako bi perpaus hauek:

- (5) a. **sagarra haurrari aitak eman dio**
- b. **aitak sagarra haurrari eman dio**

Lehen esan dugun bezala, gisa batez ber edukina dute bi esaldi hauek. Halaz guztiz ere, edozein euskaldunek sendi dezakeenez, ez ditugu biak elkarren pareko. Zertan datza, bada, bien arteko aldea? Horren adierazteko bide bat baino gehiago dagokeen arren, saia gaitezen esplikazioaren bat ematen. Hasteko, badirudi bi perpaus hauek aurtesuposizio desberdinak dituztela esan genezakeela.

Lehenbiziko perpausean, (5.a).ean alegia, badirudi hiztunak aurretik jakintzat ematen duela norbaitek sagarra haurrari ematen diola eta norbait hori nor izan daitekeen zehazteko erabiltzen dugula. Perpaus horrek, ondorioz, norbait hura zehazki nor den adierazteaz beste helbururik ez du. Ondoko perpausean, ordea, badirudi aitak sagarra norbaiti eman diola aurretik jakina den zerbaitzat daukala hiztunak. Horixe da, hain zuzen ere, datiboan agertzen den izen sintagmak zehazten diguna.

Azalbide hau hertsiki lotua dago, Altubez geroztik bereziki, gure gramatika tradizioan oso ezaguna den beste bati. Alabaina perpaus bakoitza galde zehatz baten ihardespena bailitzan kontsideratzen baldin badugu, ez dute perpausoko osagai guztiek ber pisua edo garrantzia. Haien artean bada bat, nolabait esateko, galde hori zuzenki eta zehazki ihardesten diona. Hain zuzen ere, berau, **galdegaia** deitu ohi dugu, eta tokiaren edota doinuaren bidez seinalatzeo aukera dugu.

Gure bi adibideetan bi perpausok galdegai desberdinak izanki ("aitak", Nork sintagma subjektua lehenbizikoan; "haurrari" Nori sintagma zeharkakoa bestean), horrexeraz datza bien arteko diferentzia, eta horretatik heldu da bata bestearen ordez erabiltzeko gaitasun eta ezintasuna. Horrek esan nahi du gramatika egituraren ondoan beste egitura bat ere agertu zaigula, hemen mintzagai egitura deituko duguna. Beraz bi egitura, bata bestearen gainean, ageri zaizkigu perpausetan: **funtzio egitura** eta **mintzagai egitura**. Lehenbizikoak funtzioekin du zerikusia, kasuek ematen dituten informazioarekin alegia. Bigarrena, aitzitik, informazio klasean eta hizketaren unibertsoan oinarritzen da.

Puntu honetara ailegatu garenez, hitz ordenaren arazoa hobeki ulertzen ahal dugu orain. Ordena librea dugu euskaraz, elementuen eginkizun edo funtzioak baizik ez baditugu kontuan hartzen; ez da librea, ordea, perpausaren bigarren egitura ere, mintzagaiarena, gogoan atxekitzen badugu.

Perpausean bi maila bereizten ditugula ikusi dugu. Berehala galdera bat datorkigu burura: bi maila eta egitura hauek zeharo askeak dira elkartengandik? Ala, badute elkarren artean zerbait lotura?

Guztiz loturarik gabekoak baldin balira, hitz ordena emaitza gramatikaletatik arras kanpo den arazoa dugula pentsatu behar genuke. Lotura zerbait baldin bada, aitzitik, emaitza horiek beren eragiketa senti eraziko dute mintzagai egituraren barnean ere, eta guztiz beharrezkoak izanen zaizkigu hitz ordenaren arazoa argitzeko. Hor planteiatu ditugun galderari zuzenean ihardetsi baino lehenago, hobeki muga ditzagun, mintzagai egitura deitu dugun horren zutabeak diren oinarritzko bi kontzeptu: **mintzagaia** eta **irazkina**.

1.3. MINTZAGAIA

1.3.1. Definizioa

Euskaraz mintzagaia deitzen dugun honek izen diferenteak hartu izan ditu ondoko hizkuntzetan. Horrela, "tema" edo "topikoa" ere deitu ohi zaio inguruko erdaretan.

Mintzagaiaren zehazki definitzea oso zaila da, beste arrazoen artean, gauza bat baino gehiago izan baitaiteke. Esan daiteke "informazio zaharra edo jadanik ezaguna biltzen duten elementuek osatzen dutela". Beste batzutan, diskurtso edo solasaren 'unibertsua' finkatzen duena dela ere esaten da. Bi definizio horiek elkarren osagarri izan daitezke, ikusiko denez, eta ez dira nahitaz kontrakoak, sarritan informazio zaharra solasaren oinarri gertatzen baita eta elementu berriek zein kontestutan toki hartzen duten erakusten baitu.

Dena dela, ohar zenbait egin beharrak gara hemen: egia bada ere informazio zaharra biltzen duten elementuek osatzen dutela mintzagaia, ezin dugu atzendu mintzagaiak informazioaren aldetik berri diren elementuak ere bil ditzakeela, geroago ikusiko dugun bezala. Gainera, aditzaren kasuan bereziki, informazio zaharrari edo aurretik ezagunari dagozkion elementu guztiak ez ditu beti biltzen.

Ororen buru, ideia orokor horietarik abiatuz, mintzagaia perpausetako predikazio oinarriari dagokiola esan genezake. Nolabait argitzeko, elearen azpia edo markoa finkatzen du, ekartzen den informazioari eremu bat ematen diolarik. Hobeki ulertuko dugu guzti hau ondoko adibide honekin. Adibide honetan agertzen den mintzagaia "markatua" dela esanen dugu, gerorako utziz zer ulertzen dugun markatua izate afera horretaz:

- (6) ***Liburua nik hartu dut; paperak, berriz, ez dakit nola galdu dituen***

Adibide horretan, **liburua** lehen perpausean eta **paperak** bigarrenean, mintzagai ditugu: esaldietan hiztunak adierazten duena haiei buruz zuzendua da, haiek finkatzen digute solasaldiaren unibertsua eta perpausaren markoa. Koordinazio bat baita kasu horretan, ohart nola bigarren perpausean, lehenean bezalaxe, **nor** sintagma, hemen objektua, den mintzagai. Ez bide da kasualitatea, zeren solasaren haria eta koherentzia tematikoa hauts baikenezake beste elementu bat haren ordez emanaz:

- (7) ?*Liburua* nik hartu diot; *hark*, berriz, ez dakit nola galdu dituen paperak

Bestalde, seinalagarria da nola bigarren esaldian, mintzagai den elementua (*paperak* edo *hark*) perpaus konpletibotik aterea den, duen jatorrizko perpausetik kanpo alegia:

- (7') ... paperak ez dakit [nola galdu dituen]
P

Ikus daitekeenez, perpaus konplexuetan mintzagai markatu hauek propietate bereziak dituzte, tokiari dagokionez behinik behin. Urrunegi ginderamatzake orain arazo hau sakontzeak, baina on zen aztertzen dugun puntu hau horrelako ondorioei lotua dela ohartaraztea.

Eman ditugun adibideetan mintzagaia hanpatua edo puztua dago. Halaz guztiz, bestela ere gauza bera suertatzen da. Koordinazioa, esate baterako, mintzagaiarekin egiten dugu:

- (8) **poliziak lapurra zauritu zuen eta ospitalera joan zen**

Badakigu perpaus horretan **polizia** joan zela ospitalera eta ez lapurra. Mintzagaiaren mailan suertatzen delako koordinazioa dakigu hori. Hobeki azal dezagun orain nola gertatzen den mintzagaiaren arazo hau euskal perpausetan.

1.3.2. Mintzagai isildua

Lehenik, hasteko, esan behar da delako mintzagaia ez dela beti ikusten (edo entzuten), dela isilean atxekia delako, dela adizkerak berak komunztadurari esker agerian uzten digulako zein den:

- (9) a. oinez etorriko naiz
b. nik hartuko dut

Perpaus hauetan zenbait elementu isilean utzi dugu: horrela, badakigu **ni** naizela oinez etorri dena eta (9.b.)ean hartzeko den hori dela ezkunian dena: isilean dauden bi elementu horiek mintzagai direla kontsidera dezakegu.

1.3.3. Mintzagai hanpatua

Sarri askotan, halere, enfasi berezia eman nahi diogunez mintzagaiari, ez dugu isilean uzten eta perpausaren hastean jartzen dugu. Mintzagai enfatiko edo hanpatu hau irazkinaren ezkerrean ageri da komunzki eta beraren ondoren pausa bat bezala izaten da, perpausaren etendura seinalatzen dugularik horrela. Berdin gertatzen da baiezko nola ezezko perpausetan:

- (10) a. *etxe horretan*, gu bizi gara
b. *etxe horretan*, ez da inor ere bizi
c. *ardo hau*, oso merke erosi dut
d. *ardo hau*, ez dut merke erosi
e. *ardo hau*, eman (egin) didate
f. *atzo*, mozkortu (egin) nintzen
g. *atzo*, zer egin zenuen?

Ber perpauscan, elementu bat baino gehiago izan daiteke mintzagai, ondoko adibideak erakusten duen bezala:

- (11) *goizean, lantokian, nagusiek eta langileen ordezkariak*, oso biltzarre luze eta kalapitatsua izan zuten

Zenbait kasutan ez da mintzagaia horrela bera bakar bakarrik eta huts hutsean agertzen eta morfema batzuren laguntzarekin hanpatzen dugu. Hori gertatzen da maiz behintzat, aldiz, aitzitik eta beste batzurekin:

- (12) a. *ni*, behintzat, han nintzen
b. *zuri*, aldiz, ez nizuke halakorik egingo
c. *hark*, aitzitik, autoa hartu zuen
d. *zurekin*, berriz, edozein tokitara joango nintzateke

Ohart gaitezen guzti horien parean jar daitezkeen honakook ez direla, ordea, gramatikalak:

- (12') a. *han ni behintzat nintzen
b. *halakorik ez nizuke zuri aldiz egingo
c. *autoa hark aitzitik hartu zuen
d. *edozein tokitara zurekin berriz joango nintzateke

Ikusten denez, perpaus osagai den edozein sintagma izan daiteke mintzagai, edozein kasutan izanik, edozein gramatika funtzio izanik. Hala ere, aditzari datxekon baldintza batzu badira.

1.3.4. Mintzagaia eta aditza

Batzutan gauzak piska bat nahasiago gertatzen zaizkigu eta ez dira hain errazak:

(13) irakasleak kanpora haurrak eraman zituen

Gure adibidean, "kanpora" oso lotua zaio aditzari eta nekez joan daiteke mintzagai hanpatu baten posiziora, oso solas inguru berezia behar baita horretarako. Lokatibo askorekin gertatzen zaigu gauza berbera. Aipatu lokatibo hori aditzarekin doa eta aditza, geroago zehaztuko dugunez, irazkin elementua da, hau da, irazkinaren barnean agertu ohi da. Mintzagai gisa agertzen denean, oso itzuli markatuak nahi izaten ditu:

- (14) a. *bizi*, ondo *bizi da hori*
b. *jakin*, badakit
c. Baztanen sortu nintzen eta *hil* ere, Baztanen *hil nahi nuke*

Ikusi dugu lehen mintzagaia, ardura, informazio zaharra biltzen duten elementuek osatzen dutela esaten dela. Partez egia izanik ere, azalpen bat eman behar da hemen, zeren aditzaren kasuan ez baita horrela gertatzen. Galdetzen dugunean, esate baterako, *nor etorri da?* eta horri erantzuten *aita etorri da*, *etorri* aldeztetik ezaguna da: aditz horren esanahia informazio zaharrari dagokio. Bizkitartean, erantzunean agertzen denean, ezin izango da mintzagaiaren barnean agertu, gure adibidean ikusten den bezala, hain zuzen ere, aditza berez predikatua den aldetik, irazkineko elementua baita.

Bestalde, mintzagai diren osagaiak ez dira beti aldeztetik ezagunak. Alabaina informazio berria dakartenek mintzagai izaera har dezakete batzutan, dela aurkaritzako jokoetan, dela perpauseko osagarri guztiak "berriak" diren kasuetan. Adibidez, *zer gertatu da goizean?* galderari erantzuna ematen diogunean, *anaiak autoa garbitu du* esan dezakegu eta erantzun horretan, *anaiak*, nahiz informazio berria dakarren, mintzagai izaera du hor. Perpausari segida eman nahi izanez gero, mintzagai egitura bera gordetzera bortxatuak gara:

- (15) a. ... eta *nik*, etxea
b. ...*ama* berriz, merkatura joan da
c. ...eta \emptyset , lanera joan (da)

1.4. IRAZKINA

1.4.1. Definizioa

Irazkina delako honi "errema" ere deitu ohi zaio eta, orain artekoa kontuan izanik, argi ikusten da mintzagaiaren kidea dugula edo, hobeki esateko, haren osagarria.

Esan izan da irazkina informazio berria dakarten elementuek osatzen dutela, baina definizio hau gure ustez estuegia da eta ez digu arras gogoan betetzen, nahiz baduen dudarik batere gabe zerbait funts. Dena den, eta informalki, hemen, irazkina, predikazioaren edukina biltzen duten sintagmek osatzen dutela esanen dugu. Beraz, mintzagaiari buruz esaten dena gorpuzten duela dirudi. Jakina, predikazioaren ardatza denez gero, irazkinari dagokion elementua da aditza.

Gramatika askotan **irazkina** eta **galdegaia** nahasirik agertzen dira, baina hobe litzateke bi kontzeptuak elkarrengatik bereiztea. Galdegaia, hortaz, irazkinaren barnean "hanpatua" den elementu gisa kontsidera genezake. Kontzeptu hertsia goa, beraz. Horrenbestez, ohart gaitezten mintzagaiaz hitz egin dugunean ere mintzagai "hanpatua" ager zitekeela esan dugula. Bada, hemen ere antzera: irazkinaren barruan elementu bat ager daiteke denen gainetik nabarmen eta hori izanen dugu galdegaia.

Ordena ez markatua duen perpaus batean ikus daiteke guzti hau:

(16) **Patxik esnea edan du**

Perpaus horrek, jakina denez, bi interpretazio diferente izan ditzake: batean, **esnea** ez da hanpatua, zer gertatu den edo Patxik zer egin duen besterik gabe esaten baitu. Beste interpretazio batean, alabaina, Patxik **zer** edan duen esaten du hiztunak (aurkaritzako joko batean ikusten den bezalaxe: **eta ez ardoa**).

Irazkina (hau da, **esnea edan du**) berdina da bi interpretazio horietan, baina bigarren interpretazioan baizik ez da agertzen galdegaia (**esnea**). Esan gabe doa, mintzatzen garenean, desberdinketa hori ederki egiten dugula, **esnea edan du** ez baita bietan molde berean esaten.

Irazkina aditzaren inguruan biltzen da eta mintzagaiari dagokion elementurik ezin daiteke sar aditz eta irazkinaren beste elementuen artean:

(17) *hementxe bertan ni bizi naiz

Ordena aldatuz gero, ez dago arazorik:

(18) ni hementxe bertan bizi naiz

Irazkineko osagarri bat hanpatua delarik, hau da, perpaus batean galdegaia izaten delarik, aditzaren ezker aldeko lehen posizioa hartu ohi du osagarri honek. Oihartzunez bezala, galdegai horren ezkerrean doazen beste osagarriak mintzagai gisa hanpatuak dira. Bestela esan: galdegaia agertzen baldin bada esaldian, galdegaiaren ezkerreko mintzagaia beti hanpatua izanen da.

(19)	liburua,	nik	irakurri dut
	<u>mintz.hanp</u>	<u>gald</u>	<u>aditza</u>
		<u>irazkina</u>	

Egia esateko, eta gero ikusiko dugun bezala, puntu hauek ez dira beti arras betetzen. Hala ere, nolabaiteko ordena kanoniko bati dagozkiola irudi luke.

1.4.2. Galdegaia zer den

1.4.2.1. Garrantzi handikoa da galdegaia euskal joskeran, hitz ordena kontuetan bereziki. Nahiz aski zail den haren hertsiki mugatzea, lehen esandakoa ontzat eman daiteke, hau da, irazkineko osagarri baten enfasiari edo hanpatzeari dagokiola, dela kontraste batean eraikia delako, dela irazkinaren elementu bakarra delako.

Esan bezala, aditzaren ezkerrean ezarri ohi da:

- (20) a. bihar, *aita* etorriko (ez ama)
b. aita, *bihar* etorriko da (ez etzi)
c. *oinez* joango naiz, ez autobusez
d. joan, *neu* joango naiz

Galdegaia badelarik, hark mamitzen du perpausaren informazio edukia, gaineratikoa aurretik ezaguna balitz bezala. Irudi luke galde zehatz bati erantzuten diola (gure adibideetan: **nor etorriko da bihar?**, bihar norbait etorriko dela aurretik finkatua delarik; **noiz etorriko da aita?**, aita etorriko dela aitzinetik emana delarik; **nola joango naiz?** joango naizela aurre-suposatzen dugularik).

1.4.2.2. Nahiz ez den hori ezin hautsizko erregela, komunzki, ordena markatua duten perpausetan, aditzaren ezkerrean den osagaia galdegai izaten da. Aldiz, ordena ez-markatuan, intonazioak esango digu aditzaren ezkerreko elementua hala denentz, hanpatua ez den irazkineko osagarria ere izan baitaiteke.

- (21) a. liburu hau *amak* eskaini dit
b. aitak *autoa* erosi du

1.4.2.3. Galdetzaileak, galdegai direnez gero, aditzaren ezkerrean agertu ohi dira:

- (22) a. *bihar, nora* joango zara?
b. *Piarres, norekin* etorri da?

1.4.2.4. Osagarri guztiak izan daitezke galdegai, aditza bera ere bai. Aditza galdegai delarik, zenbait euskaldunek **egin** erabiltzen dute adizkera lagunduetan, forma perifrastikoetan alegia. Adibidez,

- (23) liburua *ebatsi* egin dut

Beste batzutan, **egin**, irazkinean bakarrik dagoen aditz baten laguntzera heldu da, adibide honetan bezala:

- (24) zer **egin** duzu?

Galdera horri erantzuna ematen diogunean, bi bide izaten ditugu, hizkera zenbaitetan:

- (25) kanpora **atera** naiz

nahiz,

- (26) **atera** egin naiz

Lehenbiziko galderaren erantzunean aditzak badu irazkineko beste elementu bat ondoan eta, horrenbestez, den bezala ager daiteke, bera bakarrik. Bigarrenean, berriz, aditza bakarrik denez irazkinean, **egin** aditzaren laguntza hartzen du. Gauza bera ikusten da ondoko adibide honetan:

- (27) *"Lengo igandean, Moxolo eta ni asi gaituk zaragia esku batez jaso baietz eta ezetz, ta galdu eginnian"* (T. Agirre, *Garoa*)

1.4.2.5. Aditz trinkoa dugunean, aditza bera baldin bada galdegai, edo/ta irazkineko elementu bakarra (edo, oraino, aditzaren baieztapena dugularik galdegaia), **ba-** aurrizkia lotzen zaio.

Alabaina, joera bizi bizia dugu trinkoan jokatu aditzak perpaus eta irazkin hastapenetan ez erabiltzeko (salbu agintekeran):

- (28) a. ?? dator laguna
b. ?? dakit hori
c. ?? zuk behintzat, daukazu

Literaturan horrelakoak aurki daitezkeen arren, komunzki asertzio marka lotu ohi zaio adizkerari, edo irazkineko elementuren bat ezkerretik sartu:

- (29) a. badator laguna
b. hor dator laguna
c. badakit hori
d. zuk behintzat badaukazu

Esan gabe doa, orduan, aditza **ba-**rekin gisa horretan agertzen delarik, aditzaz (edo honen baieztapenaz) beste galdegairik ez dagoela:

- (30) a. gaur dator, ez bihar
b. ?badator gaur, ez bihar
c. *"euskaldunek berek dute falta, eta ez euskarak"*
(Axular, *Gero*, 10§)

1.4.2.6. Bestaldetik, egia da solas mailek edo solas moldeek ere oso garrantzi handia dutela. Adibidez, zerbait kontatzen ari garenean, gertaera segida bat ematen denean, sarritan, aditza perpaus hasieran (hobeki esanez, irazkinaren hastapenean) eman ohi da, **egin** erabili gabe orduan, non ez den azken aditzean. Hona hemen nola kontatzen digun Tx. Agirrek baserritarren ibilmoldea dema egunetan:

- (31) *"oso aurretiaz jakin ohi dute noiz, nondik, nortara edo non, zeintzuk eta zergatik izango duten demaren bat; hiltzen dira gero sagardotegi edo ardangeletan (...); jartzen dira orkoaren edo emengoaren alde (...); jasotzen du batak bere gizon autua Ernio baño gorago ta jetxitzen du besteak txasoko ondarratarano; asten dira mingarrizko itzak elkarri esaten; berotzen dira eztabaida zitalean irri ta ziri dabiltzala; suak artzen ditu geiegizko jardun garratz amaigabeen; jokatzen dituzte bero-beroan aldean dituzten txanpon guztiak; ipintzen dituzte urlia edo sandiaren dema egin arterano, ta (...) egun andi alaia zabaltzen danean, goitzxoago jaiki, etxeo lana zerbait egin, igandietako jantziak soñean jarri, aldiran diru apurrak sakelean sartu emakumien ixillik, eta badijoaz"* (Tx. Agirre, *Garoa*, 82-83. orr.)

1.4.2.7. Galdegaiaren nolakotasunak ere garrantzi handia du. Adibidez, esaldi menperatu luze eta korapilatsu batek osatzen duenean, aditzaren eskuinaldean emateko joera dugu. Konpara ditzagun honako biok:

- (32) a. *Tomasek baietz esan zidan*
 b. *Tomasek esan zidan, berak erakutsi zidan bidetik joatekotan, zuk iaz prestatu zenion auto hura hartu beharko nuela*

1.4.2.8. Euskalkien arauera, itzuli bat baino gehiago erabiltzen da, galdegai markatzeari lotua. Hona hemen haietarik hiru:

1.4.2.8.1. Batzutan aditz laguntzailea aurrera pasatzen dugu, hau da, galdegaiaren eskuinaldeko lehen posizioan uzten. Ekialdean erabiltzen da itzuli hau, osagai bat, galdegai gisa indartu gura denean:

- (33) a. *Nik dut egin*
 b. *Zuk duzu basoa hautsi*

1.4.2.8.2. Adizki trinkoetan, aditza bera dugu errepikatzen zenbait aldiz. Bizkaiko zenbait tokitan egiten da, aditza galdegai delarik:

- (34) a. *ekarri dakar*
 b. *entzun dantzu*

- (35) *"Trasten dabezan artean, ordiak eresten diarduala, entzun*

dantzu" (Mogel, *Peru Abarka*, 32.orr.).

1.4.2.8.3. Galdegai direnean, deiktikoek -xe atzikia hartzen dute sarritan:

- (36) a. *aitak hauxe esan zuen*
b. **aitak hauxe esan egin zuen*
c. **hauxe aitak esan zuen*

1.4.3. Galdegaiaren tokia aldaraztea

Esanik dago galdegaiak aditzaren ezkerreko lehen posizioan duela kokalekua. Halaz guzriz, batzutan --euskara mintzatuan bereziki gertatzen da hau--intonazioak aipatu ordena hau hauts lezake, galdegaia aditzaren eskuinean ematen delarik orduan:

- (37) *"hola segituz hemengo muthil guziak joanen dituzu, eta gu geldituko gira mutzurdin !"* (P. Larzabal, *Hiru ziren*, 15.orr.)

Azken esaldi honetan, ikusten den bezala, **mutzurdin** dugu galdegaia; oso modu bereziz esango da, pausa eginez aditzaren ondotik.

1.4.4. Galdegaia ezezkoetan

Adizki perifrastikoa denean galdegaia, baiezkoetan gertatzen den bezala, aditzaren ezkerrean egon ohi da, aditz laguntzailea aurretik duelarik.

- (38) a. *Ez dut nik egingo, baina beste batek*
b. *Ez zara zu joango, baina beste bat*
c. *Lagunak ez ziren oinez etorri, baina autobusez*
d. *Ez dut lapurtu, erosi (egin) dut*

Batzutan, aditz laguntzailearen eta galdegaiaren artean, galdegaiaz gain beste osagai batzu ere sar daitezke, komunzki beti baiezkoetako ordena atxekitzen delarik.

- (39) a. *"Ez zuen Errege Antiokok barkhamendurik erdietsi"*
(Axular, *Gero* 139.§)
b. *"Ez dut liburutto haur letratu handientzat egiten"*
(Axular, *Gero* , 11.§)

Aditza trinkoa denean, galdegaia aditzaren eskuineko partean paratzen da:

- (40) a. Haur hori ez da *gaixtoa*; pixka bat bihurria
b. Aita ez dator *oinez*, baina autobusez

Esan dezagun, azkenik, galdegaia luzea eta korapilatsua denean, joera horiek ez direla berdin errespetatzen:

- (41) Ez dut esan, *honelako lana berak bakarrik inoren laguntzarik gabe egin dezakeela*

1.5. GRAMATIKA FUNTZIOEN ETA MINTZAGAI EGITURAREN ARTEKO LOTURA

Hasieran galdetu dugu mintzagai egitura honek baduenentz zerikusirik gramatika funtzioekin. Beste modu batera egingen dugu galdera orain: hitz ordenaren arazoa argitzeko (mintzagai egiturari dagokiona, hain zuzen ere) elementu gramatikalak kontuan hartzeko al dira?

Baietz esan behar. Ikus dezagun bada zer gisaz.

Orain arte ikusitako guztia kontuan hartzen baldin badugu, honako hau litzateke mintzagai egitura:

Mintzagaia / Irazkina

Egitura hau, geroago esango dugun bezala, ez da beti horrela errespetatzen. Hala eta guztiz ere, mintzagaia hanpatua delarik eta oroz gainetik aditza hondarrean delarik, ia beti atxekitzen dela esan genezake. Ez da dudarik horretan euskararen funtsezko joera bati dagokiola.

Bada, ordena ez markatuan, elementu gramatikalak ordenaturik sartuko dira mintzagai egitura horren barnean, honelako korrespondentzia gertatzen delarik:

mintzagai egitura:	mintzagaia	/	irazkina
gramatika funtzioak:	subjetua	/	objetua-aditza

Azalpen honek bi baieztapen egiten ditu: euskaraz badugula ordena ez markatu bat, alde batetik; ordena ez markatu horretan mintzagaiaren tokia izen sintagma subjetuak betetzen duela, eta irazkinarena, berriz, objektuak eta aditzak, bestetik.

1.6. ORDENA EZ MARKATUA

1.6.1. Arazoa

Puntu hau nahikoa ezaguna da, nahiz ez den beti gramatikariek nahiko luketen bezain garbi. Konpara ditzagun, hasteko, honako bi perpaus hauek:

- (42) a. Piarresek sagarra jan du
 b. sagarra Piarresek jan du

Biak, ez da esan beharrik, ondo daude. Baina edozein euskalduni bigarren honek, (42.b)ak alegia, molde berezi batez joko dio belarria. Ez du nolana esaten ahalko, baina bakarrik **nork** sintagma galdegai gisa dakarren inguru batean. Lehenbizikoa arruntagoa da, esan errazagoa, gisa batez. Azken hau, beraz, ez markatuzat joko dugu eta bestea, markatuzat. Begia eduki nola bietan mintzagaia eskuinean dagoen: **Piarresek** (42.a)an eta **sagarra** (42.b)ean. Ohartzen garenez, aldatu gabe atxekitzen da mintzagai egitura orokorra. Halere, gramatika elementuak trukaturik, delako mintzagai egituraren edukina ere aldatu geratzen da haren ondorioz, eta markaturik gainera, esan nahi baita, bai mintzagaia (**sagarra**), bai galdegaia (**Piarresek**), hanpatuak geratzen zaizkigula.

Gogoan hartu behar dugu, zernahi gisaz, markatze hori, hau da, mintzagai eta galdegaiaren hanpadura, ordena ez markatuan ere gerta daitekeela, baina intonazioak digu horren berri ematen eguneroko eleketan. Beraz, gure bi adibideak hartuz hiru esaldi mota bereiz ditzakegu:

		ord.	hanpad.
(43)	a. Piarresek sagarra jan du	ez markatua	-
	b. Piarresek sagarra jan du	ez markatua	+
	c. sagarra Piarresek jan du	markatua	+

1.6.2. Ordena ez markatua eta osagaien gramatika funtzioak

Ordena ez markatua zein den jakiteko, hiru erizpide diferente balia ditzakegu, hirurak eztabaidagarriak bakarka hartzen baldin baditugu, baina hirurek ondorio bertsuetara garamatzatenez gero, egokitzen eman ditzakegu euskararen kasuan:

1) Euskaldunaren hizkuntz sena edo intuizioa. Hauxe da, hain zuzen ere goiko adibidearen kasuan erabili duguna.

2) Estatistika: maiztasun handiena duen ordena ez markatuzat joko da

3) Perpaus menderatuetako hitz ordena. Hauetariko zenbaitetan ezinbesteko ordena erabili behar izaten dugu. Hauxe da oinarritzko ordenari darraiola kontsideratuko duguna. Egia da, nolana ere, ordena ez markatua eta oinarritzko ordena ez doazela beti elkarrekin loturik eta, hortaz, erizpide hau beste bietarik berezi behar litzateke menturaz. Halaz guztiz, puntu batean bederen erabilgarri gertatuko zaigu eta beste bi erizpideei kontrajartzen ez zaien neurrian, gure azterketarentzat ere balioko digu.

Ez da hemen tokia, erizpide hauek erabilirik zer ondorio ateratzen den eztabaidatzeko. Esan dezagun, hitz batez, honako emaitza hauek ditugula:

- subjektua (S) aurrean ematen da, mintzagaiaren lekuan
- aditza (A) hondarrean ematen da
- objektua (O) aditzaren ezkerrean agertzen da, irazkinaren barnean.

Lehenbiziko puntuak ez du inolako dudarik uzten eman ditugun hasierako bi erizpideak ezartzen baldin baditugu. Jakina, hirugarren erizpidea ezin dezakegu balia, ez baita ezinbesteko ordenarik (subjektuei dagokienez, mendeko perpausetan).

Bigarren puntua ere nahikoa ongi betetzen da, batez ere aditz iragangaitzekin. Aditz iragankorrek ez hain ongi, ordea. Alabaina, honako bi hautabide hauen arteko aukera egitea ez da biziki erraza:

- (44) a. **aitak sagarra jan du** (S / O A)
 b. **aitak jan du sagarra** (S / A O)

Halan eta guztiz ere, gramatikalarik gehiengoak diotenez, aditza hondarrean emateko joera bizia dugu euskaldunek, eta euskaldun gehienek intuizioaren arauera ere, badirudi S / OA ordena hau jatorrago edo ematen dugula. Estatistikek ere, testu idatzietan egindakoek bereziki, ondorio bera ematen dute.

Bestalderik, zenbait egiturak ordena horren garrantzia erakutsian uzten digu, perpausetatik atera eta nominalizazioetara, adibidez, jotzen baldin badugu.

- (45) a. **aitaren etxe erosketa**
 S O A

Gauza bera suertatzen da bi galdetzaile sartzen baldin baditugu perpaus berean. Badirudi orduan halako ordena jakin bat segitzen dugula gure hizkeran:

- (46) a. **nork zer egin du ?**
 S O A
 b. ***zer nork egin du?**

Halaber izen batek egileari eta pazienteari dagozkion bi izenlagun baditu elarik, nolabait ber ordena aurkitzen dugu komunzki:

- (47) a. **Artetaren Ganboaren erretratoa**
 b. **fotografoaren lehendakariaren erretratoa**
 c. **Nar baitzen San Frantsesen biografia**

Noski, hirugarren erizpidea ere erabil dezakegu oraingoan. Izan ere, zenbait perpaus menderatuta (erlatibo ez libreetan bereziki) aditzak beti azkenean egon behar baitu:

- (48) a. **zuk sagarra hartu diozun gizona**
 b. ***zuk hartu diozun sagarra gizona**

Eman ditugun arrazoi guzti hauen ondorioz ordena ez markatua hau dela esan genezake:

Subjetua / Objektua-Aditza

Aditzak bi objektu baldin baditu, zeharkako objektua (O₂), Subjetua eta objektu zuzenaren (O₁) artean jarriko da. Honela, beraz, Ithurryren adibidea berriz ere hartuz:

(49) **aitak** **haurrari** **sagarra** **eman dio**
 S **O₂** **O₁** **A**

Aditzak predikatu osagarririk baldin badu, honek ezkerreko lehen posizioa hartu ohi du; ez da horretan deus harritzekorik, predikatu osagarria predikazioaren ardatzari baitagokio.

Ororen buru, geroago aipatuko dugun aditz lagunen kasua aparte utzirik, Lafine-k ordena "logiko"tzat zeukan ordena aurkitzen dugu, berak ematen duen adibide honetan ikusten den bezalaxe:

(50) **Aita Sainduak (atzo) bi erresumeri aphezpiku bat**
 ararteko igorri diote

1.7. ORDENA MARKATUA

Gure azterketa zuzena bada, ordea, urrunago joan behar dugu orain: mintzagai egitura eta funtzio egitura lotuak badira, ordena ez markatua kausi daitekeen segida hautsiz gero, ondorio garbi eta zehatzak behar genituzke.

Horixe nabaritu dugu, hain zuzen ere, objektua eta subjektua tokiz aldarazi ditugularik lehenago; gauza bera gertatuko da Ithurry-ren adibidean osagaien ordena alda erazten badugu. Elementuen ordena alde kontra emanez, mintzagaia eta irazkineko elementu bat hanpatzen baititugu azkarki:

- (51) a. aitak sagarra eman dio (S, 01) ----->
sagarra aitak eman dio (01, S)
- b. haurrari sagarra eman dio (02, 01) ----->
sagarra haurrari eman dio (01, 02)
- c. aitak haurrari eman dio (S, 02) ----->
haurrari aitak eman dio (02, S)

Ordena ez markatua dugunean, goiko hiru adibide horietan, aditzaren ezkerreko elementua ez da obligatuzki galdegaia. Bai, ordea, ordena markatuan. Halaber, mintzagaia hanpatuagoa da orduan beste perpausetan baino.

Hiru bikote horietako lehen perpausak, esate baterako, zer gertatu da?, aitak zer egin du? edo non da sagarra? galderei erantzun diezaiekete. Bigarren perpausak, aitzitik, anitzez hertsiaigo dira, azpimarratuagoak: udarea nik eman diot haurrari, baina sagarra nork eman dio?, aitak udarea zuri eman dizu, baina sagarra nori eman dio? eta, sagarra zuri aitak eman dizu, baina haurrari nork eman dio?

1.8. ADITZAREN ESKUINEKO OSAGAIAK

Orain arte aditza azkenean ezarri dugu gure adibideetan. Nahitaez, jakina, aipatu ordena kontu horrek orduan bereziki baititu ondorioz garbienak. Baina aski da edozein euskal testu hartzea, aditza maiz baino maizago, hondarlean ez dela ikusteko. Eta ez perpaus luze batzu darraizkiolarik bakarrik. Bestela ere gertatzen da.

Aditzaren eskuineko elementu horietaz zer esan, beraz? Gutienik hiru puntu hauek berezi behar genituzke:

- Irazkinaren barnean gertatzen dena
- irazkinetik kanpo jazotzen dena
- esaldiaren diskurtsuaren ingurumena

1.8.1. Irazkinaren barnean

Lehenago **S A O** ordena aipatzean halako dudaño bat bagenuela aitortu dugu, ez ote zitzaigun hau **S O A** ordena bezain naturala. Egia da sarritan irazkineko elementuak aditzaren eskuinean agertzen direla (oroit, esate baterako, T. Agirrerenganikako aipuaz); galdegaiarekin berarekin ere gerta daitekeela ikusi dugu, bai eta irazkineko elementuak oso luze eta konplikatuak direnean ere. Irazkinak aditzaren eskuineko hedamena izan dezake, beraz.

1.8.2. Irazkinetik kanpo

Baina aditzaren eskuineko osagaiak ez dira beti eskuinera (doinuak lagundurik) "igorritako" galdegaiak, edo osagai luzeak. Beste batzutan, mintzagai gisa hanpatu gura ez diren osagaiak baizik ez dira.

Esplika dezagun apurtxo bat guzti hau. Ikusi dugu aditzaren ezkerreko posizioak aski ongi zedarrituak direla mintzagai egituraren barnean, ordena markatuan partikularki. Alabaina galdegaiak badelarik, haren ezkerreko elementuak, ia automatikoki, mintzagai gisa puztuak dira:

- (52) a. *haurrari sagarra, nik eman nion*
b. *etxean, neuk agintzen dut*

Baina batzutan gertatzen zaigu delako hanpatze hori biziki gaizki datorkigula eta orduan, bestelako biderik ez denez, hanpatu nahi ez dugun osagai hori aditzaren eskuineko aldean emateaz beste posibilitaterik ez zaigu geratzen:

- (53) a. *neuk agintzen dut etxean*
b. *sagarra nik eman nion haurrari*

Nola kontsidera ditzakegu, beraz, elementu hauek? Ez da erraz esatea batere. Mintzagai / irazkina oposizioari buruz neutro edo direla proposa daiteke beharbada, baina honelako azterbideak badu haatik alderdi makurrik ere. Izan ere, mintzagai egituraren ondoan beste sail berri bat moldatzen baitugu era horretan, aski artifizialki eta, egia esan, arazoa ezertan ere argitu gabe, hirugarren sail horrek idenütaterik ez bailuke.

Beste posibilitatea, benturaz zuhurragoa, hauxe litzateke: mintzagai ez markatuak diren elementuak eskuinean ere ager daitezkeela onartzea. Gisa horretan esplika genezake horrelako osagaiak aire erredondantea badutela maiz:

- (54) a. sagarrak erosi ditut nik
 b. bart, akitua eta logale izanagatik, oso berandu joan nintzen ohera

Halaber, koordinazioan, posizio horretan diren osagaiak beren mintzagai izaera balia dezakete ederki:

- (55) sagarra eman nion *Patxiri*, baina *Koldori* ez nion ezer eman

Bigarren azterbide hau onesten baldin badugu, piska bat aldatzen da gure mintzagai egituraren eskema: mintzagaiak, hanpatuak ez direnean bereziki, irazkinaren eskuinean ere badagozke.

Ikus dezakegunez, biziki erlatibizatzen da honela, lehen esan eta adierazi duguna hitz ordenari buruz. Bada oraino beste gauzatxo bat kontuan hartzeko, eta erlatibizatze honi are indar gehiago ematen diona: diskurtsuaren ingurumena.

1.8.3. Diskurtsuaren ingurumena

Ordena kontu hau ez bide da arras molde berean agertzen hizkuntz iharduketa mota guztietan. Orain arte aipatu ditugun jokabideek elkar hizketentzat bereziki balio dute beharbada. Beste eratako testuetan (gogoeta, kondaira, e.a.) askatasun gehiago dateke. Orduan ordena desberdinak (irazkinaren barnean oroz gainetik) estilistikari legozkiekeen gora-beherak lirakeke.

Adibide gisa, Mitxelenak (1978, FVL) plazara ekarri zituen aipu hauek eman ditzakegu; hona, beraz, euskalki bereko bi idazlek nola ematen zuten zenbait pasartetan Luk 15:

Lardizabal

"Guizon batek bi seme zituen

gazteena aitari senipartearen esku jarri zitzaion

morrontzan jarri zan

soñekoric onena ecardazute...

erraztuna beatzean sartu, eta oñetakoac ipiñi zayozcazute"

Agirre

"Aita batec cituan bi seme

gazteenac escatu cion ehetic cegocana

jarri zan eche batean morroi

ecarri ceguiola...soñeko ederra...

eman ceguiola eraztuna...

ecarri ceguiozkeela oñetako berriak"

1.9. ADIZLAGUNAK

Ordenaren kontu hau argitzerakoan, bazterrean utzi ditugu adizlagunak: osagai gramatikalak baizik ez ditugu gogoan eduki. Alabaina oso aldakorra da adizlagunen egoera mintzagai egiturari buruz. Zenbaitetan aditzari datxezkon elementuak dira; adibidez, lokatiboak mugimendu aditzari biziki lotuak izaten dira. Beste batzutan, ordea, ekintzaren ingurumen espaziala edo denborazkoa adierazten digute, eta alde horretatik mintzagai izateko joera izan dezakete, hala nola denbora markatzaileek:

- (56) a. *haurretan* oso haur bihurria zinen
b. *Joan den astean, Donostian*, guardia zibilek manifestaldi bat egin omen zuten.

Mintzagai hanpatu gisa nekezago agertuko dira beste adizlagunak (aditzari datxezkonak):

- (57) a. *bart*, ohera, oso berandu joan zinen
b. *bart*, oso berandu joan zinen ohera
c. *mahai gainean*, nik utzi dut
d. *nik utzi dut mahai gainean*

Ezinezkoa gertatzen da, beraz, molde orokor batetan elementu horiek mintzagai egituran zer toki hartzen duten esatea.

1.10. ONDORIOA: MINTZAGAI EGITURAREN ESKEMA

Honaino esandakoa pixka bat bilduz, lan guzti honetan aurkezten dugun eskema bi ardatzetan biltzen da: mintzagaia/irazkina. Orain aberats dezakegu eskema hau.

Funtsean bi tasun ditugu erabili: [\pm mintzagaia] (-mintzagia, irazkina deitu dugula) eta [\pm hanpadura]. Bi tasun hauek konbinatuz, lau posibilitate ditugu:

-mintzagaia
- hanpadura

-mintzagaia
+hanpadura

+mintzagaia
-hanpadura

+mintzagia
+hanpadura

Eta bikote guzti horiek honela ordena ditzakegu orain:

+mintzagaia +hanpadura	+mintzagaia -hanpadura	-mintzagaia +hanpadura	-mintzagaia -hanpadura	+mintzagaia -hanpadura
	Piarresek		esnea edan du	
Piarresek		esnea	edan du	goiz honetan
Piarresek(esnea)		edan	egin du	
	Patxi		etorri da	
Patxi		goizean	etorri da	Parisetik
auto berria		hortxe	erosi dut	
ordiak		entzun	dantzu	
			badator	laguna
	haizea		bada	
nik ordea		ba	dakit	
		asko	dakizu	
jan		ondo	jaten du	horrek
	ama		ohera joan da	
		ama	joan da	ohera
ama		laster	joanen da	ohera

Ikusten ahal denez, oso eskema sinplea da funtsean, baina bere soiltasunean euskaldunaren hizkuntz senari ongi erantzuten dio. Halaz guztiz, araubide baino areago argi edo azterbide izan nahi luke. Ez dezagun ahantz alabaina, hastapenean aipatu dugun ordenaren askatasuna hor dugula beti. Alde batetik, eman dugun eredu horren barnean obratzen dena, baina beste batzutan hartatik kanpo edo haren aurka ere, mamitzen dena (galdegaia aditzaren eskuinean ematean, adibidez). Ez dezagun ahantz bestalde, mintzagai/irazkina oposaketa, edo hanpaduraren tasuna, mailakatuak balira bezala agertzen zaizkigula maiz. Osagai bat mintzagai gisa hanpatzen denean gutiago edo gehiago hanpa daiteke; halaber irazkineko elementuentzat ere. Gradazio horri esker dugu euskara, hain zuzen ere, hain malgua hitz ordenaren aldetik.

2 "-KO" ATZIZKIA; FUNTZIOAK ETA ESANAHIAK

2 "-KO" ATZIZKIA: FUNTZIOAK ETA ESANAHIAK

Tokia eta denbora adierazten duten izenlagunek **-ko** marka hartzen dute toki eta denbora erlazio hori adierazteko. Horrela, esate baterako, **Orhiko xoria** diogunean, **Orhiren** eta **xoriaren** arteko toki erlazioa adierazten du **-ko** erator atzizkiak. Eta **atzoko eguraldia** diogunean, berriz, **atzo** aditzondoaren eta **eguraldiaren** arteko denbora erlazioa ematen zaigu aditzera. Guzti hau esana utzi zen *Euskal Gramatika: Lehen Urratsak-I* liburuan (ikus 301. eta 367. orrialdeak). Bertan esaten da, nolana ere, erator atzizki honek ez duela erlazio hori bakarrik adierazteko balio eta tokiaz edo denboraz gain bestelakoak ere ematen dituela aditzera: **nolako etxea**, **isilik egoteko agindua**, **bihotz oneko neska**, e.a. aipatzen dira han.

Ikusten den bezala, toki-denborazko sintagmen ordez **itxura oneko laguna**, **eguneko mila pezeta irabazten du** edo **Paskualgoan bizi da** diogunean, **-ko** erator atzizki hori dela eta, beste izenlagun batzu sortzen ditugu, tokiaz eta denboraz bestelako erlazioak adierazten dituzten izenlagunak.

Beste izenlagun horiek aztertzeari ekin aurretik esan behar da **-ko₁** (leku-denborazkoa) eta beste **-ko₂**, **-ko₃** eta **-ko₄** deituko ditugunak, diferenteak ditugula, berehala emanen ditugun arrazoiengatik. Ikusia denez, leku-denborazko izenlagunek azpiegituran inesibo kasuko adizlaguna baitute. Neurri honetan, hortik sorturiko izenlagun guztiek mugatzailea dute beti **-ko** atzizkiaren azpian. Numeroari dagokionez, berriz, edozein testuingurutan ager daiteke mugatzaile hori:

- (1) a. *Euskal Herriko seme naiz*
b. *zein herritako seme zaitugu?*
c. *gure mendietako zuhaitzak ihartzen ari dira*

Aipatu ditugun bestelako **-ko** horiek, aldiz, azpiegituran ez dute inesibo kasuko izen sintagmarik, ez eta toki-denborazko izenlagunetan azaltzen den numero markarik ere ez. Ez-gramatikalak dira, beraz, honakook:

- (2) a. **hanka luzeetako mahaiaik*
b. **zein hanka luzetako mahaia?*
c. **bi hanka hauetako mahaia*
d. **kolore zuri honetako mahaia*

2.1. -KO ATZIZKIA ETA IZENLAGUN DESKRIBATZAILEAK

-ko daraman izenlagun deskribatzailearen formari begiratuz gero, bi eratakoak izan daitezke izenlagun horiek: batzu adberbioari **-ko** erator atzizkia erantsiz sortuak lirateke, eta beste batzu izen multzoari zuzenean **-ko** erantsiz sortzen direnak.

2.1.1. Adberbioa + -ko

Lehenbiziko sailean sartzen ditugu, hortaz, **adberbioa + -ko** formakoak. Horrek esan gura du **-ko** erator-atzizkia adizlagunari edo aditzondoari erants dakiokela izenlaguna sortzeko. Izenlagun honek azpian adjetibozko edo erlatibozko perpausa du beti.

Esan behar da, gainera, honela sorturiko izenlagunek ez dutela numero markarik hartzen. Hauen artean daude honako guzti hauek:

a) Adberbio konposatuak

- (3) a. nahitaezko erabakiak dituzu hauek
b. hitzez hitzeko itzulpena da hau
c. zirt edo zarteko gizona da hori

b) Posposizio sintagma + -ko

- (4) a. linguistikari buruzko liburua da hau
b. zu bezalako gizonak non aurki?
c. lotsarik gabeko hori isilduko ahal haiz!

c) Partizipio adberbiala + -ko

- (5) a. zuk erositako liburuak garestiak al dira?
b. atzo entzuniko gauzak egia ote?

d) Aditz jokatua + ko

(6) *"Balizko oleak burdinarik ez"* (*Refranes y Sentencias*,15)

e) Moduzko aditzondoak + -ko

- (7) a. nolako gizona ote da hori?
b. zelako etxea erosi duzuen!
c. honelako jendetzarik ez dut ikusi sekula
d. *"Berehalako ona ikhusten ez badugu ..."* (Duvoisin, *Laborantzaco liburua*. 314. orr.)

f) Denborazko aditzondoak + -ko

- (8) a. *"Ixcasoak austen ibillita gero, sekulako gizonik ederrena zatoz"* (Azkue, *Dicc. V.E.F.*, 'sekula')
b. egundoko gezurrak esan ditu horrek
c. *"...eta bizi izan zen egundainoko nausitasun berarekin"* (Larreguy, *Testament çaharreco...I*, 110)
d. *"Burupekoak, oi-estalgia, egundainoko aukerak"* (Sagarzazu, *Atozkit*, 106)
e. bere inoizko gordailuak miatzen dabil

g) -ka modala + -ko

- (9) a. bakarkako lana astunagoa izan ohi da
b. esku-huskako pilota partiduak zaizkit gogokoen
c. presakako lana askotan alfer lana

h) kasu marka gramatikalak + -ko

- (10) a. zure lanarekiko iritzia zorrotzegia izan da
b. ene amarekilako maitasuna samurra da
c. amarentzako erregalua duzu hori
d. lapurtzako gaur epaitu omen dute

2.1.2. Izen multzoa + -ko

Bigarren sailekoak dira **izen multzoa + -ko** eskema segitzen dutenak. Eskema honen barnean ager dakizkiguke, alde batean, izena, izenlaguna edo izenondoa. Zenbatzaile zehaztua edo zehaztugabea ere bai. Bestaldean izanen ditugu izena eta **-ko** atzikia eta bi hauen artean, aukeran, graduatzailea eta izenondoa. Guzti hau berehala ikusiko da.

Konbinaketa posible guzti horiek kontuan izanik, zenbatzailerik gabeko izen multzoak egitura forma bat baino gehiago izan ditzake:

a) Izena + -ko

- (11) a. **hori al da, bada, itxurako pertsona izatea?**
b. *"Adineko idia ez da gaztea bezain balios..."* (Duvoisin *Laborantzaco liburua*, 236.orr.)
c. **edadeko pertsoneri begirunea zor zaie**
d. **hitzeko gizona omen da euskalduna**

Ez dira asko, ikusten denez, honelako adibideak. Ohartzen bagara, gainera, izen abstraktoekin bakarrik erabil daitezke honelako egiturak. Ez dugu sekula ere, "hanka duen mahaia" esateko ***hankako mahaia** esango, ez eta ***besoko pilotaria** edo antzekorik ere, jakina. Horrelako kasuetan **-dun** atzizkiak baliatuko gara, **hankadun mahaia**, **besodun pilotaria** eta antzekoak esanez, **-dun** atzikia baitugu aukera bakarra, gehienetan bederen. Zernahi gisa, delako **-ko** horrek ez du beti **-dun** atzizkiaren balioa.

b) Izena + izenondoa + -ko

Egitura hauetan izen abstraktu nahiz zehaztuak agertzen dira. Dena dela, beste elementuren bat ere behar dute aurretik nahiz ondoren, adibideotan ikusten den bezala:

- (12) a. *"Negurri gaitzekoa zuen"* (Elissanburu, *P. Adame*, 6)
b. *"Ergela da jende horia, eta jite txarrekoa"* (J. Etxepare, *Buruchkak*, 126)
c. *"Bai gatz gutxiko emakumeak!"* (Tx. Agirre, *Garoa* 302)
d. *"Ago oneko kafea"* (*Canc. Vasc. I*, 23.orr.)
e. *"Gaiñera ezkurratar au ez degu korputz aundikoa, edozeiñen parekoa baizik!"* (Tx. Garmendia, *DV*,

86-4-16)

- f. "...eta hots haundiko festak egin ziren!" (J.M. Satrustegi, *Ipui Miresgarriak*, 91. orr.)

Honelako egitura duten izen multzoekin badirudi ez dela **-dun** atzizkia ibiltzen, ez eta forma konposaturik ere. Badira, halere, kontrako zenbait adibide, hala nola, **teilatu gorridun etxea**, **leiho gorridun txabola** eta antzekoak entzuten baitira.

Izen multzo horretan doakeen izena gorpuzkiren bat adierazten duen izena baldin bada eta izen horrek duen jatorrizko esanahian erabilia, **-ko** erator atzizkiak balia gaitzke hori izenlagun kalifikatzaile bihurtzeko:

- (13) a. "*sudur handiko gizona*" (Elissamburu, *P. Adame*, 30. orr.)
b. **beso luzeko pilotaria**
c. **buru handiko gizona**
d. **hanka luzeko korrikalaria**
e. **txima luzeko gaztea**
f. **begi urdineko neska**
g. **bizar gorrikoa da zure anaia**

Forma horren ordez beste bi aukera ere baditugu: lehenbizikoa, izenlaguneko hori kalifikatu nahi duen izenaren ondoren izen konposatu edo elkartu gisa erabiltzea, hala nola, **gizon sudur handia**, **pilotari beso luzea** e.a.

Bigarren aukera da **-dun** atzizkiak baliatzea, **neska begi urdinduna**, **bizar gorridun anaia** edo **anaia bizar gorriduna** eta abar esanez. Horrela erabili behar dela dio, gainera, S. Altubek, izen kalifikatuak adierazten duena aldi batekoa edo behin behingoa denean. Halere, euskalki gehienetan **-ko** erabiltzen da **-dun** atzizki horren ordez.

Baina izenlagun bilakatuko den izen multzoan doan gorpuzki izena, jatorrizko esanahian erabili beharrean, zentzu ez-gauzazkoan edo aldatuan erabiltzen bada, edota ohiturazko tasunak edo kalitateak adierazten dituzten "argi", "eder", "bizkor", "on", "txar", "gaizto", "gaitz" eta antzeko izenondoren bat badarama, **-ko** atzizkiak baliatuzko era bakarrik erabil daiteke Altuberen iritziz. Ez litzateke, beraz, goiko adibide horien bigarren edo hirugarren aukerarik, ez litzateke forma konposatua edo **-dun** erabiltzerik izango:

- (14) a. ***pilotari beso ederrak dira Retegitarrak**
a'. ***pilotari beso ederdunak dira Retegitarrak**

- b. *ehiztari begi ona da Azkue
- b'. *ehiztari begi onduna da Azkue

- c. *ume bihotz gaiztoa haiz hi
- c'. *ume bihotz gaiztoduna haiz hi

Halere, ekialdean batipat, baina baita mendebaleko zenbait euskalkitan ere, badira forma konposatuzko adibideak:

- (15) a. gizon mihi gaiztoa (= mihi gaiztoko gizona) da Peru
- b. moko fina (=moko finekoa) haiz benetan
- c. jende mihi zorrotza (=mihi zorrotzeko jendea) da.

Altuberen iritzia bestelakoa bada ere, **-ko** ibiltzen da izena kalifikatzeko izenlagunak soinean daramagun zerbait adierazten duenean ere, hala nola:

- (16) a. alkondara zuriko mutil hori ezaguna al duzu?
- b. jertsei gorriko neska hura nere arreba da

Forma horien ordez **-a(re)kiko**, **-a(re)kilako** erator atzizki konposatuak ere ibiltzen dira (ikus 8. adibideak), soinean daramagun janzki izena + izenondoa egiturari atxekirik. Erabilera hau mendebaleko eta ekialdeko zenbait lekutakoa da. Toki horietan, beraz, forma guzti hauek aurki daitezke:

- (17) a. jantzi gorriko gaztea
- b. jantzi gorria(re)kiko gaztea
- c. jantzi gorria(re)kilako gaztea

Bestalde, hemen beste bi aukerak erabil daitezke, **-dun** atzizkiarena eta forma konposatuarena, alegia:

- (18) a. alkondara zuridun mutila ezaguna dut
- b. mutil praka motza nor da?

- (19) a. amona mantal urdinduna dabil sukaldari
- b. amona mantal gorria, eguzkia ala euria

Horiaz esan daiteke **-ko** hau eta **-dun** baliakide direnean, forma konposatua erabiltzea ere zilegi dela.

Kontuan hartu behar da, halere, ikusten ari garen **-ko** atzizki honen emankortasuna mugatua dela: hortaz, izenlagun kalifikatzaileko izenak adierazten duena izen sintagma horren buru den izenari berez, gorputzez edo dohainez datxekona, edo soinean daramana denean bakarrik erabil daiteke izenlagun kalifikatzaile gisa. Hala, **bihotz oneko mutila, kolore ederreko aurpegia, alkandora zuriko neska, sorbalda zabaleko aizkolaria, adimen argiko irakaslea, hitz ugariko hizlaria, etorri oparoko bertsolaria** eta horrelakoak ongi esanak daude. Ez legoke, ordea, batere ongi esana ***auto gorriko mutila** horrekin "auto gorria duen mutila" esapidea adierazi nahi bada, horrek "auto gorrian dagoen mutila" adierazten baitu.

2.1.3. -ren + izena + -ko

Hirugarren multzoan sailkatzen dira **-(r)en + izena + -ko** egitura dutenak, honako etsenplu hauetan ikusten den bezala:

- (20) a. *"Erbiaren heineko ihiziño bat duzu peludoa"* (Etxepare *Buruchkak* 29)
 b. *"Azeriaren iduriko mutur luze batzu..."* (Etxepare, *Buruchkak* 29. orr.)
 c. *"Afrikatarren itxurako arpegia ipiñi eutsien gaixoari..."* (Tx. Agirre, *Kresala*, 171. orr.)
 d. *"..., gehienek ezen beren poneten heineko shilhottoak egiten dituzte "* (Duvoisin *Laborantzaco liburua* 343. orr.)
 e. *"Han nintzen ene adineko bertze mutikoxka batzuekin"* (Etxepare, *Buruchkak* 65. orr.)

Halako egituretan **-ko** atzizkia daramanaren aurrean beste izen bat ere ager daiteke, egitura honela geratzen delarik orduan: izen berezia/arrunta + izena + -ko. Izen horiek bereziak nahiz arruntak izan daitezke, bizidunak nahiz bizigabeak, ondorengo adibideotan ikusten denez:

- (21) a. 'Xumai' izeneko eskalea dabil hor ate joka
 b. Urki izeneko zuhaitzak azala zurizta du

2.1.4. Zenbatzailea + izena + (izenondoa) + -ko

Zenbait aldiz egitura honelakoa dugu: zenbatzailea + izena + (izenondoa) + -ko. Aurreko izenlagun deskribatzaileetan ez bezala, izenlagungai den izen multzoan zenbatzailerik agertzen bada, nahiz zenbatzaile hori zehaztua edo zehaztugabea izan, eskuarki **-ko** erator atzizkia hartuko da izen multzo hori izenlagun kalifikatzaile bihurtzeko. Orduan ageri da goiko egitura.

Izen multzo horretako izena, bizigabeei dagokiena da gehienetan:

- (22) a. "... bost behatz ederreko eskua ikusi zuen mutikoeri lotzen..." (J.M. Satrustegi, *Ipuin Miresgarriak*, 49 orr.)
b. "...pagatzeko gutienteik (sic) 50 liberako amanda" (Duvoisin, *Laborantzaco liburua*, 117)
c. "...amar urteco umiac bere baquijee" (Bartolomé de Santa Teresa, *Euscal errijetaco olgeeta*, 73)
d. "...eta hirur mila liberaco amanda bai pagatceco penaren azpian" (Lavieuxville, *Bi-garren catichima*, 33.orr.)
e. "...eta ez zen munduan hainbeste zorioneko sukaldetik" (J.M. Satrustegi, *Ipuin miresgarriak*, 82. orr.)
f. "Hitz gutxiko gizona da, esan zuen erregek" (J.M. Satrustegi, *Ipuin miresgarriak* 98)
g. "Ez nian uste hain bizkorrak zirenik bi hankakoak" (Satrustegi, *Ipuin miresgarriak*, 98.orr.)
h. "Ongi axola gutikoak garela aithortzeko du..." (Duvoisin)
i. "Milla ta berreun kiloko arriarekin neurtuko dituzte indarrak" (Basarri, **DV**, 86.4.16)

Bizidunekin ere erabil daiteke atzizki hori eta erabili ere erabiltzen da. Hona hemen etsenplu batzu:

- (23) a. "Donamartihiri 403 arimako herri tipiti bat da" (Etxepare, *Buruchkok* 132)
b. **bi** ugazabako etxea, kaltea (Alf. Irigoien-ek Mallabian jasoa)
c. "Bi eixekoandreko sukaldia gatzetz betetako eltzia" (Zavala, *Esaera zarren bilduma berria*, Tolosa 85, 614.2104)
d. **ehun** ardiko artaldea dute auzokoek
f. **behi** bakarreko leran ekarriko dugu belarra

Baina zenbatzailea + izena (+izenondoa) + -ko egitura forma horren ordez, zenbatzailea + izena (+izenondoa) + -tako egitura duten izenlagun kalifikatzaileak ere ageri dira batzutan. Eta bigarren egitura hau zenbatzaile mugatuekin nola mugagabeekin ageri zaigu. Hona zenbatzaile mugatua barnean dutela eginiko izenlagunak:

- (24) a. *"urthe batetako haurra zen Saul"* (Axular, *Gero*, 125)
 b. *"Lazaro, laur egunetako hil kirestua"* (Axular, *Gero*, 65)
 c. *"Agerreko nausia zen...berrogei ta zenbeit urtetako gizon sekail ginarri bat..."* (Elxepare, *Buruchkak*, 65)
 d. *"Piramidea edo Piramideak ziren sepultura suerte batzuk, pilare, arroin edo thonba lau kantoinetako gora ailtxatu batzuk..."* (Axular, *Gero*, 15.orr.)
 e. *"Arbola landareak, urtheakoak eta bi urthetakoak..."* (Duvoisin, *Laborantzako liburua*, 205)

Zehaztugabeekin ere, nahiz eta gutxi izan, bada adibide bat edo beste:

- (25) a. *"Pairu gutitako (zahartasuna) bada"* (Axular, *Gero*, 191)
 b. *"Zeren bihotz gogorra eta ezagutza gutitakoa izanen da"* (Axular, *Gero* 219)
 c. *"Bekhatuetan dagoenaren esperanza fauna, hilla eta probetxu gutitakoa"* (Axular, *Gero*, 294)
 d. *"Fede apurretakoa, fidantza gutitakoa"* (Axular, *Gero*, 179)

Ikusten denez, zenbatzailea + izena (+izenondoa) + izena egiturari **-ko** eranstean zaioneko adibideetan bi erabilera ditugu nabari: bata, **-ko** erator atzizkia izen multzoari zuzenean lotzen zaionekoa. Ikus lehenago emanikako adibide guztiak. Joera edo erabilera hau da euskalki mailan hedatuena eta, hasieran esan dugunaren arauera, gramatika bideei hobeto jarraitzen zaiena.

Bigarrena, aldiz, **-ko** erator atzizkiak eskatzen duenez, atzizki hori izen multzoari zuzenean erantsi beharrean, **-ko** deitzen dugun leku-genitiboko atzizkiaren bideari jarraikiz, **-ta-** eta guzti ageri dena. Honelakoak ditugu azkeneko adibide guzti hauek. Egia esan, besteekin alderatzen baditugu, oso bakanak dira honelakoak, eta leku-genitiboko izenlagunen arauera eta horien analogiaz erabiliak dirudite.

Nolanahi ere, ohargarri da **-tako** forma hori zenbatzailerik ez duten izen sintagmetan ere ageri dela batzutan. Ondoko adibideotan, esate baterako, ez da zenbatzailerik. Halere **-tako** forma ageri zaigu:

- (26) a. "*...aire handitako andre bat*" (Laphitz, *Bi saildu*, 55)
b. "*Gauza ederra da eta arimakotzat probetxu handitakoa... begien behetiturik edukitzea*" (Axular, *Gero* 257)
c. "*Mengoa handitako gauzaz mintzatzeraz nohakizu*" (Duvoisin, *Laborantzako liburua*, 365. orr.)
d. "*Seinale onetako aratcheak ez dira hilaraziko*" (Duvoisin, *Laborantzako liburua*, 251.orr.)
e. "*Gauza aski mengoa handitakoa da*" (Duvoisin, *Laborantzako liburua*, 311)
f. "*Franklin deitzen zen aiphamen handitako amerikano batek zer egin zuen...?*" (Duvoisin, *Laborantzako liburua*, 194)

Hauek ere nolabaiteko analogiaz erabiliak dirateke.

2.2. -KO ATZIZKIA, BANAKETAREN MARKA

-ko atzizkia erabiltzen da, bestalde, banaketa batean, izen multzoko izenari edo zenbakitari begira edo horren arauera, bakoitzari dagokiona adierazteko ere. Atzizki honen bitartez hemen ez dugu izenlagunik sortzen, adizlagunak baizik. Ondoren ditugun adibideok egingo digute argi zerbait:

- (27) a. "*Horra, jujeak izendatuak, bi herri bakoitzeko*" (Etxepare, *Buruchkak*, 114)
b. "*Hamabi libera ematen ziztaian hastapenean nausiak eguneko, eta jana*" (Etxepare, *Buruchkak*, 114)

Erabilerari begiratzan badiogu, adibideetan ikusten denez, **-ko** atzizki hori nolabaiteko epea edo denbora adierazten duten izenei, eta baita beste izenei ere, erants dakieke.

Hor beti ere zenbakiren bat, kontakaria edo zenbakaria, legoke, nahiz agerian nahiz isilean: bakoitz, esate baterako. Hortaz, izena soilik, zenbakirik gabe, agertzen bada, azpian "bakoitz" legoke, hala nola: "laguneko" (= "lagun bakoitzeko"), "eguneko" (= "egun bakoitzeko"), eta abar.

2.3. -KO ATZIZKIA, "ETXE"REN BALIOKIDE

Orain arte ikusi ditugun bestelako **-ko** horiek ez bezala, lehena eta bigarrena izenlagunak sortzeko eta hirugarrena adizlagunak sortzeko erabiltzen baitira, laugarren hau esanahi berria duten izenak sortzeko erabili izan da. Erasten zaion lexemari edo hitz-oinarriari, **-ko** horrek "etxe" izenaren balioa ematen bide dio edota "Lerrau(-a bizi dene)-ko (etxe)a" bezalako esapidean eginiko bi elipsiren ondorioz gelditzen den izen eratorria.

Horrelako adibideak nahikoa ugariak dira Gipuzkoako mendebalean eta Bizkaian, batez ere. Kasu hauetan, **-ko** atzizkia hartuko dute izen arruntek nahiz bereziek, nolana ere beti **-a** artikulua daramatela.

Hitz berrien oinarri diren izen arrunten artean batzu ogibidea adierazten dutenetakoak ditugu eta beste batzu, berriz, bestelakoei loturik datozkigunak. Hona hemen adibide batzu:

- (28) a. Letraukoa (Lekaitio)
- b. Zapatarikoa (Bergara)
- c. Pastorkoa (Azpeitia)
- d. Errotarikoa (Bergara)
- f. Torrekoa (Bergara)
- g. Errotakoa (Bergara)
- h. Kanposkoa (Bergara)
- i. Txopekoa (Oñati)

Atzizki hau agertzen ere da, izen berezietan eta deiturekin, segidan ikusiko denez:

- (29) a. Baltasarkoa (Azpeitia)
- b. Karloskoa (Bergara)
- c. Paskualgoa (Abadiño)
- d. Amenabarkoa (Azpeitia)
- e. Aringoa (Bergara)
- f. Moiukoa (Bergara)

Ikusten denez, badirudi guzti horietan "etxea" jan dugula. Beste toki batzutan, ekialdean bereziki, erabiltzen den **-en** morfemaren baliokide dugu **-ko** hau, biek bikote hauek ematen dizkigutelarik: "dendararena" / "dendarikoa"; "errotariarena" / "errotarikoa"; "karlosena" / "karloskoa", e.a.

Bi aukera horietaz baliatzen ez direnek, "etxe" izenaz baliatuz, konposaketa bidera jotzen dute, "apatxe" (abadetxe), "serotxe (seroretxe)", "errotatxe", "dendaletxe", e.a. izen konposatuak sortuz beste bikotearen pareko.

Aipatu **-ko** guzti hauek perpaus bakuneko elementuekin ez ezik, konposatutakoekin ere erabiltzen dira erlazio-atzizki gisa, **-lako**, **-neko**, **-tze**ko formek erakusten digutenez, baina horietaz perpaus konposatuak aztertzerakoan arituko gara.

3. HITZ ELKARKETA

3. HITZ ELKARKETA

Orain arte, izenaz eta izenondoaz aritu garenean, izen eta izenondo soilak hartu ditugu kontuan (hau da, **haur**, **zakur**, **ate**, **zuri**, **oker** eta hauen gisakoak). Baina kategoria gramatikal horien barruan beste era honetakoak ere aurki ditzakegu: **zeru-lurrak**, **aita-amak**, **zuri-urdina**, **txori kaiola**, **haragi salda**, **betoker**, **eskuzabal**, **albistari saltzaile**, **gari jote** e.a. Aipatu berri ditugun izen eta izenondo hauen berezitasuna honetan datza: bi hitz, zehatzago esan, bi morfemaz osatuak daude (**zeru+lur**, **aita-ama**, **zuri-urdin**, **txori+kaiola**, **haragi+salda**, **begi+oker**, **esku+zabal**, e.a.), bi morfemak askeak direlarik, esan nahi baita, bakoitza bere aldetik erabil dezakegula askatasun osoarekin:

- (1) a. Jatetxe honetako *haragi salda* oso gozoa da
b. *haragia* garestia da
c. etxe batzutan ur sobera ematen diote *saldari*
d. dendari hori arront *eskuzabala* omen da
e. *esku* horiek zikin dituzu
f. bide hura ez zen hain *zabala*

Izen edo izenondo bakunak, aldiz, morfema bakarraz osatuak daude (ikus goiko izen, **zakur**, **ate**, **zuri** edo **oker**). Beste modu batera esanda, **txori-kaiola** izenean, aldi berean, beste bi izen bereiz ditzakegu, biak bakunak: **txori** eta **kaiola**. **Eskuzabal** izenondoan ere **esku** eta **zabal**, izena eta izenondoa aurkitzen dira. Argi ikusten denez, **haur**, **zuri**, **oker** edo **ate** hitzak, berriz, ezin ditzakegu gehiago zatitu, ezin baitugu horien barnean -esanahiaren aldenik, jakina- elementu gehiago bereizi.

Badira, bestalde, tarteko izen eta izenondoak ere, hots, bi morfemaz osatuak daudenak, baina bi horietarik bat bakarrik, oinarri deritzona, da askea, bestea beti elementu lotua baita: **menditsu, erosketa, bertsolari, zerriki, negarti, negargarri, labainkor** edo **izozgailu** genituzke azken sail honetako adibideak.

- (2) a. ez dakizue zer *bertsolari* ona zen Xalbador
b. batzuk erraz egiten dituzte *bertsoak*
c. jendeak besterik uste badu ere, *zerrikia* ez da ona osasunerako
d. herri honetan nahiko goiz hiltzen dute *zerria*

Horrelako egiturak, eratorpen edo deribazioaren barmean sartu ohi dira, baina gu ez gara hauetaz arduratuko (kontu honetaz argibiderik nahi duenak ikus beza L. Villasante: *Palabras vascas compuestas y derivadas*).

Hitz elkartua, beraz, bi morfema askez osatua dagoela esan dugu: bi morfema horiek lotzen ditugunean, beste izen bat edo beste izenondo bat sortzen zaigu. Egia esan, hitz elkartu ugariak izenak eta izenondoak badira ere, aurki ditzakegu aditz elkartuak eta aditzondo elkartuak ere. Honenbestez, hitz elkartuok, beren kategoria gramatikalaren arauera sailka ditzakegu. Baina ezinbestekoa zaigu kategoria bakoitzaren barruan azpisail zehatzagoak egitea. Horretarako lehen pausua, EGLU-1eko 1.2.1. ataleko bereizketa hemen ere egitea izan daiteke, hau da, izen elkartu arruntak eta izen elkartu bereziak bereiztea (ikus 53.orr.). Ondoren, izen, izenondo, aditz eta aditzondo elkartu hauetako morfema edo osagai bakoitzaren kategoria gramatikala, dagozkien xehetasun guztiekin, hartu beharko dugu kontuan. Horrela, orain arte aipaturiko erizpideak elkartuz, hona hemen nolako sailkapena geratuko litzaigukeen.

3.1. IZEN ELKARTUAK

3.1.1. Izen elkartu arruntak

3.1.1.1. Bi izen bakunez osaturiko izen elkartuak

Ikus honako adibide hauek:

a) aita-amak, zeru-lurrak, ate-leihoak, goi-beheak, jaun-andreak, maisu-maistrak, atze-aurreak, ...

- (3) a. *maisu-maistra* guztiak haserre dabilta azken bolada honetan
b. ume honek ez ditu ezagutzen bere *aita-amak*
c. lantegi honen kutsadurak *zeru-lurrak* zikintzen ditu

b) afari-merendua, erloju-iratzargailua, bizargin-osagilea, barre-algara, irri-barrea, kafesnea ...

- (4) a. *afari-merendua* egin beharrean askoz ere egokiagoa izaten da behar bezalako gosari batekin hastea eguna
b. *irri-barrea* etorri zitzaion aurpegira

c) emakume dantzaria, erle langilea, emakume alarguna, atso bentera, atso sorgina, ahizpa neskazaharra, aingeru begiralea, ...

- (5) a. denok dakigu *erle langileak* eta *erle alferrak* erlategi berean aurkitzen direla
b. *atso sorgin* hura isatsa hartu eta denen aurrean zerurantz airetu zen

d) txori-kaiola, zartagin kertena, gaztaina adarra, gau lapurra, gari soroa, gaiso etxea, etxe atea, esku saskia, esku lana, eleiza gizona, ezpata kolpea, eper kanta, kandela argia, ...

- (6) a. *ezpata kolpe* batekin amaitu zen borroka
b. *zartagin kertena* bi zati egin zitzaion eskuetan

Adibideon aurrean berehala ohartzen gara arestian aipaturiko erizpideak, hitz elkartuaren eta berau osatzen duten morfemen kategoria gramatikalak alegia, ez digula gehiegi laguntzen azpisailak egiteko orduan. Hori horrela baldin bada, zein erizpide erabili dugu bereizketa horiek proposatzeko? Bi morfema edo osagaien artean geriatzen den erlazioarena. Izan ere, gerta daiteke bi osagaiak, bi morfemak, maila berekoak izatea, edota bata bestearen mendeko izatea.

Horrela, lehenbiziko sailekoetan **aita** eta **ama**, **zeru** eta **lur**, **ate** eta **leiho**, **goi** eta **behe**... maila berean daude, pare parean. Izen elkartuaren bidez biak izendatzen ditugu eta ez diogu bati baino besteari garrantzi handiagoa ematen. Horrelako hitz elkartuei **kopulatibo** izena eman izan zaie, eta bi izen horrela elkartu ahal izateko beharrezkoa da bi izen horiek edo aurkakakoak, antonimoak, izatea (**goi-beheak**, **atze-aurreak**, **zeru-lurrak**,...) edo kontrakoak ez badira, eremu semantiko berekoak izatea (**ate-leihoak**, **zuhaitz-loreak**, **ama-semeak**...). Baldintza hau betetzen ez bada ezingo dugu horrelako izen elkarturik sortu: **maitasun-egurrak** izenak, adibidez, ez luke zentzurik izango.

- (7) a. **maitasun-egurrak* nolakoak diren erakutsi ziguten eskolan
b. **denda horretan ez da olio-zakurrik saltzen*

Halaz guztiz, beste baldintza bat ere bete beharko dute izen elkartu hauek: mugatzailea eranstekotan, mugatzaile honek beti plurala izan beharko du: **zeru-lurrak** edo **aita-amak**, baina inoiz ere ez **zeru-lurra* edo **aita-ama*.

Bigarren azpisaileko izen elkartuetako osagaiak ere maila berekoak ditugu, baina, oraingoan, lehenbiziko sailekoekin gertatzen ez den bezala, gauza edo pertsona bakarraz ari gara. Esanahiari dagokionez, objektu edo pertsona bakar horrek bi osagaiak adierazten dutena jasotzen du nolabait, nahiz agian, ondorioa zerbait desberdina izan. Horrela, **afari-merendua** ez da ez **afari** eta ez **merendua**, tartean legokeen zerbait baizik, bien lekua hartzen duena.

Hirugarren azpisaileko adibideetan, aldiz, ez daude bi izenak maila berean. **Erle langile** esaten dugunean, bistan da erleaz ari garela hitz egiten; beraz, bi izenen artean hau da nagusia, zertaz ari garen adierazten diguna; besteak, **langileak**, esan dezakegu ia izenondoaren balioa duela edo hartzen duela **erle** izenari buruz. Beste horrenbeste esan liteke **atso sorgin** edo **abade ehiztari**, **agure saskigile** eta abarrez.

Izan ere, egitura hauek **EGLU 1** liburuan, 4.2.3.2. atalean, 269. orr., ikusi genituenen parekoak direla esan dezakegu, hau da, izenondo bihurturiko izena genduke adibide hauetan azaltzen zaiguna. Honenbestez, ez dago

bat ere garbi adibide hauek eta antzekoak izen elkarketan sartzekoak diren ala ez. Zenbait autorek hitz elkarketaren barnean aipatzen dituztenez, hala egin dugu guk ere, baina berauek sortzen dituzten zalantzak azpimarratuz.

Laugarren azpisailekoak ditugu azkenik. Hau izango dugu euskal hitz elkartuen artean aurkituko dugun azpisailik ugariena. Bertan, esan bezala, izen elkartuak ditugu, bi izenez osaturikoak, baina hemen beti garbi dago bigarrena dela esanahi nagusia, zertaz ari garen adierazten diguna; bigarren osagai honi **mugakizun** deituko diogu. Lehen morfemak, osteraz, bigarrenaren esanahia mugatu, zehaztu, eginen du, eta **mugatzaile** deituko diogu. Adibide erraz batez gauzak argitzekotan, **behi-esne** eta **esne-behi** bikotea har dezakegu. **Behi-esne** esatean, **esneaz** dihardugu, baina ez edozein esnez, behiak ematen duen esneaz baizik. **Esne** dugu morfema mugakizuna eta beronen esanahia **behi**, morfema mugatzaileak konkretatzen, zehazten du. **Esne-behi** diogunean, aldiz, behiaz mintzo gara, baina ez edozein behiz edo behi motaz, esnea ematen duen eta horretarako hazten denaz baizik. Azpisail honetako izen elkartuak **mendekoak** direla esan ohi da, eta berauen egitura, esan dugunez, **MUGATZAILE + MUGAKIZUN** da. Bi osagaien ordena honek garrantzi handia du, hizkuntza bakoitzak izaten baitu bere ordena berezia eta jakina. Euskararena goian aipaturikoa den bitartean, inguruko hizkuntzetan (frantsesez edo espainieraz) kontrakoa aurkituko dugu, mugakizun + mugatzaile; hau da, lehen osagaiak adierazten digu zertaz ari garen, eta bigarrena da esanahi nagusi hori zehazten edo mugatzen duena. Eta honek, itzulpen lanetan eta, duen garrantzia begien bistakoa da.

Bestalde, euskaraz, mendeko izen elkartuetan lehen osagaiak edo morfemak bigarrena mugatzen badu ere, lehen osagaiak dakarren zehaztapen modua era desberdinetakoa izan daiteke. Eta hau izan daiteke azken erizpidea oraindik ere azpisail xeheagoak egin nahi baditugu: zein zehaztasun den mugatzaileak mugakizunari erantsten diona. Horrela:

a) **gautxori**, **gau lapur** edo **egun argi** izen elkartuetan, lehen osagaiak, mugatzaileak, **denborari** buruzko zehaztapena ematen digu.

- (8) a. **nekazariak egun argiarekin batera hasten dira beharrean**
b. **gau lapurrak hautsi du kristala berriz ere**

b) **zur ezpata**, **oilo salda**, **urre kate** edo **ezpata kolpe** izen elkartuetan, mugatzaileak, **zertaz**, baliabidea edo tresna, adierazten digu.

- (9) a. **taberna horretan oilo salda ematen dute**
b. **andre hori urre katez inguraturik ibiltzen da**

c) **eper kanta, kandela argi, arto irin eta abarretan**, lehen morfema da bigarrenak adierazten duenaren iturburua.

- (10) a. **kandela argiz** baliatu omen zen Axular *Gero* liburua idazteko
b. **taloak arto irinarekin** egiten dira

d) **diru zorro, poxpolo kaxa, txori kaiola edo azeri janari** izenetan, mugatzaileak, mugakizuna zertako den, mugakizunaren helburua adierazten du.

- (11) a. **umeei ez zaie sekula ere poxpolo kaxarik** utzi behar
b. **txori kaiolak ez dira** oiloak sartzeko

e) **zartagin kerten, etxe ate, gatzaina adar**, eta orohar bigarren osagaitzat **zati, puska...**, daramaten izen elkarmetan (**ogi zati, haragi puska...**) mugakizuna, mugatzailearen atal izan ohi da, lehen osagaiak adierazten duen osotasunaren parte bat.

- (12) a. **etxe otetik** sartzean gurutzatu gara berarekin
b. **emaiozue ogi zati** bat, ea isiltzen den
c. **zakurrak ibiltzen dira hezur zatiak** jaten, beren jabeak telebista ikusten baino pozago

Horrela segi genezake zehaztapen mota desberdinak egiten. Baina, egia esan, egin ditugun bercizketak lagungarri eta argigarri izan badaitezke ere, hitz elkarketaz aritu diren autore guztiek, aho batez, aitortu behar izan dute zehaztapen mota hauen zerrenda erabatekorik ezin daitekeela egin. Saia gaitzezke orduan ezagunenak eta erabilienak aipatzen, baina aldeztu aurretik jakinaz beti izanen dugula askatasuna bi izen arruntez mendeko izen elkartu bat osatzeko, baldin eta bien artean erlazio edo lotura lojikoren bat aurkitzeko gauza bagara.

3.1.1.2. Aditzoinaz edota izenkiaz osaturiko izen elkartuak

Bigarren azpisail honen ezaugarri orokorra, izen elkartuetako osagaietako bat, hein batean, aditza izatean datza, ondoko adibideok erakusten diguten bezala:

a) Aditzoin + izen: eserleku, garbitoki, idazmakina, jantoki, egongela, irakur-gela, ikasmahai, idazlan, borragoma, ...

- (13) a. *idazlan* hau hiru aldiz aztertua izan da
b. ikastoletan *borragomak* nola erabili erakusten zaie haurrei
c. *logela* honetan ohe bat besterik ez da sartzen

b) izenki (aditzoin+atzizki) + izen: euskalduntze prozesua, alfabetatze ikastaroak, bilketa lanak,...

- (14) a. euskal idazle eta idazkien *bilketa lan* sistematikoa egin beharra da
b. *alfabetatze ikastaroan* ez da jenderik apuntatu

c) izen + izenki: albistari saltzaile, gezur erraile, gatz-emaile, kale garbitzaile, bazter nahastaile,...

diru biltze, ogi eroste, egun urratze, lur-lantze, ipuin kontatze, odol ateratze, pozoin jate, ...

diru-bilketa, aria-zuriketa, mutur-astinketa, etxe-aldaketa, ordu-aurreraketa, ...

- (15) a. *gatz-emaile* horrek ez du ikasi oraino zenbat azukre behar duen arroz esneak
b. *kale garbitzaileak* beranduraino ibiltzen dira Donostian
c. Errege mezperan umeek egin ohi zuten *diru biltzearen* ohitura galtzeaz dago
d. iaz erosi etxea eta berriro ere *etxe aldaketa* lanetan dabilta

d) aditzoin / partizipio + aditzoin / partizipio (harremanak, hartu-emanak, joanjin(ak), joanetorri(ak)...) edo aditzoin+izenki (sale-rosketak...):

- (16) a. nazionalista eta sozialisten arteko *harremanak*
ez dira batere txarrak
b. saltzaile horrek astero egiten ditu *joanetorriak*
Santander aldera

Lehenbiziko multzoko adibideetan ikusten denez, lehen osagaia, mugatzailea, aditzoina da eta oro har, bigarren osagaiak, mugakizunak, zertako balio duen, zertako erabiltzen den adierazten digu: **idazmakina** zer den ez dakien bati, **idazteko makina** dela esanzen diogu, edota **borragoma**, **borratzeko goma**, e.a.

Bigarren multzoko adibideetan lehen osagaia aditzoin+atzizki egiturakoa dugu. Hirugarren atalekoek aurkako egitura dute, hemen mugakizuna da aditzoin+atzizkiak osatzen duena. Kontuz ibili behar dugu, dena dela, horrelako hitz elkartuekin; bigarren osagaia da atzizkia hartzen duena, eta **saltzaile**, **kontatze**, **sarrera** edo **zuriketa** osatu ondoren erabiltzen ditugu hauek izen elkartua eraikitzeko. Bestela, izen hauek ***diru bildu**, ***albistari saldu**, ***arta zuritu** eta antzeko aditzetatik sortuak direla pentsa genezake, eta euskaraz ez dugu horrelako aditzik. Beraz, izen elkartu hauen zatiketa zuzena hauxe dugu:

albistari + saltzaile
(sal+-tzaile)
gatz + emanle
(eman+-le)
diru + biltze
(bil+-tze)

Ez, ordea, beste hau:

*albistari sal + -tzaile
*gatz eman + -le
*diru bil + -tze

Oro har, hirugarren azpisail honetan, lehen osagaiak, mugatzaileak, bigarren osagaien bildua dagoen aditzoin horren objektu zuzena adierazten du, baina badira salbuespenak ere (herri sarrera, predikatu hasiera...); gutxi batzu besterik ez izan arren.

Laugarren azpisaileko aditzoinak maila berean daude eta alde honetatik egitura kopulatioen artean lukete beren lekua.

3.1.1.3. Izena+izenondoaz osaturiko izen elkartuak

Honako hauek dira multzo honetan sartzen ditugunak: udaberri, gabonak, neska zahar, odol batu, artelatx, Eguberri, harriurdin, Berrion (=Ebanjelio), este gorri, bihotz erre ...

- (17) a. *udaberrian* landareak loratzen hasten dira eta
zuhaitzak, berriz, hostatzen
b. *gabonetan* elurra egiten du urtero urtero

Hauei **justaposizio** deitu izan diete euskal gramatikalariek. Horrelako egituretan izena eta izenondoa elkartzen ditugunean, izen multzoa eratu ordez, izena eratzen dugu; hots, izena eta izenondoa elkartuaz, kontzeptu berri bat, ideia berri bat ematen dugu aditzera (*udaberria* ez da "uda" "berri" bat, beste urtaro bat baizik, ez eta *Eguberria* "egun" "berria", Abenduaren 24a baizik...)

3.1.1.4. Izenondo+izenondoaz osaturikoak

Bi izenondoaz osatuak egon arren izenaren balioa hartzen dute eraikuntza hauek: luze-laburra, hotz-beroa, e.a.

3.1.2. Izen elkartu bereziak

3.1.2.1. Izen berezi + izen arrunt

Adibide gisa aipatuko ditugu hemen honakook:

Peru Abarka, Patxiko Txerren, Pello Errota, Martin Kaiku, Martin Txilibitu, e.a.

- (18) a. Mogelek idatzi zuen *Peru Abarka*
b. gizon horri *Martin Kaiku* esaten diote

Ikusten denez, izengoitiak dira denak: **Peru Abarka**, esate baterako, ez da "Peru" izena duen "abarka" bat, edozein euskaldunek ongi aski dakien legez. Guzti hauek, dena dela, aposiziotzat jo genituen **EGLU 1**-ean eta, hortaz, ez dago argi izen elkartutzat hartu behar ditugun ala ez.

3.1.2.2. Izen berezi+izenondo

Bigarren sail honetan aurkitzen ditugunak ere pertsona izenak dira, izengoitiak esan dezakegu. Bi multzo bereiz daitezke hemen: lehenbizikoan, izen berezi hori leku bati dagokio, pertsona hori jaiotako lekua adierazten baitu. Bigarrenean, ostera, izen berezia pertsona izena da. Ikus dezagun:

Lazkao Txiki, Altza-Txiki, Teileri-Txiki...

Katalingorri, Manuel Zahar, Joxe Mari Potolo, Inazio Motz...

- (19) a. *Lazkao txiki* oso ezaguna da bertsoalaritza munduaz arduratzen direnen artean
b. *kattalin gorriak* adar punttetarik abiatzen dira

3.1.2.3. Izen arrunt+izen berezi

Hauen artean sailkatu izan dira "Errege Dabid", "amona Asuntxi", "izeba Bixenta", "Deun Kepa", eta horrelakoak. Halaz guztiz, gure ustez guzti hauek ("Oria ibaia" "Urbietza kalea", "Bilintx liburu-denda" eta hauek bezalakoak) aposizioak dirateke: ikus *Euskal Gramatika. Lehen Urratsak-1*, 306.orr. eta hurr.)

3.1.2.4. Izen berezi+izen berezi

Hemen aipatu beharrak dira azken hauek:

Axular-Etxepareak, Bilbo-Gasteizetan, Erronkari-Zaraitzuetako,
...

Ikusten den bezala, izen berezi kopulatiboak ditugu hauek, lehen ikusitakoen parekoak, hain zuzen ere.

3.2. IZENONDO ELKARTUAK

Hauck ere, lehen bezala, osagaien kategoria gramatikalaren arauera azpisailka ditzakegu. Hauexek dira bereziki ditugunak: izen + izenondo; aditzoin + izenondo; izen + izenondo eta izenondo + izenondo.

3.2.1. izen + izenondo

Multzo honetan sailkatzen ditugun izenondoak honakook dira:

betoker, eskuzabal, muturzikin, gerri lodi, bizar zuri, odolbero, sudurmotz, burugogor, buru arin, buztanmotz, burusoil, galtzagorri, gibelandi, kopetilun, musugorri, hankamotz, muturbeltz, begibeltz,...

- (20) a. *haur musugorri hori siestatik jaiki berri da*
b. *irakasle kopetilun hura Zarautzen sortua omen zen*
c. *mutil buru arina da hori benetan*
d. *nola joango zara, bada, sudurmotz horrekin dantzara?*

Ikusten den bezala, izenondo elkartu hauek, izenondo diren heinean, izen baten eskubitara azalduko zaizkigu, izen hau gizakia, pertsona, adierazten dutenetakoa delarik gehienetan. Horrela esango dugu: **aitona buruzuria, ume muturzikina, atso gerri lodia, senar odolberoa edota zakur buztan motza.**

Eta izen sintagma hauen pareko genituzke **buru zuria duen aitona, mutur zikina duen umea, gerri lodia duen atsoa** e.a. Beraz, esan dezakegu izen+izenondoaz osatzen ditugun izenondo elkartu hauek erlatibozko perpaus baten pareko direla hein batean, izenak "duena" biltzen dugularik izenondo elkartuan (**gerri lodia, buru zuria edo buztan motza**). Esan dezagun, dena den, horrela sortutako izenondoak izen berezi gisa ere ager dakizkigukcela kasu batzutan: **Esnepel, Prakagorriak, Moñoker, Txapelokerrak**, e.a.

3.2.2. Aditzoin + izenondo

Multzo honetan sartzen ditugu ondoko hauek, ikusten denez, **erraz** izenondoaren bitartez osaturikoak:

etenerraz, ulerterraz, sinesterraz, ikasterraz, ...

Hona nola erabiltzen ditugun:

hari etenerreza: errez etetzen den haria, edo eteteko erreza den haria

gezur sinesterreza: sinesteko erraza den gezurra, erraz sinesten dena

azalpen ulerterreza: ulertzeko erraza den azalpena, erraz ulertzen dena

- (21) a. hori bai asmatu duzun *gezur sinesterreza!*
b. irakasleak egiten dituen azalpen *ulerterrezak* eskertzekoak dira

3.2.3. Aditzoin+ -garri

Izenondo elkartu hauek **garri** atzizkiakz baliaturik osatzen ditugu.
Hala nola:

bihotz erdiragarri, neke aringarri, begi mingarri, etxe galgarri, buru eragozkarri, ohe bigungarri, aho-gozagarri, ...

Askotan izen bezala ere erabil daitezkeen izenondo hauen bidez **bihotza erdira dezakeen zerbait, nekea arin dezakeen..., begiak min ditzakeen..**, e.a. adierazten dugu. Horrela:

- (22) a. *ikuskizun hori begi mingarri izango zaio bati baino gehiagori*
b. *liburutto bat egitea buru eragozkarri da*

3.2.4. Izenondo + izenondo

Bi izenondo hauek maila berekoak ditugu eta, hortaz, elkarren parean agertzen dira. Hori dela eta, izenekin egin dugun bezalaxe, hauek ere izenondo **kopulatibo** deituko ditugu:

txuri-urdin, gorri-beltz, gazi-geza, txuri-gorri, hori-beltz, e.a.
(gehienetan, ikusten denez, kolore izenondoak direnak)

- (23) a. **aurten ere txuri-urdinak izan dira txapeldun**
b. **zerriki gazi-geza oso jaki ezaguna da Txinan**

3.3. ADITZ ELKARTUAK

Bi motatakoak ditugu hauek. Alde batetik **etsi** edo **eritzi** (gaur egungo euskaran iharturik geratu dira, neurri handi batean) hartzen dutenak osagaitzat eta, bestetik, **izen+aditz**-ez osaturikoak:

a) alferretsi, alfer eritzi, onetsi, oncritzi, gaitzetsi, gaitzeritzi, goretsi, gutietsi, miretsi, ...

b) odolustu, itxuraldatu, antzaldatu, esku-etendu, bihotz aldatu, gurutziltzatu, indar behartu, eraberritu, gainbegiratu (ez dira asko euskaraz) ...

- (24) a. **betidanik gaitzetsi dugu andre hori gure elkartean**
b. **oso zauri larriak zituenez, kontoratu ondoko odolustu zitzaien**

3.4. ADBERBIO ELKARTUAK

Adberbio elkartuen artean hiru multzo daude: **adberbio + adberbio**; **izen + izen** (izenak izan arren adberbio balioko esapidea hartzen dute hauek) eta **izen + adberbio** (aditzoinak eta **-ka** adberbio osakiak osatua):

a) han-hemen-hor, harat-honat, harantz-honantz, atzera-aurrera

b) buru-belarri, ezker-eskuma/eskuin

(25) a. *ezker-eskuma* begiratu genuen
b. *buru-belarri* saiatu zen Antton

c) beso zabalka, harri jaurtika, esku eraginka, ...

Ohart gaitezen azkeneko adberbio elkartu hauen zatiketa zuzena "beso + zabalka" edo "harri + jaurtika" dela eta ez "*beso zabal(du) + ka" edo "*harri jaurti + ka".

(26) a. hamarrak baino lehen *aho zabalka* hasiko zaizu
b. batzu *beso zabalka* ibiltzearekin dena konponduko dutelakoan daude

4. DEKLINABIDEKO TAULAK

4. DEKLINABIDEKO TAULAK

4.1. SARRERA

Gramatika honek deklinabideari eskaintzen dizkion azalpenak EGLU-1ean hirugarren ataleko lehen partean (315.orr.) aurki daitezkeen arren, eskas ziren liburu harran, normalean irakurlearen lagungarri paratzen diren deklinabideko taulak. Ez zen artas ohargabekoa hutsune hori, liburukian berean, aipatu taula horiek, geroko, perpaus bakunaren sintaxiari zegokion lana burutzen zeneko hain zuzen, utzi nahi zirela esaten baitzen. Hemen jartzen ditugun taula hauek, horrenbestez, hitz eman hura betetzera datoz.

Esan beharra da, hasteko, taula hauek ulertu eta erabiltzeko, EGLU-1ean emandako azalpenak kontuan hartu behar direla. Han aipatzen genituen kasuak banan-bana eta dituzten ezaugarri guztiak aipatu. Beraz, hara jo beharko du irakurleak taula bakoitzeko formak nahi bezala erabili gabe. Dena dela, aurkezpen honetan zenbait ohar zor direla uste dugu.

Hasteko, ez da ahaztu behar euskaraz ez direla hitzak deklinatzen, izen sintagma osoak **baizik**. Kasu markak izen sintagma osoari dagozkio orduan:

- (1) *gizonari*
 - (2) *gizon handiari*
 - (3) *hortik datorren gizon handiari*
- e.a.

Euskal deklinabidearen egiturak mugadura (mugadura eza barne) eta kasu markadura hartzen ditu kontuan (ikus, aipatu liburuan 326.orr. eta jarr.). Mugadura kontuetan ezaugarri nabarmenak dituzten elementu batzu baititu euskarak (hala nola izen bereziak, pertsona izenordainak, galdetzaileak, e.a.), bidezkoa ikusi dugu hauexei taula bereziak eskaintzea. Horrela ageri dira izen bereziak, pertsona izenordainak, erakusle eta izenordain indartuak, e.a.

Ardatzat izen arrunta hartzen duten izen sintagmen kasuan, deklinabide mugagabea eta mugatua parez pare jarri ditugu. Dakigun bezala, mugagabeko hondarkiak, izen ardatza isilean egonik, zuzenean lot dakizkioke orduan izenordain baten itxuran agertzen den determinatzaile bati, hala nola gerta baitaiteke **zenbait, edozein, asko, etabarrekin** (ikus EGLU-1, 119.orr.).

Paratu ditugun taulen kasuen zerrenda dela eta, EGLU-lean erabili genuen sailkapen bera gorde dugun neurri handi batean behintzat, eztabaidagarria gerta badaiteke ere. Kasu gramatikalak datoz lehenik: *absolutua* (*nominatiboa* ere deitua izan dena aitzineko agerietan), *ergatiboa* eta *datiboa*. Baina hemen bada aldaketa bat, *absolutuarekin* batera jarri baitugu *partitiboa* ere, askoz ere egokiago geratzen delarik horrela; ondotik, leku-denborazko kasuak agertzen dira: *inesiboa*, *leku-genitiboa*, *adlatibo soila* (lehenago "adlatiboa" deitua), *hurbiltze adlatiboa* (lehenago "norabide zuzenezkoa"), *muga adlatiboa* (EGLU-1 liburuan "adlatibo bukatuzkoa") eta *ablatiboa*; azkenean gainerako kasuak heldu dira: *genitiboa* (genitibo edutezkoa deitua Euskaltzaindiaren aurreko agirietan), *soziatiboa* (zenbait hizkuntzalarik, batez ere hemendik kanpo, *komitatibo* deitua), *instrumentala*, *motibatiboa* eta *destinatiboa*. Azkeneko honen barnean sartu ditugu, dena dela, *prolatiboa* (eztabaidagarria da benetan bestelako kasu marken parekoa den) eta bestelako forma batzu ere: forma hauen artean bereizteko zenbaki batzu jarri dira: 1) Genitiboaren gainean eraikia (**Kattalinentzat, Kattalinendako**); 2) Inesiboaren gainean eraikia (**lore hauek etxeko ekarri ditut; pitxer hau hemengo da**); 3) Adlatiboaren gainean eraikia (**lore hauek etxerako ekarri ditut; pitxer hau honako da**); 4) Banatzailea (ehuneko bost igo dute. **Zortzi gizoneko lau ohe daude**) eta 5) Prolatiboa (**Kattalintzat**). Ikusten den bezala, kasuen deiturak ere EGLU-lean emandakoetatik ez dira sobera urruntzen.

Zenbait puntutan haatik tauletan emana eta EGLU-lean esana ez datoz guztiz bat, aldi honetan irakurlearen aietasuna bereziki kontuan hartu baitugu. Adibidez, azalbideetau kasu markatzat hartzen ez genuen **-tzat** atzikia, *prolatibo* delakoa alegia (ikus EGLU-1, 446.orr.), tauletan *destinatiboaren* ondoan ezarri dugu. Halaber *partitiboarekin* ere: berez kasu berezia ez dela sumatzen bada ere, *absolutuari* baitagokio noski (ikus EGLU-1, 407.orr.), tauletan bereiz eman dugu, "gainerako" (ez gramatikal eta ez leku-denborazko) kasuen zerrendan.

Aitzitik, euskara batuaren erduan hobetsi ez diren forma batzu ez dira agertzen tauletan. Hori da, esaterako, *partitiboari* edo *ablatiboari* dagozkien **-ikan** formekin (**dirurikan, etxetikan**) gertatzen dena. Gauza bera esan daiteke *inesibo* arkaikoa deitu ohi denaz eta izen arruntei izen bereziak bailiran lotzen zaienaz (**etxen, ihizin, aitzurren**) edo hain hedatua den **-etaz** instrumentalekoaz (**hortaz, gizonetz edo andreez** baina ez **gizonetaz** edo

andreetaz). Esan bezala, Euskaltzaindiaren erabakien arauera bestelakoak dira hobetsi diren formak. *Soziatiboaren* kasuan, **-kin / -gaz** atzizkien arteko aukera ere Euskaltzaindiak aldez aurretik egina duenez, guk gure tauletan **-kin** bakarrik jaso dugu. Beste batzutan, ordea, Euskaltzaindiak ez du aukerarik egin eta ezagutzen ditugun forma guztiak ematen ditugu: hori suertatzen da destinatiboen atzizkiekin, esate baterako. *Instrumental* hurbilean, analogiaz, **gizonoz** jarri dugu, eta ez **gizonotaz**, nahiz plural hurbilari buruz ez den erabakirik hartu. Galdetzaileei buruz ere ber gauza: plurala adierazteko **nortzu** eta **zertzu** ere jarri dira (**nor** eta **zer**-en parean) eta forma hauen arauera analogikoki osatu ditugu zenbait paradigma, forma hauetariko asko euskara mintzatuan non eta zenbat erabiltzen diren segurantzarik ez badugu ere.

Leku-denborazko kasuetan bizidunen eta bizigabeen deklinabidea aldakorra baita, bai izen berezietan, bai izen arruntetan, taula bereziak egin ditugu bi jokabideak agerian emateko. Erakusleentzat, ordea, bi paradigmak elkarren ondoan eman ditugu. Irakurlea oroit bedi delako bereizkuntza ez dela hertsiki hartu behar, beraz bizidun diren izenek bizigabeen dagozkien hondarkiak har baititzakete batzutan (kolektiboki, edo generikoki hartuak direlarik adibidez), eta beste batzutan bizigabeak bizidunei dagozkienak (ikus EGLU-1, 70. orr. eta 348-351. orr.).

Izen arrunten arauerako deklinabidean mugagabeko edo artikuluz mugatuzko hondarkiak erasterakoan junturan nabari diren aldakuntzak argian ematearren, beti bezala hiru egoera berezi ditugu tauletan: deklinagaia **a** berezkoa duten hitz batez bukatzen denekoa (**eliza/alaba**), **a**-z beste bokal batez amaitzen denekoa (**mendi/ seme**), eta azkenik kontsonante batez burutzen denekoa (**haran/gizon**). Bestalde, **au** diptongoa arazo honetan kontsonantetzat hartzea erabaki baitzuen Euskaltzaindiak, **gau** bezalako deklinagai bati dagokion jokabidea ere eman dugu, **jai** bezalako batekin erkatzeko moduan gertatzen dena. Nolanahi ere, honek arazo praktikoak ekartzen ditu, Euskaltzaindiaren erabakietan ez baitira forma guztiak zehazten. Lege hori ezarri gero, oso gogor egiten zaigu **gaur** idaztea, baina hori da, hain zuzen ere, arauak dakarkiguna.

Esan dezagun, bestalde, gradu hurbileko artikuluaeren paradigma behin bakarrik jartzen dugula osorik, eredu gisa emanez bestelakoetan ere erabil baitaiteke modu berean. Ohar, hala ere, **-a** itsasia dugunean (**alaba**, adibidez), **a** + **o** multzoak **o** ematen duela. Alegia, **alabaok** ez, **alabok** baizik; **gauzaoi** ez, **gauzoi** baizik.

Gainera dezagun, dena dela, formak hemen hala agertu arren, esanahiarekin kontu handia izan behar dela: ez dago argi **huraxe** eta **bera**, adibide bat jartzeagatik, esanahi berekoak diren eta bata besteaz eragozpenik gabe erabil daitekeen ala ez; badirudi **niregana** eta **nire baitara** ere ez direla gauza bera. Areago: forma anitz distribuzio konplementarioan daude, hau da, hiztunek eta

euskalkiek bata edo bestea aukeratzen dute (**neu** izango da batzuren kasuan, **neroni** edo **nihaur** beste batzuren euskalkian), baina erabilera oso diferentea izan daiteke euskalki batetik bestera (honetaz zerbait esaten da **EGLU-1**ean, 78. orr.). Horregatik, behin eta berriz esan dugun bezala, ez dira nolana ere erabiltzen ahal aldagarri guzti hauek. Guzti hau behar bezala ikertzeke dago oraindiko.

Taula hauek bi modutara daude jarriak: lehenik zalantzak sor ditzaketen ereduak ematen ditugu, izenen, izenordainen, galdetzaileen, erakusleen eta abarren deklinabidea oso-osorik jarritz. Gero, bigarren parte batean, kasu bakoitzean ager daitezkeen aldakiak jartzen dira, hala nahi izanez gero kontsultatzeko moduan utziz gauzak. Irakurlea berehala oharuko denez, aldaki asko bildu ditugu hemen: guzti horiek galdezka jasoak izan dira. Oraingoz kontu honetaz (batez ere erakusle eta izenordain indartuen kontuan) Euskaltzaindiak deusik ere esan ez duenez, nahiago izan dugu lekukotasuna duten guztiak jarri, besterik gabe. Argi dago, nolana ere, batzuk besteak baino hedadura edo literatur tradizio handiagoa dutela. Hortaz, badirudi hemen ere aukera edo egin beharko litzatekeela euskara idatziaren batasunerako forma batzuek hobetsiz.

Ohar hauek gain badira beste zenbait ere erantsi beharrak, baina horiek, orokorrak ez direnez, kasu bakoitzean ezarri ditugu.

4.2.KASU MARKA GUZTIEN TAULAK

4.2.1. izen bereziak

4.2.1.1. Kontsonantez bukaturiko pertsona izenak: "Kattalin"

1) Absolutua	Kattalin
2) Partitiboa	Kattalinik
3) Ergatiboa	Kattalinek
4) Datiboa	Kattalini
5) Inesiboa	Kattalin(en)gan, Kattalin(en) baitan
6) Leku genitiboa	Kattalin(en) baitako
7) Adlatibo s.	Kattalin(en)gana(t) Kattalin(en) baitara(t)
8) Hurbiltze adlat.	Kattalin(en)ganantz
9) Muga adlatiboa	Kattalin(en)ganaino
10) Ablatiboa	Kattalin(en)gan(d)ik Kattalinen baitarik
11) Genitiboa	Kattalinen
12) Soziatiboa	Kattalinekin
13) Instrumentala	Kattalinez
14) Motibatiboa	Kattalin(en)gatik
15) Destinatiboa:	
- Gen. gainean eraikia	Kattalinentzat Kattalinendako
- Ines. gainean eraikia	-
- Adl. gainean eraikia	Kattalin(en)ganako
- Banatzailea	-
- Prolatiboa	Kattalintzat Kattalindako

Adibideak:

1. Gaur *Kattalin* etorri da. 2) Gaur ez da hemen *Kattalinik* sartu.3) *Kattalinek* egin du lana. 4) Berria eman nion *Kattalini*. 5) Uste osoa *Kattalin(en)gan/Kattalin(en) baitan* jarrita dauka. 6) *Kattalinen baitako* pentsamendu guztiak jakin nahi nituzke. 7) Iñaki *Kattalin(en)gana(t)* joan da; *Kattalin(en) baitara(t)* ez dago sartzerik. 8) *Kattalin(en)ganantz* abiatu da. 9) *Kattalin(en)ganaino* iritsi da. 10) Berria *Kattalin(en)gan(d)ik / Kattalin(en) baitarik* jaso zuen. 11) *Kattalinen* alabak ederrak dira. 12) Ikastolara *Kattalinekin* joan naiz. 13) *Kattalinez* baliatu naiz lan hori egiteko. 14) *Kattalin(en)gaiik* aprobatu nuen latina. 15) Sagar hauek *Kattalinentzat / Kattalinendako* dira; Iñakik *Kattalin(en)ganako* adiskidetasuna erakutsi zuen; *Kattalintzat* hartu genuen, baina Miren zen.

4.2.1.2. Bokalez bukatu-riko pertsona izenak: "Koldo"

1) Absolutua	Koldo
2) Partitiboa	Koldorik
3) Ergatiboa	Koldok
4) Datiboa	Koldori
5) Inesiboa	Koldo(ren)gan, Koldo(ren) baitan
6) Leku genitiboa	Koldo(ren) baitako
7) Adlatibo s.	Koldo(ren)gana(t), Koldo(ren) baitara(t)
8) Hurbiltze adlat.	Koldo(ren)ganantz
9) Muga adlatiboa	Koldo(ren)ganaino
10) Ablatiboa	Koldo(ren)gan(d)ik, Koldo(ren) baitarik
11) Genitiboa	Koldoren
12) Sozilatiboa	Koldorekin
13) Instrumentala	Koldoz
14) Motibatiboa	Koldo(ren)gatik
15) Destinatiboa:	
- Gen. gainean eraikia	Koldorentzat Koldorendako
- Ines. gainean eraikia	-
- Adl. gainean eraikia	Koldo(ren)ganako
- Banatzailea	-
- Prolatiboa	Koldotzat Koldotako

Adibideak:

1) Bihar etorriko da *Koldo*. 2) Gaur ez dut *Koldorik* ikusi. 3) Hori *Koldok* esan omen du. 4) Gutuna *Koldori* eman nion. 5) Uste osoa *Kol(ren)gan / Koldo(ren) baitan* jarri zuen. 6) *Koldoren baitako* pentsamenduak, nolakoak ote dira? 7) Unai *Koldo(ren)gana(t)* joan da. 8) *Koldo(ren)ganantz* abiatu da. 9) *Koldo(ren)ganaino* iritsi da. 10) Berria *Koldo(ren)gan(d)ik / Koldo(ren) baitarik* jaso zuen. 11) *Koldoren* semeak handiak dira. 12) Ikastolara joan naiz *Koldorekin*. 13) *Koldoz* baliatu naiz lan hori egiteko. 14) Euskara *Koldo(ren)gatik* gaingitu nuen. 15) Udare hauek *Koldorentzat / Koldorendako* dira; Marixak *Koldo(ren)ganako* adiskidetasun handia zuen; *Koldotzat / Koldotako* utzi bazenuten ere, Matxin zen hura.

4.2.1.3. Kontsonantez bukatutako leku izenak: "Eibar"

1) Absolutua	Eibar
2) Partitiboa	Eibarrik
3) Ergatiboa	Eibarrek
4) Datiboa	Eibarri
5) Inesiboa	Eibarren
6) Leku genitiboa	Eibar(re)ko,
7) Adlatibo s.	Eibar(re)ra(t)
8) Hurbiltze adlat.	Eibar(re)rantz
9) Muga adlatiboa	Eibar(re)raino
10) Ablatiboa	Eibar(re)tik
11) Genitiboa	Eibarren
12) Sozietiboa	Eibarrekin
13) Instrumentala	Eibarrez
14) Motibatiboa	Eibar(re(n))gatik
15) Destinatiboa:	
- Gen. gainean eraikia	Eibarrentzat
	Eibarrendako
- Ines. gainean eraikia	Eibarko
- Adl. gainean eraikia	Eibarerako
- Banatzailea	-
- Prolatiboa	Eibartzat
	Eibartako

Adibideak:

1) *Eibar* Gipuzkoako hirietako bat da. 2) Ez iezadazue *Eibarrik* aitatu! 3) *Eibarrek*, zenbat biztanle ditu?. 4) *Eibarri* ez litzaioke igerilekuren bat gaizki etorriko. 5) *Eibarren* Ipuruako futbol zelai ederra duzue. 6) *Eibarko* lekurik ospetsuenetakoa Arrate dateke. 7) *Eibarr(er)a* joateko bide erosoena autopista da. 8) *Eibarrerantz* abiatu dira duela ordu erdi. 9) *Eibarreraino* iritsi nahi al duzu auto zahar horrekin?. 10) *Eibar(re)tik* Bilbora 50 Km. inguru daude. 11) *Eibarren* kutsadura ez da beste herrietakoa adinakoa. 12) Gure hirietako itxura hobetu nahian gabiltzanean, *Eibarrekin* zer egin?. 13) *Eibarrez* kanpo badira beste industria hiri asko Gipuzkoan. 14) Bere hiriarengatik, *Eibarren)gatik*, edozer gauza eginen omen luke. 15) *Eibarrentzat* berdegune gehiago eskatzen ditu jendeak; *Eibarko* / *Eibarreko* bidetara konpontzen ari omen dira; *Eibartzat* / *Eibartako* hartu zuten, baina Tolosa inguruan ziren.

4.2.1.4. Bokalez bukatuturiko leku izenak: "Bilbo"

1) Absolutua	Bilbo
2) Partitiboa	Bilborik
3) Ergatiboa	Bilbok
4) Datiboa	Bilbori
5) Inesiboa	Bilbon
6) Leku genitiboa	Bilboko
7) Adlatibo s.	Bilbora(t)
8) Hurbiltze adlat.	Bilborantz
9) Muga adlatiboa	Bilboraino
10) Ablatiboa	Bilbotik
11) Genitiboa	Bilboren
12) Sozietiboa	Bilborekin
13) Instrumentala	Bilboz
14) Motibatiboa	Bilbo(ren)gatik
15) Destinatiboa:	
- Gen. gainean eraikia	Bilborentzat
	Bilborendako
- Ines. gainean eraikia	Bilboko
- Adl. gainean eraikia	Bilborako
- Banatzailea	-
- Prolatiboa	Bilbotzat
	Bilbotako

Adibideak:

1) *Bilbo* Bizkaiko hiriburua da. 2) Ez iezadazue *Bilborik* aipatu!. 3) *Bilbok*, zenbat biztanle ditu?. 4) *Bilbori* trafikoa gutxitzea ez litzaioke gaizki etorriko. 5) *Bilbon* S. Mames futbol zelai ederra duzue. 6) *Bilboko* lekurik ospetsuenetakoa Arriaga antzokia dateke. 7) *Bilbora* joateko bide erosoena autopista da. 8) *Bilborantz* abiatu dira duela ordu erdi. 9) *Bilboraino* iritsi nahi al duzu auto zahar horrekin?. 10) *Bilbotik* Eibarra 50 Km. inguru daude. 11) *Bilboren* kutsadura oso handia da. 12) Gure hirietako itxura hobetu nahian gabiltzanean, *Bilborekin* zer egin?. 13) *Bilboz* kanpo badira beste industria hiri asko Bizkaian. 14) Bere hiriarengatik, *Bilbo(ren)gatik*, edozer gauza eginen omen luke. 15) *Bilborentzat* / *Bilborendako* berdegune gehiago eskatzen ditu jendeak; *Bilboko* / *Bilborako* bidea konpontzen ari omen dira; *Bilbotzat* / *Bilbotako* hartu zuten, baina Barcelona inguruan ziren.

4.2.1.5. "a" artikuluz bukatutako leku izenak: "Iruñea"

1) Absolutua	Iruñea
2) Partitiboa	Iruñerik
3) Ergatiboa	Iruñeak
4) Datiboa	Iruñeari
5) Inesiboa	Iruñean
6) Leku genitiboa	Iruñeko
7) Adlatibo s.	Iruñera(t)
8) Hurbiltze adlat.	Iruñerantz
9) Muga adlatiboa	Iruñeraino
10) Ablatiboa	Iruñetik
11) Genitiboa	Iruñearen
12) Sozietatiboa	Iruñearekin
13) Instrumentala	Iruñeaz
14) Motibatiboa	Iruñea(ren)gatik
15) Destinatiboa:	
- Gen. gainean eraikia	Iruñearentzat
	Iruñearendako
- Ines. gainean eraikia	Iruñeko
- Adl. gainean eraikia	Iruñerako
- Banatzailea	-
- Prolatiboa	Iruñetzat
	Iruñetako

Adibideak:

1) *Iruñea* Bizkaiko hiriburua da. 2) Ez iezadazue *Iruñerik* aipatu!. 3) *Iruñeak*, zenbat biztanle ditu?. 4) *Iruñeari* trafikoa gupxitzea ez litzaioke gaizki eorriko. 5) *Iruñean* egin izan dira UEUko ikastaroak azken urteotan. 6) *Iruñeko* lekurik ospetsuenetakoa Estafeta kalea da. 7) *Iruñera* joateko ez da autopistarik. 8) *Iruñerantz* abiatu dira duela ordu erdi. 9) *Iruñeraino* iritsi nahi al duzu auto zahar horrekin?. 10) *Iruñetik* Eibarra Km. asko daude. 11) *Iruñearen* kutsadura ez da handiegia. 12) Gure hirietako itxura hobetu nahian gabiltzanean, *Iruñearekin* egin dena egin beharko litzateke. 13) *Iruñeaz* ari garela, ezin dira S. Ferminak ahaztu. 14) Bere hiriarengatik, *Iruñea(ren)gatik*, edozer gauza eginen omen luke. 15) *Iruñearentzat* / *Iruñearendako* berdegune gehiago eskatzen ditu jendeak; *Iruñeko* / *Iruñerako* bidea konpontzen ari omen dira; *Iruñetzat* / *Iruñetako* hartu zuten, baina Tafalla inguruan ziren.

Oharra:

- Honen ereduak dira guzti hauek: **Bizkaia, Azkoitia, Azpeitia, Zigoitia, Basaburua, Ermua, Mallabia, Pausua, Deustua**. Ikusten denez, "a" hori egiazki mugatzailea da eta edozein izen sintagma mugatzailearen deklinabidea dute eredu honetako izen hauek: **mendian/Iruñean**, baina **mendiko/Iruñeko** (eta ez, ***Iruñeako**).

4.2.1.6. "a" bokalez bukatutako leku izenak: "Donostia"

1) Absolutua	Donostia
2) Partitiboa	Donostiarik
3) Ergatiboa	Donostiak
4) Datiboa	Donostiari
5) Inesiboa	Donostian
6) Leku genitiboa	Donostiako
7) Adlatibo s.	Donostiara(t)
8) Hurbiltze adlat.	Donostiarantz
9) Muga adlatiboa	Donostiaraino
10) Ablatiboa	Donostiatik
11) Genitiboa	Donostiaren
12) Sozietatiboa	Donostiarekin
13) Instrumentala	Donostiaz
14) Motibatiboa	Donostia(ren)gatik
15) Destinatiboa:	
- Gen. gainean eraikia	Donostiarentzat
	Donostiarendako
- Ines. gainean eraikia	Donostiako
- Adl. gainean eraikia	Donostiarako
- Banatzailea	-
- Proletatiboa	Donostiatzat
	Donostiatako

Adibideak:

1) *Donostia* Euskal Herriko hiriburu bat da. 2) Ez izadazue *Donostiarik* aipatu!. 3) *Donostiak*, zenbat biztanle ditu?. 4) *Donostiari* trafikoa gutxitzea ez litzaioke gaizki etorriko. 5) *Donostian* egin izan dira UEUko ikastaroak azken urteotan. 6) *Donostiako* lekurik ospetsuenetakoa Kontxa kalea daiteke. 7) *Donostiara* joateko bada autopista eder bat. 8) *Donostiarantz* abiatu dira duela ordu erdi. 9) *Donostiaraino* iritsi nahi al duzu auto zahar horrekin?. 10) *Donostiatik* Eibarra Km. asko daude. 11) *Donostiaren* kutsadura ez da handiegia. 12) Gure hirietako itxura hobetu nahian gabiltzanean, *Donostiarekin* egin dena egin beharko litzateke. 13) *Donostiaz* ari garela, ezin dira hango hondartzak ahaztu. 14) Bere hiriarengatik, *Donostia(ren)gatik*, edozer gauza eginen omen luke. 15) *Donostiarentzat* / *Donostiarendako* berdegune gehiago eskatzeko ditu jendeak; *Donostiako* / *Donostiarako* bidea konpontzen ari omen dira; *Donostiatzat* / *Donostiatako* hartu zuten, baina Zornotza inguruan ziren.

4.2.2. Izen arrunt biziduna ardaztat duten izen sîntagmak

4.2.2.1. Kontsonantez bukatuak: "gizon"

	Mugagabea
1) Absolutua	gizon
2) Partitiboa	gizonik
3) Ergatiboa	gizonek
4) Datiboa	gizoni
5) Inesiboa	gizonengan, gizonen baitan
6) Leku genitiboa	gizonen baitako
7) Adlatibo s.	gizonengana(t), gizonen baitara(t)
8) Hurbiltze adl.	gizonenganantz
9) Muga adlatiboa	gizonenganaino
10) Ablatiboa	gizonengan(d)ik, gizonen baitarik
11) Genitiboa	gizonen
12) Soziatiboa	gizonekin
13) Instrumentala	gizonez
14) Motibatiboa	gizon(e(n))gatik
15) Destinatiboa:	
- Gen. gaituean eraikia	gizonentzat, gizonendako
- Ines. gaituean eraikia	-
- Adl. gaituean eraikia	gizonenganako
- Banatzailea	gizoneko
- Prolatiboa	gizontzat, gizontako

Adibideak:

1) *Hainbat gizon etorri da.* 2) *Ez dut begien aurrean gizonik ikusi nahi.* 3) *Edozein gizonek egingo luke beste horrenbeste.* 4) *Edozein gizoni lagunduko lioke.* 5) *Edozein gizonengan aurki daitezke antzeko sentimenduak.* 6) *Edozein gizonen baitako minak ez dira txantxetakoak.* 7) *Edozein gizon(en)gana(t) hurbiltzen da neska hori.* 8) *Zenbait gizonenganantz laguntza bila joatea alferrikakoa da.* 9) *Zenbait gizonenganaino iritsi dira zuen kexuak.* 10) *Zenbait gizonengan(d)ik ez duzu laguntzarik jasoko balere.* 11) *Zenbait gizonen maitasuna itxura hutsa da.* 12) *Zenbait gizonekin ez ibili neri gero.* 13) *Zenbait gizonez aritu da.* 14) *Zenbait gizon(e(n))gatik bizia emango nuke nik.* 15) *Zenbait gizonentzat / gizonendako ez dago munduan zorionik; zenbait gizonenganako maitasun handia du horrek; gizoneko hamar bat ohe baten han; gizontzat / gizontako hartu baduzue ere, andrea da.*

	Mugatua sing	Mugatua Plur
1) Absolutua	gizona	gizonak
2) Partitiboa		--
3) Ergatiboa	gizonak	gizonek
4) Datiboa	gizonari	gizonei
5) Inesiboa	gizona(ren)gan gizona(ren) baitan	gizonengan gizonakan gizonen baitan gizonen baitako
6) Leku genitiboa	gizonaren baitako	gizonengana(t)
7) Adlatibo s.	gizona(ren)gana(t) gizona(ren) baitara(t)	gizonakana gizonen baitara(t)
8) Hurbiltze adl.	gizona(ren)ganantz	gizonenganantz gizonakanantz
9) Muga adlatiboa	gizona(ren)ganaino	gizonenganaino gizonakanaino
10) Ablatiboa	gizona(ren)gan(d)ik gizonaren baitarik	gizonengan(d)ik gizonakan(d)ik gizonen baitarik
	--	
11) Genitiboa	gizonaren	gizonen
12) Soziatiboa	gizonarekin	gizonekin
13) Instrumentala	gizonaz	gizonez
14) Motibatiboa	gizona(ren)gatik	gizonengatik gizonakatik
15) Destinatiboa:		
- Gen. gainean eraikia	gizonarentzat, gizonarendako	gizonentzat, gizonendako
- Ines. gainean eraikia	-	-
- Adl. gainean eraikia	gizona(ren)ganako	gizonenganako
- Banatzailea	-	-
- Prolatiboa	-	-

Adibideak:

1) *Gizona* ikusi dugu; *gizonak* ikusi ditugu. 3) Hori *gizonak* esan du; hori *gizonek* esan dute. 4) *Gizonari* etortzeko eskatu diote; *gizonei* etortzeko eskatu diete. 5) *Gizona(ren)gan* konfidantza osoa dut; *gizonengan* konfidantza osoa dut. 6) *Gizonaren* izena Jon zen; *gizonen* autoak dira hauek. 7) *Gizona(ren)gana(t)* joan zen laguntza bila; gure haurra *gizonengana(t)* joaten da. 8) *Gizona(ren)ganantz* abiatu da; *gizonenganantz* abiatu zen. 9) *Gizona(ren)ganaino* iritsi ziren gure kexuak; *gizonenganaino* iritsi dira kexuak. 10) *Gizona(ren)gan(d)ik ez* duzu inoiz ere laguntzarik jasoko; *gizonengan(d)ik ez* duzu erraz jasoko laguntzarik. 11) *Gizonaren* harrera benetan ona izan da; *gizonen* harrera ona izaten da normalean. 12) *Gizonarekin* joan da Parisa; *gizonekin* ibiltzea asko gustatzen zaio. 13) *Gizonaz* mintzatu da; *gizonez* mintzatu da. 14) *Gizona(ren)gatik* eman du bizitza; *gizonengatik* eman du bizitza. 15) *Gizonarentzat / gizonarendako* ekarri zuen; *gizontzat / gizonendako* ekarri zuen; *gizona(ren)ganako* maitasun handia du; *gizonenganako* adiskidetasuna erakustea maite du.

Oharra:

- *gizonetan*, *gizonetara* ere erabil daiteke. Kasu honetan, jakina, "gizonen artean" edo esan nahi luke (ikus hemen EGLU-1, 348. orr.)

	Plural hurbila
1) Absolutua	gizonok
2) Partitiboa	--
3) Ergatiboa	gizonok
4) Datiboa	gizonoi
5) Inesiboa	gizonongan, gizonokan
6) Leku genitiboa	gizonon baitan
7) Adlatibo s.	gizonon baitako gizonongana(t), gizonokana
8) Hurbiltze adl.	gizonon baitara(t) gizononganantz, gizonokanantz
9) Muga adlatiboa	gizononganaino, gizonokanaino
10) Ablatiboa	gizonongan(d)ik, gizonokandik gizonon baitarik
11) Genitiboa	gizonon
12) Soziatiboa	gizonokin
13) Instrumentala	gizonotaz
14) Motibatiboa	gizonongatik, gizonokatik
15) Destinatiboa:	
- Gen. gainean eraikia	gizonontzat, gizonondako
- Ines. gainean eraikia	-
- Adl. gainean eraikia	gizononganako
- Banatzailea	-
- Prolatiboa	-

4.2.2.2. Bokalez bukatuak: "seme"

	Mugagabea
1) Absolutua	seme
2) Partitiboa	semerik
3) Ergatiboa	semek
4) Datiboa	semeri
5) Inesiboa	seme(ren)gan, semeren baitan
6) Leku genitiboa	semeren baitako
7) Adlatibo s.	seme(ren)gana(t), semeren baitara(t)
8) Hurbiltze adl.	seme(ren)ganantz
9) Muga adlatiboa	seme(ren)ganaino
10) Ablatiboa	seme(ren)gan(d)ik, semeren baitarik
11) Genitiboa	semeren
12) Soziatiboa	semerekin
13) Instrumentala	semez
14) Moribatiboa	seme(ren)gatik
15) Destinatiboa:	
- Gen. gainean eraikia	semerentzat, semerendako
- Ines. gainean eraikia	-
- Adl. gainean eraikia	seme(ren)ganako
- Banatzailca	semeko
- Prolatiboa	semetzat, semetako

Adibideak:

1) *Hainbat seme izan du.* 2) *Ez dut begien aurrean horrelako semerik ikusi nahi.* 3) *Edozein semek egingo luke beste horrenbeste.* 4) *Edozein semeri lagunduko lioke.* 5) *Edozein seme(ren)gan aurki daitezke antzeko sentimenduak.* 6) *Edozein semeren baitako minak ez dira ixantzetakoak.* 7) *Edozein seme(ren)gana(t) joango da gure haurra.* 8) *Zenbait seme(ren)ganantz laguntza bila joatea alferrikakoa da.* 9) *Zenbait seme(ren)ganaino iritsi dira zuen kexuak.* 10) *Zenbait seme(ren)gan(d)ik ez duzu laguntzarik jasoko batere.* 11) *Zenbait semeren maitasuna itxura hutsa da.* 12) *Zenbait semerekin ez dira erraz konpontzen gurasoak.* 13) *Zenbait semez aritu da.* 14) *Zenbait seme(ren)gatik bizia emango nuke nik.* 15) *Zenbait semerentzat / semerendako ez dago munduan zorionik; zenbait semerenganako maitasun handia du horrek; semeko hamar bat ohe bazen han; semetzat / semetako hartu baduzue ere, beste familia batekoa da.*

	Mug. sing.	Mug. plur.
1) Absolutua	semea	semeak
2) Partitiboa		
3) Ergatiboa	semeak	semeek
4) Datiboa	semeari	semeei
5) Inesiboa	semea(ren)gan, semearen baitan	semeengan, semeakan, semeen baitan
6) Leku genitiboa	semearen baitako	semeen baitako
7) Adlatibo s.	semea(ren)gana(t) semearen baitara(t)	semeengana(t) semeakana semeen baitara(t)
8) Hurbiltze adl.	semea(ren)ganantz	semeenganantz
9) Muga adlatiboa	semea(ren)ganaino	semeekanantz semeenganaino, semeakanaino
10) Ablatiboa	semea(ren)gan(d)ik, semearen baitarik	semeengan(d)ik, semeakandik semeen baitarik
11) Genitiboa	semearen	semeen
12) Soziatiboa	semearekin	semeekin
13) Instrumentala	semeaz	semeez
14) Motibatiboa	semea(ren)gatik	semeengatik semeakatik
15) Destinatiboa:		
- Gen. gainean eraikia	semearentzat, semearendako	semeentzat, semeendako
- Ines. gainean eraikia	-	-
- Adl. gainean eraikia	seme(ren)ganako	semeenganako
- Banatzailea	-	-
- Prolatiboa	-	-

Adibideak:

1) *Semea* ikusi dugu; *semeak* ikusi ditugu. 3) Hori *semeak* esan du; hori *semeek* esan dute. 4) *Semeari* etortzeko eskatu diote; *semeei* etortzeko eskatu diete. 5) *Semea(ren)gan* konfidantza osoa dut; *semeengan* konfidantza osoa dut. 6) *Semearen* izena Jon zen; *semeen* autoak dira hauek. 7) *Semea(ren)gana(i)* joan zen laguntza bila; gure haurra *semeengana(i)* joaten da. 8) *Semea(ren)ganantz* abiatu da; *semeenganantz* abiatu zen. 9) *Semea(ren)ganaino* iritsi ziren gure kexuak; *semeenganaino* iritsi dira kexuak. 10) *Semea(ren)gan(d)ik* ez duzu inoiz ere laguntzarik jasoko; *semeengan(d)ik* ez duzu erraz jasoko laguntzarik. 11) *Semearen* harrera benetan ona izan da; *semeen* harrera ona izaten da normalcan. 12) *Semearekin* joan da Parisa; *semeekin* ibiltzea asko gustatzen zaio. 13) *Semeaz* mintzatu da; *semeez* mintzatu da. 14) *Semea(ren)gatik* eman du bizitza; *semeengatik* eman du bizitza. 15) *Semearentzat* / *semearendako* ekarri zuen; *semeentzat* / *semeendako* ekarri zuen; *semea(ren)ganako* maiasun handia du; *semeenganako* adiskidetasuna erakustea maite du.

4.2.2.3. "a" bokalez bukatuak: "alaba"

	Mugagabea
1) Absolutua	alaba
2) Partitiboa	alabarik
3) Ergatiboa	alabak
4) Datiboa	alabari
5) Inesiboa	alaba(ren)gan, alabaren baitan
6) Leku genitiboa	alabaren baitako
7) Adlatibo s.	alaba(ren)gana(t) alabaren baitara(t)
8) Hurbiltze adl.	alaba(ren)ganantz
9) Muga adlatiboa	alaba(ren)ganaino
10) Ablatiboa	alaba(ren)gan(d)ik alabaren baitarik
11) Genitiboa	alabaren
12) Sozietiboa	alabarekin
13) Instrumentala	alabaz
14) Motibatiboa	alaba(ren)gatik
15) Destinatiboa:	
- Gen. ganean eraikia	alabarentzat alabarendako
- Ines. ganean eraikia	-
- Adl. ganean eraikia	alaba(ren)ganako
- Banatzailea	alabako
- Prolatiboa	alabatzat alabatako

Adibideak:

1) *Hainbat alaba izan du.* 2) *Ez dut begien aurrean horrelako alabarik ikusi nahi.* 3) *Edozein alabak egingo luke beste horrenbeste.* 4) *Edozein alabari lagunduko lieke.* 5) *Edozein alaba(ren)gan aurki daitezke antzeko sentimenduak.* 6) *Edozein alabaren baitako minak ez dira txantxetakoak.* 7) *Edozein alaba(ren)gana(t) joango da gure haurra.* 8) *Zenbait alaba(ren)ganantz laguntza bila joatea alferrikakoa da.* 9) *Zenbait alaba(ren)ganaino iritsi dira zuen kexuak.* 10) *Zenbait alaba(ren)gan(d)ik ez duzu laguntzarik jasoko batere.* 11) *Zenbait alabaren maitasuna itxura hutsa da.* 12) *Zenbait alabarekin ez dira erraz konpontzen gurasoak.* 13) *Zenbait alabaz aritu da.* 14) *Zenbait alaba(ren)gatik hizia emango nuke nik.* 15) *Zenbait alabarentzat / alabarendako ez dago munduan zorionik; zenbait alabarenganako maitasun handia du horrek; alabako hamar bat ohe bazen han; alabatzat / alabatako hartu baduzue ere, beste familia batekoa da.*

Oharra:

- Honen ereduak dira honako hauek: **aita, aitagarreba, aitona, ama, amagarreba, amona, ahizpa, alaba, anaia, arreba, neska, neskatila, neskatxa, pertsona.**

	Mug. sing	Mug. plur.
1) Absolutua	alaba	alabak
2) Partitiboa		
3) Ergatiboa	alabak	alabek
4) Datiboa	alabari	alabei
5) Inesiboa	alaba(ren)gan, alabaren baitan	alabengan alabakan alaben baitan
6) Leku genitiboa	alabaren baitako	alaben baitako
7) Adlatibo s.	alaba(ren)gana(t) alabaren baitara(t)	alabengana(t) alabakana alaben baitara(t)
8) Hurbiltze adl.	alaba(ren)ganantz	alabenganantz alabakanantz
9) Muga adlatiboa	alaba(ren)ganaino	alabenganaino, alabakanaino
10) Ablatiboa	alaba(ren)gan(d)ik alabaren baitarik	alabengan(d)ik, alabakandik, alaben baitarik
11) Genitiboa	alabaren	alaben
12) Soziatiboa	alabarekin	alabekin
13) Instrumentala	alabaz	alabez
14) Motibatiboa	alaba(ren)gatik	alabengatik alabakatik
15) Destinaiboa:		
- Gen. gainean eraikia	alabarentzat alabarendako	alabentzat alabendako
- Ines. gainean eraikia	-	
- Adl. gainean eraikia	alaba(ren)ganako	
- Banatzailea		
- Prolatiboa		

Adibideak:

1) *Alaba* ikusi dugu; *alabak* ikusi ditugu. 3) Hori *alabak* esan du; hori *alabek* esan dute. 4) *alabari* etortzeko eskatu diote; *alabei* etortzeko eskatu diele. 5) *Alaba(ren)gan* konfidantza osoa dut; *Alabengan* konfidantza osoa dut. 6) *Alabaren* izena Ion zen; *alaben* autoak dira hauek. 7) *Alaba(ren)gana(t)* joan zen laguntza bila; gure haurra *alabengana(t)* joaten da. 8) *Alabea(ren)ganantz* abiatu da; *alabenganantz* abiatu zen. 9) *Alaba(ren)ganaino* iritsi ziren gure kexuak; *alabenganaino* iritsi dira kexuak. 10) *Alaba(ren)gan(d)ik* ez duzu inoiz ere laguntzarik jasoko; *alabengan(d)ik* ez duzu erraz jasoko laguntzarik. 11) *Alabaren* harrera benetan ona izan da; *alaben* harrera ona izaten da normalean. 12) *Alabarekin* joan da Parisa; *alabekin* ibiltzea asko gustatzen zaio. 13) *Alabaz* mintzatu da; *alabez* mintzatu da. 14) *Alaba(ren)gatik* eman du bizitza; *alabengatik* eman du bizitza. 15) *Alabarentzat* / *alabarendako* ekarri zuen; *alabentzat* / *alabendako* ekarri zuen; *alaba(ren)ganako* maitasun handia du; *alabenganako* adiskidetasuna erakustea maita du.

4.2.3. Izen arrunt bizigabea ardatzat duten izen sintagmak

4.2.3.1. Kontsonantez bukatuak: "haran"

	mugagabea	mug. sing.	mug. plur.
1) Abs.	haran	harana	haranak
2) Part.	haranik		
3) Erg.	haranek	haranak	haranek
4) Dat.	harani	haranari	haranei
5) In.	haranetan	haranean	haranetan
6) L. gen.	haranetako	haraneko	haranetako
7) Adl.s.	haranetara(t)	haranera(t)	haranetara(t)
8) H. adl.	haranetarantz	haranerantz	haranetarantz
9) M. adl.	haranetaraino	haraneraino	haranetaraino
10) Abl.	haranetatik, haranetarik	haranetik	haranetatik, haranetarik
11) Gen.	haranen	haranaren	haranen
12) Soz.	haranekin	haranarekin	haranekin
13) Inst.	haranez	haranaz	haranez
14) Mot.	haran(e)gatik, haranengatik	harana(ren)gatik	haranengatik, haranakatik
15) Destin.			
- Gen. g. er.	haranentzat, haranendako	haranarentzat, haranarendako	haranentzat, haranendako
- Ines. g. er.	haranetako	haraneko	haranetako
- Adl. g. er.	haranetarako	haranerako	haranetarako
- Banatz.	haraneko		
- Prolat.	harantzat, harandako		

Adibideak:

1) *Zenbait haran* kurrutu dugu gure bizitzan; Ansoko *harana* oso polita da; Euskal Herriko *haranak* ikusgarriak dira. 2) Ez dugu honelako *haranik* ikusi. 3) *Zenbait haranek* liluratzen nau; Belaguako *haranak* liluratu egiten nau; Euskal Herriko *haranek* liluratzen naute. 4) *Zenbait harani* higuin diot; Leitzarango *haranari* argazkiak atera dizkiote; Galiziako *haranei* su eman diete. 5) *Zenbait haranetan* ez naiz gustora ibiltzen; Leitzaran *haranean* zuhaitz asko dago; Gipuzkoako *haranetan* pinu asko dago. 6) *Zenbait haranetako* pagadiak hondatuta daude; Leitzaran *haraneko* autobiak kezkatzen nau; Gipuzkoako *haranetako* ibaiak zikin daude. 7) *Zenbait haranetara(t)* joatea atsegin zait; Ansoko *haranera(t)* joatea atsegin zait; Galiziako *haranetara(t)* joatea atsegin zait. 8) *Zenbait haranetarantz* joaten gara urtero; *haranerantz* abiatu gara; soldaduak Gipuzkoan dauden *haranetarantz* joan dira gaur goizean. 9) *Zenbait haranetaraino* iritsi dira; Leitzaran *haraneraino* iritsi dira; Espainiako *haranetaraino* iritsi ziren kalteak. 10) *Hiru haranetatik* datoz fruitu hauek; Ansoko *haranetik* datoz fruituak; Belagua eta Zurizako *haranetatik* etorri dira mendizaleak. 11) *Zenbait haranen* edertasunak liluratzen nau; Leitzaran *haranaren* edertasunak liluratzen nau; Gipuzkoako *haranen* edertasunak liluratzen nau. 12) *Hainbeste haranekin* ez dakigu zer egin; Hor agertzen diren *haranekin* dudarik gabe, Baztango *haranarekin* geratzen naiz; Gipuzkoako *haranekin* dirua egin nahi dute. 13) *Hainbat haranez* hitz egin dute; Ansoko *haranaz* hitz egin dute; Nafarroako *haranez* filmiak bota dituzte; 14) *Hainbat haranengatik* ez nuke pausurik emanen; hau bezalako *harana(ren)gatik* ez nuke pausurik emanen; herriko *haranengatik* egin dute guzti hau. 15) *Edozein haranentzat / haranendako* hau izaten da hoberena; *haranarentzat / haranarendako* hau izaten da hoberena; *haranentzat / haranendako* ez da kigu zer egin; *zein haranetako* bidea da hau?; *haraneko* bidea da hau; *haranetako* bidea da hau; *zein haranetarako* bidea da hau?; *haranerako* bidea da hau; *haranetarako* bidea da hau; *haraneko* hogei zuhaitz landatu dute; hemendik begiratu: *harantzat / harandako* har daiteke, baina ez da hala.

Oharrak:

- "n"-ez amaitzen direnekin (eta -l- ez amaitzen direnekin ere) ondoko -t- horrek ahostasuna galtzen du eta -d- bihurtzen da: "haran+tako" = harandako (bestela ere irundar hitzean gertatzen den bezalatsu).
- Ikusten denez, eta hemendik aurrera beti gauza bera gertatuko da, *haraneko* izan daiteke leku genitibo singularra edo destinatibo banatzaile mugagabea. Formaz ez dago desberdintasunik, baina destinatiboaren kasuan mugagabea jarri dugu, hor ez baitago inolako oposizioirik.

4.2.2.2. Bokalez bukatuak: "mendi"

	mugagabea	mug. sing.	mug. plur.
1) Absolutua	mendi	mendia	mendiak
2) Partitiboa	mendirik		
3) Ergatiboa	mendik	mendiak	mendiek
4) Datiboa	mendiri	mendiari	mendiei
5) Inesiboa	menditan	mendian	mendietan
6) Leku gen.	menditako	mendiko	mendietako
7) Adl. s.	menditara(t)	mendirira(t)	mendietara(t)
8) H. adlat.	menditarantz	mendirantz	mendietarantz
9) M. adlat.	menditaraino	mendiraino	mendietaraino
10) Ablat.	menditatik, menditarik	menditik	mendietatik, mendietarik
11) Genit.	mendiren	mendiaren	mendien
12) Soz.	mendirekin	mendiarekin	mendiekin
13) Instr.	mendiz	mendiaz	mendiez
14) Mot.	mendi(ren)gatik	mendia(ren)gatik	mendiengatik, mendiakatik
15) Destin.			
- Gen. g. er.	mendirentzat, mendirendako	mendiarentzat, mendiarendako	mendientzat, mendiendako
- Ines. g. er.	menditako	mendiko	mendietako
- Adl. g. er.	menditarako	mendirako	mendietarako
- Banatz.	mendiko		
- Prolat.	menditzat, menditako		

Adibideak:

1) *Zenbait mendi* kurrutu dugu gure bizitzan; *mendia* oso polita da; Euskal Herriko *mendiak* ikusgarriak dira. 2) Ez dugu honelako *mendirik* ikusi. 3) *Zenbait mendik* liluratzen nau; Belaguako *mendiak* liluratu egiten nau; Euskal Herriko *mendiek* liluratzen naut. 4) *Zenbait mendiri* higuin diot; Leitzaranean dagoen *mendiari* argazkiak atera dizkiote; Galizjako *mendiei* su eman diet. 5) *Zenbait menditan* ez naiz gustora ibiltzen; Leitzarango ondoan dagoen *mendian* zuhaitz asko dago; Gipuzkoako *mendietan* pinu asko dago. 6) *Zenbait menditako* pagadiak hondatuta daude; *mendiko* autobiak kezkatzen nau; Gipuzkoako *mendietako* ibaiak zikin daude. 7) *Zenbait menditara(t)* joatea atsegin zait; Ansoko *mendirat(t)* joatea atsegin zait; Galiziako *mendietara(t)* joatea atsegin zait. 8) *Zenbait menditarantz* joaten gara urtero; *mendirantz* abiatu gara; soldaduak Gipuzkoan dauden *mendietarantz* joan dira gaur goizean. 9) *Zenbait menditaraino* iritsi dira; Leitzaran ondoan dagoen *mendiraino* iritsi dira; Espainiako *mendietaraino* iritsi ziren kalteak. 10) *Hiru menditatik* datoz fruitu hauek; *mendiik* datoz fruituak; Belagua eta Zurizako *mendietatik* etorri dira mendizaleak. 11) *Zenbait mendiren* edertasunak liluratzen nau; Leitzaranean dagoen *mendiaren* edertasunak liluratzen nau; Gipuzkoako *mendien* edertasunak liluratzen nau. 12) *Hainbeste mendirekin* ez dakigu zer egin; Hor agertzen direnetatik, dudarik gabe, hantzeko *mendiarekin* geratzen naiz; Gipuzkoako *mendiekin* dirua egin nahi dute. 13) *Hainbat mendiz* hitz egin dute; *mendinaz* hitz egin dute; Nafarroako *mendiez* filmiak eman dituzte; 14) *Hainbat mendi(ren)gatik* ez nuke pausurik emanen; hau bezalako *mendia(ren)gatik* ez nuke pausurik emanen; herriko *mendiengatik* egin dute guzti hau. 15) *Edozein mendirentzat / mendirendako* hau izaten da hoberena; *mendiarentzat / mendiarendako* hau izaten da hoberena; *mendientzat / mendierendako* ez dakigu zer egin; *zein menditako* bidea da hau?; *mendiko* bidea da hau; *mendietako* bidea da hau; *zein menditarako* bidea da hau?; *mendirako* bidea da hau; *mendietarako* bidea da hau; *mendiko* hogeit zuhaitz landatu dute; hemendik begiratuz *menditzat / menditako* har daiteke, baina ez da hala.

4.2.2.3. "a" bokalez amaituak: "eliza"

(Honen ereduak dira honako hauek: animalia, arbola, arrantza, area, aizkora, ardurra, arantza, aztarna, azoka, aldaketa, aldapa, abiadura, arma, berba, bortxa, baratza, bazka, burdina, bukaera, burruka, bilduma, berriketa, besarkada, denbora, dardara, denda, domeka, dotrina, egia, egitura, eliza, egoera, erdara, erregela, euskara, eskola, estropada, erreka, errota, examina, esaera, eskaintza, eztabaida, ezpata, ezaguera, ezkontza, ezagutza, fama, familia, feria, festa, galdera, galera, gartzela, gatzaina, gatazka, gauza, gramatika, grazia, gerla, gertaera, gela, heriotza, hedadura, hasiera, hizketa, hizkuntza, harridura, orma, ibilkera, ikara, ikasketa, ikara, ikastola, ilara, iskanbilla, itxura, irrika, iziadura, jaka, jakintza, jarduera, jendetza, joera, jokaera, kabia, kandela, kanta, kaliza, kezka, kipula, koilara, kondaira, konponketa, kutxa, laguntza, laranja, leihatila, leka, lotsa, lotura, lukainka, maila, makila, makina, marra, marrantza, meza, moda, mota, muga, nekazaritza, ohitura, okela, ola, ordena, parrasta, pezeta, premia, proba, punta, puska, pentsakera, polizia, penitentzia, politika, probintzia, prozedura, purga, sakana, sakela, salakuntza, saltsa, salmenta, salda, seaska, sega soka, sorrera, taberna, tankera, teila, tresna ... eta orohar, -eria, -keria, -kuntza, -tza, -keta, -era eta horrelako atzizkiez osatuak)

	mugagabea	mug. sing.	mug. plur.
1) Abs.	eliza	eliza	elizak
2) Part.	elizarik		
3) Erg.	elizak	elizak	elizek
4) Dat.	elizari	elizari	elizei
5) In.	elizatan	elizan	elizetan
6) L. gen.	elizatako	elizako	elizetako
7) Adl.s.	elizatara(t)	elizara(t)	elizetara(t)
8) H. adl.	elizarantz	elizarantz	elizetarantz
9) M. adl.	elizaraino	elizaraino	elizetaraino
10) Abl.	elizatatik, elizatarik	elizatik	elizetatik, elizatarik
11) Gen.	elizaren	elizaren	elizen
12) Soz.	elizarekin	elizarekin	elizekin
13) Inst.	elizaz	elizaz	elizez
14) Mot.	eliza(ren)gatik	eliza(ren)gatik	elizengatik, elizakatik

15) Destin.

- G. g. er.	elizarentzat, elizarendako	elizarentzat, elizarendako	elizentzat, elizendako
- In. g. er.	elizatako	elizako	elizetako
- A. g. er.	elizatarako	elizarako	elizetarako
- Banatz.	elizako		
- Prolat.	elizatzat elizatako		

Adibideak:

1) *Zenbait eliza* kurritu dugu gure bizitzan; horko *eliza* oso polita da; Euskal Herriko *elizak* ikusgarriak dira. 2) Ez dugu honelako *elizarik* ikusi. 3) *Zenbait elizak* liluratzen nau; nere herriko *elizak* liluratu egiten nau; Euskal Herriko *elizek* liluratzen nautc. 4) *Zenbait elizari* higuin diot; nere herrian dagoen *elizari* argazkiak atera dizkiote; Galiziako *elizei* su eman diete. 5) *Zenbait elizatan* ez naiz gustora ibiltzen; Leitzaranean dagoen *elizan* gurutze asko dago; Gipuzkoako *elizetan* gurutze asko dago. 6) *Zenbait elizatako* atepak hondatuta daude; *elizako* atepak hautsi ditu; Gipuzkoako *elizetako* hormak zikin daude. 7) *Zenbait elizatarat(t)* joatea atsegin zait; Ansoko *elizarat(t)* joatea atsegin zait; Galiziako *elizetarat(t)* joatea atsegin zait. 8) *Zenbait elizatarantz* joaten gara urtero; *elizarantz* abiatu gara; soldaduak Gipuzkoan dauden *elizetarantz* joan dira gaur goizean. 9) *Zenbait elizataraino* iritsi dira; Leitzaranean dagoen *elizaraino* iritsi dira; Espainiako *elizetaraino* iritsi ziren kalteak. 10) *Hiru elizetatik* lapurtu dituzte aulki hauek; *elizatik* dator apaizak; Belagua eta Zurizako *elizetatik* etorri dira apezpikuak. 11) *Zenbait elizaren* edertasunak liluratzen nau; Leitzaranean dagoen *elizaren* edertasunak liluratzen nau; Gipuzkoako *elizen* edertasunak liluratzen nau. 12) *Hainbeste elizarekin* ez dakigu zer egin; Hor agertzen direnetatik, dudarik gabe, hantzeko *elizarekin* geratzen naiz; Gipuzkoako *elizekin* ez dute dirurik egingo. 13) *Hainbat elizaz* hitz egin dute; *elizaz* hitz egin dute; Nafarroako *elizez* filmiak eman dituzte; 14) *Hainbat eliza(ren)gatik* ez nuke pausurik emanen; hau bezalako *eliza(ren)gatik* ez nuke pausurik emanen; herriko *elizengatik* egin dute guzti hau. 15) *Edozein elizarentzat / elizarendako* hau izaten da hobereena; *elizarentzat / elizarendako* hau izaten da hobereena; *elizentzat / elizendako* ez dakigu zer egin; *zein elizatako* bidea da hau?; *elizako* bidea da hau; *elizetako* bidea da hau; *zein elizatarako* bidea da hau?; *elizarako* bidea da hau; *elizetarako* bidea da hau; *elizako* hogeit ogerleko eman dute; hemendik begiratuz *elizatzat / elizatako* har daiteke, baina ez da hala.

4.2.3.4. "ai" diptongoaz bukatuak: "jai"

(Eta orohar, -ei, -oi, -ui diptongoz amaituak, kontuan izanik, beti ere, bizidunen eta bizigabeen artean egiten dugun bereizketa: etsai/garai).

	mugagabea	mug. sing.	mug. plur.
1) Abs.	jai	jaia	jaiak
2) Part.	jairik		
3) Erg.	jaik	jaiak	jaiek
4) Dat.	jairi	jaiari	jaiei
5) In.	jaitan	jaian	jaietan
6) L. gen.	jaitako	jaiko	jaietako
7) Adl.s.	jaitara(t)	jaira(t)	jaietara(t)
8) H. adl.	jaitarantz	jairantz	jaietarantz
9) M. adl.	jaitaraino	jairaino	jaietaraino
10) Abl.	jaitatik, jaitarik	jaitik	jaietatik, jaietarik
11) Gen.	jairen	jaiaren	jaien
12) Soz.	jairekin	jaiarekin	jaiekin
13) Inst.	jaiz	jaiaz	jaiez
14) Mot.	jai(ren)gatik	jaia(ren)gatik	jaiengatik, jaiakatik
15) Dest.			
- G. g. er.	jaiarentzat, jaiarendako	jaiarentzat, jaiarendako	jaientzat, jaiendako
- In. g. er.	jaitako	jaiko	jaietako
- A. g. er.	jaitarako	jairako	jaietarako
- Banatz.	jaiko		
- Prolat.	jaitzat, jaitako		

Adibideak:

1) Araban *zenbait jai* ospatzen dira; Pasaiko *jai*a igaro da; Euskal Herriko *jaiak* politak dira. 2) Ez dugu hau bezalako *jairik* ikusi. 3) *Hainbeste jai*k poztzen naute; Tolosako *jaiak* San Juan ospatzen du; Bizkaiko *jai*ek alaitasuna ekartzen dute. 4) *Hainbeste jai*ri laguntza ematen diote; San Juan *jai*ari ez nioke deus kenduko; Donostiako *jai*e*i* fama txarra jarri diete. 5) *Zenbait jai*tan ez naiz gustora ibiltzen; Ama Birjina eguneko *jai*an *ze*zenak izaten dira. 6) *Hainbat jai*tako mozkorrek aspertzen naute; San Juan *jai*ko gauak sutsuak dira; Aste Nagusiko *jai*etako musikak poztzen nau. 7) *Edozein jai*tara pozik joaten naiz; Auzoko *jai*ra mozkor anitz etorri zen; Zumaiako *jai*etara gaiteroak etortzen dira. 8) *Zenbait jai*tarantz abiatu dira; Pasaiko *jai*rantz autobusak doaz; Deba arrokoko *jai*etarantz trenea abiatu da. 9) *Hainbat jai*taraino iritsia naiz ni nere bizian zehar; Eguberriko *jai*raino ez omen digute deus esango; Donostiako *jai*etaraino esperoan egotea guztiz alferra da. 10) *Zenbait jai*tatik beti datoz istiluak; Goizuetako *jai*tik nekatua etorri da; Nafarroako *jai*etatik hainbat jende pasatzen da. 11) *Hainbat jai*ren zalapartak ez zaizkit atsegin; San Fermin *jai*aren alaitasunak poztzen nau; Nafarroako *jai*en iragarkiak oso politak dira. 12) *Hainbat jai*ekin ez gatoz bat; Kalderero *jai*arekin hasi ziren tirabirak; Auzoko *jai*ekin poztzen dira haurrak. 13) *Hainbeste jai*z asperturik nago; San Lorenzo *jai*az ez naiz sekulan ahaztuko; Sevillako *jai*ez gauza asko entzuna naiz. 14) *Hainbat jai*(ren)gatik ez nuke pausurik ematen; San Fermin *jai*a(ren)gatik bidaia luzeak egiten dira; Donostia inguruko *jai*engatik sortzen dira istiluak. 15) *Hainbat jai*rentzat / *jai*rendako eman dute laguntza; San Juan *jai*arentzat / *jai*arendako eman dute laguntza; Baiona inguruko *jai*entzat eman dute laguntza; *zein jai*tako / *jai*tarako autobusa da hori?; hau da egun handi horretako *jai*ko / *jai*rako prestatu duten autobusa; hona hemen *jai*etako / *jai*etarako autobusa: *jai*ko 10.000 pta. ematen du udalak; aurren ez omen dute egun hori *jai*tzat / *jai*tako hartu.

4.2.3.5. "au" diptongoaz bukatuak: "gau"

	mugagabea mug. sing.		mug. plur.
1) Abs.	gau	gaua	gauak
2) Part.	gauik		
3) Erg.	gauek	gauak	gauek
4) Dat.	gaui	gauari	gauei
5) In.	gauetan	gauean	gauetan
6) L. gen.	gauetako	gaueko	gauetako
7) Adl.s.	gauetara(t)	gauera(t)	gauetara(t)
8) H. adl.	gauetarantz	gauerantz	gauetarantz
9) M. adl.	gauetaraino	gaueraino	gauetaraino
10) Abl.	gauetatik, gauetarik	gauetik	gauetatik, gauetarik
11) Gen.	gauen	gauaren	gauen
12) Soz.	gauekin	gauarekin	gauekin
13) Inst.	gauez	gauaz	gauez
14) Mot.	gauengatik	gaua(ren)gatik	gauengatik, gauakatik
15) Dest.			
- G. g. er.	gauentzat, gauendako	gauarentzat, gauarendako	gauentzat, gauendako
- In. g. er.	gauetako	gaueko	gauetako
- A. g. er.	gauetarako	gauerako	gauetarako
- Banatz.	gaueko		
- Prolat.	gautzat, gautako		

Adibideak:

1) *Zenbait gau zoragarriak dira; gaua maite dut; gauak lo egiteko omen dira.* 2) *Nik ez dut gauik maite.* 3) *Hainbat gauek hurrengo goizean samina dakarte; Larunbat gauak atseginak izaten dira; ilargi beteko gauek pozten naute.* 4) *Anitz gaui higuin diot; San Juan eguneko gauari sua dagokio; San Fermin egunetako gauai ez diet usain onik hartzen.* 5) *Edozein gauetan parranda egiten dut; Gabon gauean turroia jaten da; Ihauteri egunetako gauai ez diet usain onik hartzen.* 6) *Hainbat gauetako festak ikusgarriak dira; gaueko isilltasuna atsegin zait; San Fermin gauetako kantariak ez ditugu ikusi.* 7) *Zein gauetara arte geldituko zara?; Larunbatetik igande gauera pasa dute kantaldia; San Fermingo gauetara ezin daiteke diru gabe joan.* 9) *Zein gauetaraino egonen zarete nere zain?; astelehen gauek ostegun gaueraino lorik egin gabe geratu ginen.* 10) *Joan den astean zazpi gauetatik hirutan zakurra zaungaka egon zen; herenegun gauek goizeraino hagineto minekin egon nintzen; San Fermin festako gauetatik hasita, hilabete osoan ez zaio mozkorra pasa.* 11) *Anitz gauen luzapena ez dut maite; Eguberri gauaren oroitzapenek alaitzen na; Abenduko gauen hotzek goizetan nekea dakarte.* 12) *Zein gauekin etorriko zaizu lasaitasuna?; gauarekin batera isilltasuna dator; horrelako gauekin segituz gero, ez duzu gauza onik izango.* 13) *Anitz gauez egin dugu lan; atzoko gauaz ez naiz sekulan ahaztuko; San Ferminetako gauez edonor oroitzen da.* 14) *Zenbat gauengatik eman dizute diru hori?; Errege eguneko gaua(ren)gatik dirua eman daiteke; larunbat eta igandean hospitalean pasatako gauengatik kobratu dut.* 14) *Hainbat gauentzat / gauendako zoriona opa dizut; egunarentzat lana, gauarentzat (gauarendako) loa; urtarileko gauentzat sua egin beharko dugu edo?*

4.2.4. Pertsona izenordainak

4.2.4.1. Arruntak:

"ni"

1) Abs.	ni		
2) Part.			
3) Erg.	nik		
4) Dat.	neri	niri	eni
5) In.	neregan nere baitan nitau	ni(re)gan nire baitan	enegan ene baitan
6) L. gen.	nere baitako	nire baitako	ene baitako
7) Adl.s.	ne(re)gana(t), nere baitara(t), nitara(t)	niregana(t), nire baitara(t)	enegana, ene baitara(t)
8) H. adl.	nereganantz	ni(re)ganantz	eneganantz
9) M. adl.	ne(re)ganaino	nireganaino	eneganaino
10) Abl.	ne(re)gan(d)ik nere baitarik nere baitarik	ni(re)gan(d)ik/ nire baitarik nire baitarik	enegan(d)ik ene baitarik ene baitarik
11) Gen.	nere	nire	ene
12) Soz.	nerekin	nirekin	enekin
13) Inst.	nitaz		
14) Mot.	neregatik	ni(re)gatik	enegatik
15) Dest.			
- G. g. er.	neretzat, neretako	niretzat, niretako o	enetzat, enetako
- In. g. er.	-	-	-
- A. g. er.	nereganako	ni(re)ganako	eneganako
- Banatz.	-		
- Prolat.	-		

Oharra: Guzti honetaz ikus EGLU-1, 347. orr.

"hi"

1) Abs.	hi
2) Part.	
3) Erg.	hik
4) Dat.	hiri
5) In.	hi(re)gan, hire baitan, hitan
6) L. gen.	hire baitako
7) Adl.s.	hi(re)gana(t), hire baitara(t),
8) H. adl.	hi(re)ganantz
9) M. adl.	hi(re)ganaino
10) Abl.	hi(re)gan(d)ik, hire baitatik, hire baitarik,
11) Gen.	hire
12) Soz.	hirekin
13) Inst.	hitaz
14) Mot.	hi(re)gatik
15) Dest.	
- G. g. er.	hirezat, hizetako
- In. g. er.	-
- A. g. er.	hi(re)ganako
- Banatz.	-
- Prolat.	-

"gu" eta "zu"

1) Abs.	gu	zu
2) Part.		
3) Erg.	guk	zuk
4) Dat.	guri	zuri
5) In.	gu(re)gan gure baitan gutun	zu(re)gan zu(re) baitan zutun
6) L. gen.	gu(re) baitako	zu(re) baitako
7) Adl.s.	gu(re)gana(t), gu(re) baitara	zu(re)gana(t), zu(re) baitara(t)
8) H. adl.	gu(re)ganantz	zu(re)ganantz
9) M. adl.	gu(re)ganaino, gu(re) baitaraino	zu(re)ganaino, zu(re) baitaraino
10) Abl.	gu(re)gan(d)ik, gu(re) baitarik, gu(re) baitatik	zu(re)gan(d)ik, zu(re) baitarik, zu(re) baitatik
11) Gen.	gure	zure
12) Soz.	gurekin	zurekin
13) Inst.	gutaz	zutaz
14) Mot.	gu(re)gatik	zu(re)gatik
15) Dest.		
- G. g. er.	guretzat guretako	zuretzat zuretako
- In. g. er.	-	-
- A. g. er.	gu(re)ganako	zu(re)ganako
- Banatz.	-	-
- Prolat.	-	-

Oharra: Aditzaren morfologian zu plurala da, esanahiaz singularra baldin bada ere. Ikus EGLU-1, 76. orr.

"zuck"	
1) Abs.	zuek
2) Part.	-
3) Erg.	zuek
4) Dat.	zuei
5) In.	zuengan, zuen baitan, zuetan
6) L. gen.	zuen baitako
7) Adl.s.	zuengana(t), zuen baitara(t)
8) H. adl.	zuenganantz
9) M. adl.	zuenganaino, zuen baitaraino
10) Abl.	zuengan(d)ik, zuen baitarik, zuen baitatik
11) Gen.	zuen
12) Soz.	zuekin
13) Inst.	zuetaz
14) Mot.	zuengatik
15) Dest.	
- G. g. er.	zuentzat, zuendako
- In. g. er.	-
- A. g. er.	zuenganako
- Banatz.	-
- Prolat.	-

4.2.4.2. Errespetuzko formak: "berori"...

	sing.	plur.	
1) Abs.	berori	beroriek	eurok
2) Part.			
3) Erg.	berorrek	beroriek	eurok
4) Dat.	berorri	beroriei	euroi
5) In.	berorrengan	beroriengan	eurongan
6) L. g.			
7) A.s.	berorrengana	beroriengana	eurongana
8) H.a.	berorrenganantz	berorienganantz	euronganantz
9) M.a..	berorrenganaino	berorienganaino	euronganaino
10) Abl.	berorrengan(d)ik	beroriengan(d)ik	eurongan(d)ik
11) G.	berorren	berorien	euron
12) S.	berorrekin	beroriekin	eurokin
13) I.	berorrez	beroriez	euroz
14) M.	berorreatatik	beroriengatik	eurongatik
15) D.			
- G.g.er.	berorrentzat, berorrendako	berorientzat, beroriendako	eurontzat, eurondako
- In.g.er.	-		
- A.g.er.	berorrenganako	berorienganako	euronganako
- Ban.	-		
- Prol..	-		

Oharra:

- Forma guzti horiekin batera bada berok ere (berok, beroi, e.a.) eurok-en parekoa. Errespetuzko forma hauek direla eta, ikus EGLU-1, 77. orr.

4.2.4.3. Indartuak:

"neu"

1) Abs.	neu	nihaur	nerau
2) Part.			
3) Erg.	neuk	nihaur(e)k	neronek
4) Dat.	neuri	nihauri	neroni
5) In.	neugan	nihaur(en) baitan nihaurtan	neronen baitan, nerau baitan
6) L. g.	neure baitako	nihaur(en) baitako nihaurtako	neronen baitako, nerau baitako
7) A.s.	neugana	nihaur(en) baitara, nihadurtara	neronen baitara(t), neron(en)gana, nerau baitara
8) H. a.	neuganantz	nihaur(en)ganaino, nihadurtaraino	neron(en)ganantz (?)
9) M.a.	neuganaino	nihaur(en)ganaino, nihadurtaraino	neronen baitaraino, neron(en)ganaino, nerau baitaraino
10) Abl.	neugan(d)ik	nihaur(en)gan(d)ik, nihadurtarik	neronen baitarik, neron(en)gan(d)ik, nerau baitarik
11) G.	neure	nihaur(en)	neronen
12) S.	neurekin	nihaur(en)ekin	neronekin
13) I.	neutaz	nihaur(en)ez, nihadurtaz, nihadurtazaz	neronez, neronetaz, neronezaz
14) M..	neu(re)gatik	nihaur(en)gatik	nerone(n)gatik
15) D.			
- G.g.er.	neuretzat, neuretako	nihaur(en)tzat, nihadurtarako	neronentzat, neronendako
- In.g.er.	-		
- A.g.er.	neureganako	nihaur(en)ganako	neronenganako
- Ban.	-		
- Prol.	-		

Oharra:

- Hemen aukeratu dugun **nerau** honekin batera agertzen dira maiz aski **nerori**, **neuror**, **neror**, eta **nerori** formak ere. **Neror** dateke literatura klasikoan oinarri sendoenak dituenak, baina **nerau** ere hor dugu Gipuzkoako tradizioan bereziki (Larramendi). Absolutuaz beste kasuetan, **neronek** forma **nerorrek** baino zabalduago dateke, nahiz bigarren hau ere agertzen den (Leizarragaren lanean, besteak beste). Axularrek **neror** dakar absolutuan, baina **neroni**, berriz, datiboan. Ez litzateke bide txarra, beraz, **hau** erakuslearen bidea hartzea (**neu**), nahiz absolutuan **neror(i)** forma ere onets daitezkeen. Honetaz ez du deus esan oraindik Euskaltzaindiak. (**Nihaur** formakoci buruz, ikus beheago datorren **ohar** orokorra)

"heu"			
1) Abs.	heu	hihaur	heror(i)
2) Part.			
3) Erg.	heuk	hihaur(e)k	herorrek
4) Dat.	heuri	hihauri	herorri
5) In.	heuregan, heure haitan	hihaur(en) baitan, hihaurtan	herorre(n)gan, herorren baitan
6) I. gen.	heure baitako	hihaur(en) baitako, hihaurtako	herorren baitako
7) Adl.s.	heu(re)gana, heure baitara(t)	hihaur(en)gana hihaur(en) baitara, hihaurtara	herorre(n)gana(t), herorren baitara(t)
8) H. adl.	heu(re)ganantz		herorreganantz
9) M. adl.	heu(re)ganaino, heure baitaraino	hihaur(en)ganaino, hihaur(en) baitaraino hihaurtaraino	herorreganaino, herorren baitaraino,
10) Abl.	heu(re)gan(d)ik, heure baitatik heure baitarik	hihaur(en)gan(d)ik hihaur(en) baitarik, hihaurtarik	herorregan(d)ik, herorren baitatik herorren baitarik
11) Gen.	heure	hihaur(en)	herorren
12) Soz.	heurekin	hihaurekin	herorrekin
13) Inst.	heutaz	hihaurez, hihaur(z)az, hihaur(en)gatik	herorrez, herorret(z)az herorre(n)gatik
14) Mot.	heu(re)gatik		
15) D.			
- G.g.er.	heuretzat, heuretako	hihaurentzat, hihauretako	herorrentzat, herorrendako
- In.g.er.	-		
- A.g.er.	heu(re)ganako	hihaurenganako	herorreganako
- Ban.	-		
- Prol.	-		

Oharra:

- **heror, herori, euror** eta **heroni** formen artean **heror(i)** proposa liteke, agian. Arazo guti ekartzen dizkigute forma hauek bigarren osagaitzat Ichen pertsonanaren-**oni** forma ez badugu kontuan hartzen. Absolutuan **heror** edo **herori**, nahi bezala. Beste kasuetan, bigarren erakuslearen arauera: **herorrekin**, e.a.

"geu"

1) Abs.	geu	guhaur	gerok
2) Part.			
3) Erg.	geuk	guhaur(e)k	gerok
4) Dat.	geuri	guhauri	geroni
5) In.	geu(re)gan	guhaur(en) baitan guhaurtan	gerone(n)gan, geronen baitan, gerok baitan geronen baitako
6) L. gen.	geure baitako	guhaur(en) baitako, guhaurtako	
7) Adl.s.	geu(re)gana	guhaur(en)gana, guhaur(en) baitara, guhaurtara	gerone(n)gana, geronen baitara, gerok baitara gerone(n)ganantz gerone(n)ganaino, geronen baitaraino, gerok baitaraino gerone(n)gan(d)ik, geronen baitarik, gerok baitarik
8) H. adl.	geu(re)ganantz		
9) M. adl.	geu(re)ganaino	guhaur(en)ganaino, guhaur(en) baitaraino, guhaurtaraino	
10) Abl.	geu(re)gan(d)ik	guhaur(en)ganik, guhaur(en) baitarik, guhaurtarik	
11) Gen.	geure	guhauren	geronen
12) Soz.	geurekin	guhaurekin	geronekin
13) Inst.	geutaz	guhaur(z)az	geronet(z)az
14) Mot.	geu(re)gatik	guhaur(en)gatik	gerone(n)gatik
15) D.			
- G.g.er.	geuretzat, geuretako	guhaurentzat, guhaurendako	geronentzat, geronendako
- In.g.er.	-		
- A.g.er.	geu(re)ganako		
- Ban.	-		
- Prol.	-		

Oharra:

- **gerok** izan daiteke, **agian**, **gerok**, **geror**, **geuror** eta **geroni** formen artean aukera litekeena, nahiz ez dugun datu garbirik absolutuan zein den erabiliena jakiteko. Funtsean, bi problema ditugu: ea pertsona izenordainari lotzen zaion erakuslea singularrean edo pluralean jartzen dugun eta, bigarren, zein erakusle mota lotu behar zaion pertsona izenordainari. Lehen problemari dagokionez, badirudi jokabide hedamena singularreko formak aukeratzea dela, absolutuaz kanpoko kasuetan bederen: **geronek** edo **gerorrek**, ergatiboan. Plurala agertzen delarik, plural hurbilaren sistema da aukeratzen: **gerok**, **geroi**, e.a. (Larramendi). Bigarren auzia aurrekoari loturik dago. Absolutuan ez dira agertu **gerauk** edo **geroriek**. Beste kasuetan, singularreko erakusle batekin, bi erakusleak izan dira erabiliak: **ge(u)rorrek** (Leizarragaren kasuan, esaterako) eta **geronek** ere (ikusten denez, beti singularrean). Horrenbestez, **gerok** proposa genezake absolutuan (nahiz neror erabiliko balitz, **geror** ere ezin baztertu) eta gainerako kasuetan **geronek**, **geroni**, **geronen**, e.a.

"zeu"

1) Abs.	zeu	zuhaur	zeror(i)
2) Part.			
3) Erg.	zeuk	zuhaur(e)k	zerorrek
4) Dat.	zeuri	zuhauri	zerorri
5) In.	zeu(re)gan	zuhaur(en) baitan, zuhaurtan	zerorre(n)gan, zerorren baitan
6) L. gen.	zeure baitako	zuhaur(en) baitako, zuhaurtako	zerorren baitako
7) Adl.s.	zeu(re)gana	zuhaur(en)gana, zuhaur(en) baitara, zuhaurtara	zerorre(n)gana, zerorren baitara
8) H.a.	zeu(re)ganantz		zerorreganantz
9) M.a.	zeu(re)ganaino	zuhaur(en)ganaino, zuhaur(en) baitaraino, zuhaurtaraino	zerorre(n)ganaino, zerorren baitaraino
10) Abl.	zeu(re)gan(d)ik	zuhaur(en)ganik, zuhaur(en) baitarik, zuhaurtarik	zerorregan(d)ik, zerorren baitarik
11) Gen.	zeure	zuhauren	zerorren
12) Soz.	zeurekin	zuhaurekin	zerorrekin
13) Inst.	zeutaz	zuhaur(z)az	zerorrez, zerorret(z)az
14) Mot.	zeu(re)gatik	zuhaur(en)gatik	zerorre(n)gatik
15) D.			
- G.g.er.	zeuretzat, zeuretako	zuhaurentzat, zuhaurendako	zerorrentzat, zerorrendako
- In.g.er.	-		
- A.g.er.	zeureganako		zerorreganako
- Ban.	-		
- Prol.	-		

Oharra:

- Kontuan izan hemen gorago, heu-ren kasuan egin dugun oharra.

"zeuek"

1) Abs.	zeuek	zuihauek	zerok
2) Part.			
3) Erg.	zeuek	zuihauek	zeroriek
4) Dat.	zeuei	zuihaueri	zeroriei
5) In.	zeuengan	zuihauen baitan, zuihauengan, zuihauetan	zerorie(n)gan, zororien baitan
6) L. gen.	zeuen baitako	zuihauen baitako zuihauetako	
7) Adl.s.	zeuengana	zuihauengana, zuihauen baitara(t), zuihauetara	zerorie(n)gana, zerorien baitara
8) H.a.	zeuenganantz		zerorienganantz
9) M.a.	zeunganaino	zuihauenganaino, zuihauen baitaraino, zuihauetaraino	zerorie(n)ganaino, zerorien baitaraino
10) A.	zeuengan(d)ik	zuihauengan(d)ik, zuihauen baitarik, zuihauen baitatik, zuihauetarik	zerorie(n)gan(d)ik, zerorien baitarik
11) G.	zeuen	zuihauen	zerorien
12) S.	zeuekin	zuihauekin	zeroriekin
13) I.	zeuetaz	zuihauetz, zuihaue(z)az	zeroriet(z)az
14) M.	zeuengatik	zuihauengatik	zerorie(n)gatik
15) D.			
- G.g.er.	zeuentzat, zeuendako	zuihauentzat, zuihauendako	zerorientzat, zeroriendako
- In.g.er.	-		
- A.g.er.	zeuenganako	zuihauenganako,	zerorienganako
- Ban.	-	zuihauen haitarako	
- Prol.	-		

Oharra:

- **zerok, zebok, zeurok, zeboni** formen artean **zerok** proposatuko genuke. Kontua hauxe da: pluraleko jokabidea plural hurbilekoaren arauera egin (I. arramendi: **zerok, zeroi**) ala bigarren erakuslearen pluraleko paradigmaren arauera: **zeroriek, zeroriei, zerorien**, e.a. Badirudi usadioa bigarren aukeraren aldera makurtzen dela.

Nihaur eta beronen tankerako formekin, orohar, hiru arazo hartuko ditugu kontuan:

1) Ergatiboa. Singularrean, **-haur** dugu beti absolutuan (**gu**, singular gisa hartzen da). Ergatiboa, formarik zaharrena **-haurk** dugu (Etxepare), baina aspaldi honetan **-haurek** ere aurki daiteke (Lafitte-ren gramatika lekuko). Hau dela eta, ohart gaituzen beste kasuetan ez dela **-e** epentetikorik sartzen (**nihaurtan**). Gaur egungo euskara mintzatuan **-haurrek** forma erabiltzen da maiz, baina ez bide du azken honek oinarri sendorik literaturan. Ikusirik **norik, zerk, hark** eta honelako formak onetsi direla, hemen ere **nihaurk, hihaurk, guhaurk, zuhaurk** formak onetsi beharko genituzkeela dirudi. Beharbada, biak onizat eman litezke: **nihaurk/niharek**, e.a.

2) Leku-denborazko kasuak. Gramatika guztietan (Ithurry, Géze, Lafitte, Gavel) **-tan, -tarik, -tara** formak ematen dira (eta haiek bakarrik gainera). Kontuan izanik **zutan, zutarik, zutara** eta halakoak ez direla (?) aintzakotzat hartu euskara batuaren eredurako, zer egin hemen? Nahiz eta gramatiketan agertzen ez diren, oso nekeza egiten zaigu **baitan, gana, edo ganik** formak ez sartzea **nihaur** edo **zuhaur**-en paradigmetan. Badirudi hiru aukerak onizat jo beharko genituzkeela: **zu(re)ganik / zu(re) baitarik / zutarik; zuhaur(en)ganik / zuhaur(en) baitarik / zuhaurtarik**.

3) Bigarren persona pluralekoa. Nahaste handia dago puntu honetan euskara mintzatuan. Euskara idatziaz ari garela, iduri luke jokabide nagusia **-hau** erakuslearen pluraleko jokabidea erabiltzea dela (Gavelck, Lafittek eta Ithurryk hala diote). Idazteko tenorean **zui-** forman oinarritzen gara: **zuihauk, zuihauek, zuihauei**, e.a.

4.2.5. Erakusleak

4.2.5.1. Erakusle arruntak:

"hau"

1) Abs.	hau	hauek
2) Part.		
3) Erg.	honek	hauek
4) Dat.	honi	hauei
5) In.	honetan, honengan, honen baitan	hauetan, hauengan, hauen baitan
6) L.g.	honetako	hauetako
7) A.s.	honetara(t) honengana(t)	hauetara(t) hauengana(t)
8) H.a.	honetarantz honenganantz	hauetarantz hauenganantz
9) M.a.	honetaraino honenganaino	hauetaraino hauenganaino
10) Abl.	honetatik honetarik honengan(d)ik	hauetatik hauetarik hauengan(d)ik
11) Gen.	honen	hauen
12) Soz.	honekin	hauekin
13) Inst.	honetaz, honezaz, honez	hauetaz, hauezaz, hauez
14) Mot.	hone(n)gatik	haue(n)gatik
15) D.		
- G.g.er.	honentzat, honendako	hauentzat, hauendako
- In.g.er.	honetako	hauetako
- A.g.er.	honetarako honenganako	hauetarako hauenganako
- Ban.	-	
- Prol.	-	

Oharra:

- Eredu berekoa da "berau" forma indartua ere. Erakusle indartu hauen forma eta erabileraz ikus EGLU-1, 147. orr.

"hori"

1) Abs.	hori	horiek
2) Part.		
3) Erg.	horrek	horiek
4) Dat.	horri	horiei
5) In.	horretan, horrengan, horren baitan	horietan, horiengan, horien baitan
6) L. gen.	horretako	horietako
7) Adl.s.	horretara(t), horrengana(t)	horietara(t), horiengana(t)
8) H. adl.	horretarantz, horrenganantz	horietarantz, horienganantz
9) M. adl.	horretaraino, horrenganaino	horietaraino, horienganaino
10) Abl.	horretatik, horretarik, horrengan(d)ik	horietatik, horietarik, horiengan(d)ik
11) Gen.	horren	horien
12) Soz.	horrekin	horiekin
13) Inst.	horretaz, horrezaz, horrez	horietaz, horiezaz, horiez
14) Mot.	horre(n)gatik	horie(n)gatik
15) D.		
- G.g.er.	horrentzat, horrendako,	horientzat, horiendako,
- In.g.er.	horretako	horietako
- A.g.er.	horretarako horrenganako	horietarako horienganako
- Ban.	-	
- Prol.	-	

Oharra:

- hortaz ere erabil daiteke, balio ilatiboarekin bakarrik. Bestalde, eredu hau segitzen du berori forma indartuak ere. Ikus aurreko oharra.

"hura"

1) Abs.	bura	haiek
2) Part.		
3) Erg.	bark	haiek
4) Dat.	hari	haiei
5) In.	hartan, harengan, haren baitan	haisetn, haiengan, haien baitan
6) L. gen.	hartako	haisetako
7) Adl.s.	hartara(t), harengana(t), haren baitara(t)	haisetara(t), haiengana(t), haien baitara(t)
8) H. adl.	hartarantz, harenganantz,	haisetarantz, haienganantz,
9) M. adl.	hartaraino, harenganaino, haren baitaraino	haisetaraino, haienganaino, haien baitaraino
10) Abl.	hartatik, hartarik, haren baitatik, haren baitarik, harengan(d)ik	haisetatik, haisetarik, haien baitatik, haien baitarik, haiengan(d)ik
11) Gen.	haren	haien
12) Soz.	harekin	haiekin
13) Inst.	hartaz, harez	haisetaz, haiezaz, haiez
14) Mot.	hare(n)gatik, hargatik	haie(n)gatik
15) D.		
- G.g.er.	harentzat, harendako,	haisetntzat, haiendako,
- In.g.er.	hartako	haisetako
- A.g.er.	hartarako harenganako	haisetarako haienganako
- Ban.	-	
- Prol.	-	

4.2.5.2. Indartuak:

"hauxe"

1) Abs.	hauxe	hauexek
2) Part.		
3) Erg.	honexek	hauexek
4) Dat.	honixe, honexeri	hauexei, haueixe
5) In.	honetantxe, honexetan, honexe(n)gan, honegantxe, honexen baitan, hauxe baitan	hauetantxe, hauexetan, hauexe(n)gan, hauegantxe, hauexen baitan, hauexek baitan
6) L.gen.	honetakoxe, honexetako, honexen baitako, hauxe baitako	hauetakoxe, hauexetako, hauexen baitako, hauexek baitako
7) Adl.s.	honetaraxe, honexetara(t), honexe(n)gana, honexen baitara, hauxe baitara	hauetaraxe, hauexetara(t), hauexe(n)gana, hauexen baitara, hauexek baitara
8) H. adl.	honexetarantz honexe(n)ganantz	hauexetarantz hauexe(n)ganantz
9) M. adl.	honetarainoxe, honexetaraino, honexe(n)ganaino, honexen baitaraino, hauxe baitaraino	hauetarainoxe, hauexetaraino, hauexe(n)ganaino, hauexen baitaraino, hauexek baitaraino
10) Abl.	honetati(k)xe, honexetatik, honexetarik, honexe(n)gan(d)ik, honexen baitarik, hauxe baitarik	hauetati(k)xe, hauexetatik, hauexetarik, hauexe(n)gan(d)ik, hauexen baitarik, hauexek baitarik

11) Gen.	hone(t)xen	hauexen
12) Soz.	hone(t)xekin, honekintxe	hauexekin, hauekintxe
13) Inst.	honexetaz, honexezaz, hone(t)xez	hauexetaz, hauexezaz, hauexez
14) Mot.	honegati(k)xe hone(t)xe(n)gatik	hauegati(k)xe, hauexe(n)gatik
15) D.		
- G.g.er.	hone(t)xentzat, hone(t)xendako	hauexentzat, hauexendako
- In.g.er.	honexetako honetakoxe	hauexetako hauetakoxe
- A.g.er.	honexetarako honexenganako	hauexetarako hauexenganako
- Ban.	-	
- Prol.	-	

"horixe"

1) Abs.	horixe	horixek
2) Part.		
3) Erg.	horrexek	horixek
4) Dat.	horrixek, horrexeri	horixek, horixe
5) In.	horretantxe, horrexetan, horrexe(n)gan, horregantxe, horrexen baitan, horixe baitan	horietantxe, horixetan, horixe(n)gan, horiegantxe, horixen baitan, horixek baitan
6) L.gen.	horretakoxe, horrexetako, horrexen baitako, horixe baitako	horietakoxe, horixetako, horixen baitako, horixek baitako
7) Adl.s.	horretaraxe horrexetara(t), horrexe(n)gana, horrexen baitara, horixe baitara	horietaraxe, horixetara(t), horixe(n)gana, horixen baitara, horixek baitara
8) H. adl.	horrexetarantz, horrexe(n)ganantz	horietarantz, horixe(n)ganantz
9) M. adl.	horretarainoxe, horrexetaraino, horrexe(n)ganaino, horrexen baitaraino, horixe baitaraino	horietarainoxe, horixetaraino, horixe(n)ganaino, horixen baitaraino, horixek baitaraino
10) Abl.	horretati(k)xe, horrexetatik, horrexetarik, horrexe(n)gan(d)ik, horrexen baitarik, horixe baitarik	horietati(k)xe, horixetatik, horixetarik, horixe(n)gan(d)ik, horixen baitarik, horixek baitarik

11) Gen.	horre(t)xen	horiexen
12) Soz.	horre(t)xekin, horrekintxe	horiexekin, horiiekintxe
13) Inst.	horrexetaz, horrexezaz, horre(t)xez	horiexetaz, horiexezaz, horiexez
14) Mot.	horregati(k)xe, horre(t)xe(n)gatik,	horigati(k)xe, horiexe(n)gatik,
15) D.		
- G.g.er.	horre(t)xentzat, horre(t)xendako,	horiexentzat, horiexendako,
- In.g.er.	horrexetako horretakoxe	horiexetako horietakoxe
- A.g.er.	horrexetarako horrexenganako	horiexetarako horiexenganako
- Ban.	-	
- Prol.	-	

"huraxe"

1) Abs.	huraxe	haiexek
2) Part.		
3) Erg.	harexek	haiexek
4) Dat.	harixe, harexeri	haiexei, haieixe
5) In.	hartantxe, harexetan, harexe(n)gan, haregantxe, harexen baitan, huraxe baitan	haietantxe, haiexetan, haiexe(n)gan, haiegantxe, haiexen baitan, haiexek baitan
6) L.gen.	hartakoxe, harexetako, harexen baitako, huraxe baitako	haietakoxe, haiexetako, haiexen baitako, haiexek baitako
7) Adl.s.	hartaraxe, harexetara, harexe(n)gana, harexen baitara, huraxe baitara	haietaraxe, haiexetara(t), haiexe(n)gana, haiexen baitara, haiexek baitara
8) H. adl.	harexetarantz, harexe(n)ganantz	haiexetarantz, haiexe(n)ganantz
9) M. adl.	hartarainoxe, harexetaraino, harexe(n)ganaino, harexen baitaraino, huraxe baitaraino	haietarainoxe, haiexetaraino, haixe(n)ganaino, haiexen baitaraino, haiexek baitaraino
10) Abl.	hartati(k)xe, harexetatik, harexetarik, harexe(n)gan(d)ik, harexen baitarik, huraxe baitarik	haietati(k)xe, haiexetatik, haiexetarik, haiexe(n)gan(d)ik, baixen baitarik, haiexek baitarik

11) Gen.	hare(t)xen	haiexen
12) Soz.	hare(t)xekin, harekintxe	haiexekin haiekintxe
13) Inst.	harexe(z)az harexezaz hare(t)xez	haiexe(z)az haiexezaz haiexez
14) Mot.	hargati(k)xe hare(t)xe(n)gatik	haiegati(k)xe haiexe(n)gatik
15) D.		
- G.g.er.	hare(t)xentzat, hare(t)xendako,	haiexentzat, haiexendako,
- In.g.er.	harexetako hartakoxe	haiexetako haietakoxe
- A.g.er.	harexetarako harexenganako	haiexetarako haiexenganako
- Ban.	-	
- Prol.	-	

"bera"

1) Abs.	bera		berak	beraiek
2) Part.				
3) Erg.	berak		berek	beraiek
4) Dat.	berari		berei	beraiei
5) In.	berean bera(ren)gan	bertan	beretan berengan	beraietan beraiengan
6) L.gen.	bereko, bere baitako	bertako	beretako, bere(n) baitako	beraietako, beraien baitako
7) Adl.s.	berera bera(ren)gana(t)	bertara beregana	beretara berengana(t)	beraietara beraiengana(t)
8) H. adl.	bererantz bera(ren)ganantz	bertarantz bereganantz	beretarantz berenganantz	beraietarantz beraienganantz
9) M. adl.	hereraino bera(ren)ganaino	bertaraino bereganaino	beretaraino herenganaino	beraietaraino beraienganaino
10) Abl.	beretik bera(ren)gan(d)ik	bertatik, bertarik beregan(d)ik	beretatik, beretarik berengan(d)ik	beraietatik, beraietarik beraiengan(d)ik

11) Gen.	beraren	bere	bere(n)	beraien
12) Soz.	berarekin		berekin	beraiekin
13) Inst.	beraz		berez	beraiez
14) Mot.	bera(ren)gatik	beregatik	bere(n)gatik	beraie(n)gatik
15) D.				
- G.g.er.	berarentzat, berarendako	beretzat, beretako	berentzat, berendako	beraientzat, beraiendako
- In.g.er.	bereko	bertako	beretako	beraietako
- A.g.er.	bererako berarenganako	bertarako berenganako	beretarako bere(n)ganako	beraietarako beraienganako
- Ban.	-			
- Prol.	-			

Oharrak:

- "beraz" balio ilatiboarekin erabiltzen da, hortaz, honenbestez eta horrelakoak bezala.
- Hurbilekoa markatzeko erabiltzen ditugu **berton** eta **bertoko**.
- Jakina, **bertara** eta **bera(ren)gana(t)** formak +bizidun eta -bizidunak bereizteko erabiltzen dira. Halaber bestuekin ere.
- Forma indartu eta arrunten arteko desberdintasunez ikusi EGLU-1, 145. orr. eta jarr.
- Bigarren zutabeak, alegia, -ta- marka dutenak berziki adberbio gisa erabiltzen dira.
- gizon **bera** = **ber** gizona (ikus EGLU-1, 148. orr.)

"eurak"

	Plur.	Plur. hurb.
1) Abs.	eurak	eurok
2) Part.		
3) Erg.	eurek	eurok
4) Dat.	eurei	euroi
5) In.	eurengan	eurongan
6) L.gen.		
7) Adl.s.	eurengana	eurongana
8) H. adl.	eurenganantz	euronganantz
9) M. adl.	eurenganaino	euronganaino
10) Abl.	eurengan(d)ik	eurongan(d)ik
11) Gen.	euren	euron
12) Soz.	eurekin	eurokin
13) Inst.		
14) Mot.	eurengatik	eurongatik
15) D.		
- G.g.er.	eurentzat, eurendako	eurentzat, eurondako
- In.g.er.	-	
- A.g.er.	eurenganako	euronganako
- Ban.	-	
- Prol.	-	

Oharra:

- eurok erabiltzen da errespetuzko formetan ere, berori-ren plural gisa.

4.2.6. Galdetzaileak eta izenordain mugagabeak

4.2.6.1. Nor

		Plur. (Aukerakoa)
1) Abs.	nor	nortzu
2) Part.		
3) Erg.	nork	nortzuk
4) Dat.	nori	nortzuri
5) In.	norengan	nortzurengan
6) L. Gen.		
7) Adl.s.	norengana	nortzurengana
8) H. adl.	norenganantz	nortzurenganantz
9) M. adl.	norenganaino	nortzurenganaino
10) Abl.	norengan(d)ik	nortzurengan(d)ik
11) Gen.	noren	nortzuren
12) Soz.	norekin	nortzurekin
13) Inst.	nortaz	
14) Mot.	norengatik	nortzurengatik
15) D.		
- G.g.er.	norentzat, norendako	nortzurentzat nortzurendako
- In.g.er.	-	
- A.g.er.	norenganako	nortzurenganako
- Ban.	-	
- Prol.	-	

Oharrak:

- Lehenbiziko zutabeen jarri dugun **nor** horrek singularreko nahiz pluraleko balio du. Hortaz, **nor etorri da, nor etorri dira** eta **nortzu etorri dira**. Azkeneko honetarik (**nortzu**-tik, alegia) sortzen diren formak ez dakigu zenbatelarik dauden denak bizirik. Halaz guztiz ere, guk hemen eredu gisa eman ditugu batzu, erabilgarrienak izan daitezkeelakoan.
- Hau bezala, baina pluralik gabe, deklinatzen dira **edonor** eta **inor**.

4.2.6.2. Zer

		Plur
1) Abs.	zer	zertzu
2) Part.	zerik (arkaikoa)	
3) Erg.	zerek	zertzuk
4) Dat.	zeri	zertzuri
5) In.	zerengan, zertan	zertzurengan
6) L. Gen.	zertako	
7) Adl.s.	zertara zerengana	zertzurengana
8) H. adl.	zerenganantz	zertzurenganantz
9) M. adl.	zertaraino zerenganaino	zertzurenganaino
10) Abl.	zertatik zerengan(d)ik	zertzurengandik
11) Gen.	zeren	zertzuren
12) Soz.	zerekin	zertzurekin
13) Inst.	zertaz	
14) Mot.	zer(en)gatik	zertzu(ren)gatik
15) D.		
- G.g.er.	zerentzat, zerendako	zertzurentzat zertzurendako
- In.g.er.	-	
- A.g.er.	zerenganako	zertzurenganako
- Ban.	-	
- Prol.	zertzat, zertako	

Oharrak:

- Ikus aurreko taulan jarri dugun oharra
- zer ager daiteke izen sinlagma arrunt bezala ere, edo izenondo bezala. Orduan, gainerako izenki guztien bidea segitzen du: zerari esan nion; zerako zera zerako zerarekin zertu omen da; oso neska zera da hori. Dena dela, zer hau bi modulara agertzen da, euskalkien arauera: zer eta zera (kasu honetan a organikoa duela). Ikus EGLU-I, 89. orr.
- Hau bezala, baina pluralik gabe, deklinatzen dira edozer eta ezer

4.2.6.3. Zein

	Mugagabea	Sing	Plur.
1) Abs.	zein	zeina	zeinak
2) Part.			
3) Erg.	zeinek	zeinak	zeinek
4) Dat.	zeini	zeinari	zeinei
5) In.	zeinetan	zeinean	zeinetan
6) L. Gen.			
7) Adl.s.	zeinetara	zeinera	zeinetara
8) H. adl.	zeinetarantz	zeinerantz	zeinetarantz
9) M. adl.	zeinetarino	zeineraino	zeineteraino
10) Abl.	zeinetatik, zeinetarik	zeinetik,	zeinetatik, zeinetarik
11) Gen.	zeinen	zeinaren	zeinen
12) Soz.	zeinekin	zeinarekin	zeinekin
13) Inst.	zeintaz, zeinez	zeinaz	zeinez
14) Mot.	zeinengatik	zeipa(ren)gatik	zeinengatik
15) D.			
- G.g.er.	zeinentzat, zeinendako	zeinarentzat, zeinarendako	zeinentzat, zeinendako
- In.g.er.	-		
- A.g.er.	zeinenganako	zeinaren ganako	zeinenganako
- Ban.	-		
- Prol.	-		

Oharrak:

- Singularra eta plurala literaturan agertzen dira gehien batean, erlatibozkoak egiteko: "zeinak esan baitzuen...". Halere, kasu hauetan mugagabea ere erabiltzen dute idazle askok.

- Mugagabea erabiltzen da galdetzailer moduan (ikus EGLU-I, 87.orr. eta hurr.), aipatu ez ditugun aldaki batzuekin: "zeintzu", "zein liburutzu", e.a., goraxcago eman eredu bera segituz.

- Hemen jaso ez badugu ere, leku denborako kasuetan **-enga-** eta **baita** markak agertuko dira bizidunetz arigarenean: **zeinengan**, **zeinen baitan**, e.a.

4.2.6.4. Norbait

1) Abs.	norbait
2) Part.	
3) Erg.	norbaitek
4) Dat.	norbaiti
5) In.	norbaitengan
6) L. gen.	
7) Adl.s.	norbaitengana
8) H. adl.	norbaitenganantz
9) M. adl.	norbaitenganaino
10) Abl.	norbaitengan(d)ik
11) Gen.	norbaiten
12) Soz.	norbaitekin
13) Inst.	norbaitez
14) Mot.	norbaite(n)gatik
15) D.	
- G.g.er.	norbaitentzat, norbaitendako
- In.g.er.	-
- A.g.er.	norbaitenganako
- Ban.	-
- Prol.	norbaitzat

Oharra:

- Literaturan **nor**k**bait**, **noribait** eta antzekoak agertzen dira

4.2.6.5. Zer bait

1) Abs.	zer bait
2) Part.	
3) Erg.	zer baitek
4) Dat.	zer baiti
5) In.	zer baite(t)an
6) L. gen.	zer baitetako
7) Adl.s.	zer baite(ta)ra
8) H. adl.	zer baite(ta)rantz
9) M. adl.	zer baite(ta)raino
10) Abl.	zer baite(ta)tik, zer baitetarik
11) Gen.	zer baiten
12) Soz.	zer baitekin
13) Inst.	zer baitez, zer baitetaz
14) Mot.	zer baite(n)gatik
15) D.	
- G.g.er.	zer baitentzat, zer baitendako
- In.g.er.	-
- A.g.er.	zer baitenganako
- Ban.	-
- Prol.	zer baitzat

4.2.6.6. Nornahi

1) Abs.	nornahi
2) Part.	
3) Erg.	nornahik
4) Dat.	nornahiri
5) In.	nornahirengan, nornahiren baitan
6) L. gen.	nornahiren baitako
7) Adl.s.	nornahirengana, nornahiren baitara
8) H. adl.	nornahirenganantz
9) M. adl.	nornahirenganaino, nornahiren baitaraino
10) Abl.	nornahirengan(d)ik, nornahiren baitatik, nornahiren baitarik
11) Gen.	nornahiren
12) Soz.	nornahirekin
13) Inst.	nornahiz
14) Mot.	nornabi(ren)gatik
15) Dest.	
- G.g.er.	nornahirentzat, nornahirendako
- In.g.er.	-
- A.g.er.	nornahirenganako
- Ban.	-
- Prol.	nornahitzat, nornahitako

Oharra:

- Literaturan **norknahi**, **norinahi**, e.a. agertzen dira
- **Nornahi** bezala deklinatzen da **zernahi**, bigabeen formak ere hartuz, jakina: **zernahitan**, **zernabitara**, e.a.

4.2.6.7. Deus

1) Abs.	deus
2) Part.	deusik
3) Erg.	deusek
4) Dat.	deusi
5) In.	deusetan
6) L. gen.	deusetako
7) Adl.s.	deusetara
8) H. adl.	deusetarantz
9) M. adl.	deusetaraino
10) Abl.	deusetatik, deusetarik
11) Gen.	deusen
12) Soz.	deusekin
13) Inst.	deusez, deusetaz
14) Mot.	deusengatik
15) Dest.	
- G.g.er.	deusentzat, deusendako
- In.g.er.	-
- A.g.er.	deusetako
- Ban.	-
- Prol.	-

Oharra: Ikus EGLU-I, 98.orr., **deus** honen izen balioaz

4.2.7. Zenbatzaileak

4.2.7.1. Bat

	mugagabea	mug.
1) Abs.	bat	bata
2) Part.		
3) Erg.	batek	batak
4) Dat.	bati	batari
5) In.	bate(t)an batengan	batean batarengan
6) L. Gen.	bate(ta)ko	bateko
7) Adl.s.	bate(ta)ra batengana	batera batarengana
8) H. adl.	bate(ta)rantz batenganantz	baterantz batarenganantz
9) M. adl.	bate(ta)raino batenganaino	bateraino batarengaino
10) Abl.	bate(ta)tik batengandik	batetik batarengandik
11) Gen.	baten	bataren
12) Soz.	batekin	batarekin
13) Inst.	batez	bataz
14) Mot.	bate(n)gatik	batarengatik
15) Dest.		
- G.g.er.	batentzat, batendako	batarentzat, batarendako
- In.g.er.	bate(ta)ko	
- A.g.er.	bate(ta)rako, batenganako	baterako batarenganako
- Ban.	bateko	
- Prol.	-	

Oharrak:

- Ikus honetaz EGLU-1, 170. orr. eta han esaten guren guztia taula hauek behar bezala interpretatzeko.
- EGLU-1ean adierazten guren bezala, **batak** ere izan daiteke **bat** zenbatzailearen plurala. Ikus lehenbiziko liburukia.
- Honi, **baitan** delakoaz baliaturik sortzen diren forma guztiak gaineratu behar zaizkio.

4.2.7.2. Batzu

	mugagabea	mug.
1) Abs.	batzu	batzuak
2) Part.		
3) Erg.	batzuk	batzuek
4) Dat.	batzuri	batzuei
5) In.	batzutan	batzuetan
	batzurengan	batzuengan
6) L. Gen.	batzutako	batzuetako
7) Adl.s.	batzutara	batzuetara
	batzurengana	batzuengana
8) H. adl.	batzutarantz	batzuetarantz
	batzurenganantz	batzuenganantz
9) M. adl.	batzutaraino	batzuetaraino
	batzurenganaino	batzuenganaino
10) Abl.	batzutatik	batzuetatik
	batzurengandik	batzuengandik
11) Gen.	batzuren	batzuen
12) Soz.	batzurekin	batzuekin
13) Inst.	batzuz	batzuez
14) Mot.	batzurengatik	batzuengatik
15) Dest.		
- G.g.er.	batzurentzat/ batzurendako	batzuentzat/ batzuendako
- In.g.er.	batzutako	batzuetako
- A.g.er.	batzutarako, batzurenganako	batzuetarako, batzuenganako
- Ban.		
- Prol.	-	

Oharrak:

1) Ikus honetaz EGLU-I, 170. orr. eta han esaten gureen guztia taula hauek behar bezala interpretatzeko.

2) Ez ditugu aldaki guztiak paratu. Hauen ondoan jarri behar, beti bezala, **batengandik/batenganik**, e.a. Berdin **batzutatik/batzutarik**, e.a.

3) EGLU-lean adierazten gureen bezala, batak ere izan daiteke **bat** zenbatzailearen plurala. Ikus lehenbiziko liburukia.

4) **Zenbat** galdutzailea ere hauek bezala deklinatzen da.

4.2.7.3. **Zenbait**

1) Abs.	zenbait
2) Part.	
3) Erg.	zenbaitek
4) Dat.	zenbaiti
5) In.	zenbaitetan
6) L. gen.	zenbaitetako
7) Adl.s.	zenbaitetara
8) H. adl.	zenbaitetarantz
9) M. adl.	zenbaitetaraino
10) Abl.	zenbaitetatik, zenbaitetarik
11) Gen.	zenbaiten
12) Soz.	zenbaitekin
13) Inst.	zenbaitez
14) Mot.	zenbaitengatik
15) Dest.	zenbaitentzat, zenbaitendako
- G.g.er.	-
- In.g.er.	zenbaiteko
- A.g.er.	zenbaitetarako. zenbaitenganako
- Ban.	-
- Prol.	-

Oharrak:

- Zenbait hitzunek **zenbait**-ekin batean **zenbaitzu** ere erabiltzen dute (eta hortik sorturiko forma guztiak). Orduan, **batzu** bezala deklinatzen dugu.
- Hor jarritakoeekin batera **baitan**-en bidez sorturikoak ere erabiltzen dira.

4.2.7.4. Hiru

	mugagabea	Plur.
1) Abs.	hiru	hiru(r)ak
2) Part.		
3) Erg.	hiruk	hiru(r)ek
4) Dat.	hiruri	hiru(r)ei
5) In.	hiru(ta)n	hiru(r)etan
6) L. gen.	hiru(ta)ko	hiru(r)etako
7) Adl.s.	hiru(ta)ra	hiru(r)etara
8) H. adl.	hiru(ta)rantz	hiru(r)etarantz
9) M. adl.	hiru(ta)raino	hiru(r)etaraino
10) Abl.	hiru(ta)tik/ hiru(ta)rik	hiru(r)etatik, hiruretarik
11) Gen.	hiruren	hiru(r)en
12) Soz.	hirurekin	hiru(r)ekin
13) Inst.	hiruz	hiru(r)ez
14) Mot.	hiru(ren)gatik	hiru(r)engatik

15) Dest.

- G.g.er.	hirurentzat, hirurendako	hirurentzat, hirurendako
- In.g.er.	hirutako	hiru(r)etako
- A.g.er.	hirutarako	hiru(r)etarako
- Ban.	hiruko	
- Prol.	-	

Oharra:

- EGLU-Ican, 161. orrialdean honela genioen:

"Esan beharra dago '3' eta '4' zenbatzaileak deklinatzen ditugunean eta aldaki mugatuaren formak hartzen dituztenean 'r' bat tarrekatu behar dela. Horrela, 'hiruretan' edo 'lauretatik' esango dugu mugatuaren kasuan (eman dugun arrazoiagatik) edo mugagabeen ere ('e' epentetikoa tarrekatuz).

Kontuan izan, dena dela, zenbait hiztunek hedatu egiten duela 'r' hau beste zenbakietara ere, baina hori euskara idatzian gaitzestekoa da. Hortaz, bada, 'seiretan', 'zazpiretan' eta antzekoak ez dira onizat emango. Horien ordez 'scietan' eta 'zazpietan' dira forma zuzenak"

Hor aipatzen den behar hori gehiegizkoa dela deritzagu, hiztun anitzek 'hiruetan' eta 'lauctan' esaten baitute ('r' gabe). Horrexegatik jarri dugu 'r' hori parentesi artean goiko paradigmetan.

- Jakina, bizidunen deklinabidea ere gaineratu beharko litzateke hemen.

- Kontuan izan, gainera, **hiru** hau izen soila ere izan daitekeela ('hiru zenbakia', alegia) eta orduan edozein izenen deklinabidea hartuko du (**hirua**, **hiruak**, e.a.)

4.2.7.5. Sei

	Mugagabea	Plur.
1) Abs.	sei	seiak
2) Part.		
3) Erg.	seik	seiek
4) Dat.	seiri	seiei
5) In.	seitan	seietan
6) L. gen.	seitako	seietako
7) Adl.s.	seitara	seietara
8) H. adl.	seitarantz	seietarantz
9) M. adl.	seitaraino	seietaraino
10) Abl.	seitatik	seietatik,
	seitarik	seietarik
11) Gen.	seiren	seien
12) Soz.	seirekin	seiekin
13) Inst.	seiz	seiez
14) Mot.	sei(ren)gatik	seiengatik
15) Dest.		
- G.g.er.	seirentzat,	seientzat,
	seirendako	seierendako
- In.g.er.	seitako	seietako
- A.g.er.	seitarako	seietarako
- Ban.	seiko	
- Prol.	-	

Oharra: Ikus hiru zenbatzailearen kasuan jarritako oharrak

4.2.8. Adberbioak

4.2.8.1. Leku adberbio arruntak

In.	hemen	hor	han
L. gen.	hemengo	horko	hango
Adl.s.	hona	horra	hara
H. adl.	honantz	horrantz	harantz
M. adl.	honaino	horraino	haraino
Abl.	hemendik	hortik	handik
Dest.			
- In.g.er.	hemengo	horko	hango
- A.g.er.	honako	horrako	hango
In.	non	nonbait	nonahi
L.gen.	nongo	nonbaiteko	nonabiko
Adl. s.	nora	nonbaitera, norabait, norapait	noranahi
H. Adl.	norantz	nonbaiterantz	nonahirantz
H. Adl.	noraino	nonbaiteraino	nonahiraino
Abl.	nondik	nonbaitetik	nonahitik, nondik nahi
Dest.			
- In. g. er.	nongo	nonbaiteko	nonabiko
- A. g. er.	norako	nonbaiterako, norabaiteko	noranahiko, nonahirako

Oharrak:

- Zenbait kasutan bertan erabiltzen da adberbio moduan ere, **hemen** adberbioaren esanahiarekin, nahiz jatorriz erakusle indartua dugun. Ikus gorago.
- Idazterakoan, zenbait idazlek **non nahi**, **non nabitik** eta horrelakoak maiteago ditu.

4.2.8.2. Leku adberbio indartuak

In.	hementxe	hortxe	hantxe
L. gen.	hemengoxe, hementxeko	horkoxe, hortxeko	hangoxe, hantxeko
Adl.s.	honaxe	horraxe	haraxe
H. Adl.	honaxerantz	horraxerantz	haraxerantz
M. Adl.	honaxeraino	horraxeraino	haraxeraino
Abl.	hemendi(k)xe, hementxetik	horti(k)xe, hortxetik	handi(k)xe, hantxetik

Oharra:

Askotan Adlatibo kasuan erakusle indartuak ere erabiltzen ditugu adberbioaren lekuan: **honexetara**, e.a. Ikus, dena dela, EGLU-1, 145. orr. eta jarr.

4.2.8.3. Denbora adberbioak

In.	noiz	noiznahi	noizhait
L. gen.	noizko	noiznahiko	noizbaiteko
Adl.s.	-	-	-
Abl.	noiztik, noizdanik		noizbaitetik
Dest.			
- In.g.er.	noizko	noiznahiko	noizbaiteko
- Ad.g.er.		noiznahirako	noizbaiterako

Oharrak:

- **bihar, etzi, gaur, egun, ...** horiek ere goiko kasu marka berberak hartzen dituzte. Horrelakoetan ez da kontuan hartzen bokalez ala kontsonantez amaitzen diren: **atzotik, bihartik**, e.a. Hortaz, bi gauza diferente ditugu **egundik** (adizondoa) eta **egunetik** (izena).

- Aipatu adberbio hauetakik aparte badira modu adberbioak ere: **aruntak** (**honela, horrela, hala**); **indartuak** (**honelaxe, horrelaxe, halaxe**); adberbioetatik eratorritako izenlagun **aruntak** (**honelako, horrelako, halako**) eta **indartuak** (**honelakoxe/honexelako, horrelakoxe/horrexelako** eta **halakoxe/halaxeko**). Euskaltzaindiak, bestalde, ez du onetsi hola forma.

neu, nihaur,
nerau,
heu,hihaur,
heror(i)

zeu,zuhaur,
zeror(i)

hau
hori
hura
hauxe
horixe
huraxe
berau
bera

nor
zer
norbait
zerbait
zenbait
nornahi
zernahi

eurok

geu,guhaur,
gerok

zeuek, zuihauek, zerok
hauek
horiek
haiek
hauexek
horixek
haiexek
berauek
berak, beraiek
eurak, eurok
nortzu
zertzu

4.3.2. PARTITIBOA

(1)

gizonik
semerik
alabarik
haranik
mendirik
elizarik
jairik
gauik

deusik

(2)

Iruñerik
Bizkairik

(3)

(4)

Kattalinik
Koldorik
Eibarrik
Bilborik
Donostiarik

zerik (arkaikoa)

(5)

4.3.3. ERGATIBOA

(1)

gizonek
semek
alabak
haranek
mendik
elizak
jaik
gauek

batek
batzuk
zeinek
deusek
hiruk
seik

(2)

Iruñeak
Bizkaiak

gizonak
semeak
alabak
haranak
mendiak
elizak
jaiak
gauak

batak
zeinak

(3)

gizonek
semeek
alabek
haranek
mendiak
elizak
jaiak
gauek

batzuek
zeinek

hiru(r)ek
seiek

(4)

Kattalineak
Koldok
Eibarrek
Bilbok
Donostiak
nik
hik

zuk

berorrek

neuk
nihur(e)k
neronek

(5)

guk

zuek
beroriek
eurok

heuk
hihaur(e)k
herorrek

zeuk
zuhaur(e)k
zerorrek

honek
horrek
bark
honexek
horrexek
barexek

berak

nork
zerk
norbaitek
zerbaitek
zenbaitek
nornahik
zernahik

geuk
guhaur(e)k
gerok

zeuk
zuihauek
zeroriek
hauek
horiek
haiek
hauexek
horiexek
haiexek

berek
beraiek
eurek
eurok
nortzuk
zertzuk

4.3.4. DATIBOA

(1)	(2)	(3)
	Iruñeari Bizkaiari	
gizoni semeri alabari barani mendiri elizari jairi gaui	gizonari semeari alabari haranari mendiari elizari jaiari gauari	gizonei semeei alabei haranei mendiei elizei jaiei gauei
bati batzuri zeini deusi hiruri seiri	batari zeinari	batzuei zeinei hiru(r)ei seiei
	(4)	(5)
	Kattalini Koldori Eibarri Bilbori Donostiari neri niri eni hiri	
	zuri	guri
	berorri	zuei beroriei eurei euroi

neuri
nihuri
neroni
heuri
hihuri
herorri

zeuri
zuhauri
zerorii

honi
horri
hari
honexeri
honixe
horrixe
horrexeri
harexeri

beroni
berari

nori
zeri
norbaiti
zerbaiti
zenbaiti
nornahiri
zernahiri

geuri
guhauri
geroni

zeuei
zuihauri
zeroriei
hauei
horiei
haiei
hauexe(r)i
haueixe
horiexe(r)i
horieixe
haiexeri
haieixe
berauei
beriei
beraiei
eurei
euroi
nortzuri
zertzuri

4.3.5. INESIBOA

(1)

gizonengan

gizonen baitan
semerengan

semeren baitan
alaba(ren)gan

alabaren baitan
haranetan
menditan
elizatan
jaitan
gauetan

bate(t)an
batengan
batzutan
batzurengan
zeinetan
deusetan
hiru(ta)n
seitán

(2)

Iruñean
Bizkaian

gizona(ren)gan

gizona(ren) baitan
semea(ren)gan

semea(ren) baitan
alaba(ren)gan

alaba(ren) baitan
haranean
mendian
elizan
jaian
gauean

batean
batarengan

zeinean

(3)

gizonengan
gizonakan
gizonen baitan
semeengan
semeakan
semeen baitan
alabengan
alabakan
alaben baitan
baranetan
mendietan
elizetan
jaitetan
gauetan

batzuetan
batzuengan
zeinetan

hiru(r)etan
seietan

(4)

Kattalin(en)gan
Kattalin(en) baitan
Koldo(ren)gan
Koldo(ren) baitan
Eibarren
Bilbon
Donostian
neregan

(5)

ni(re)gan
enegan
nere baitan
nire baitan
ene baitan
hitan
hi(re)gan
hire baitan

gutan
gu(re)gan
gure baitan

zutan
zu(re)gan
zure baitan

zuetan
zuengan
zuen baitan
beroriengan,
eurongan,

berorrengan

neu(re)gan
nibaur(en) baitan
nibaurtan
neronen baitan
nerau baitan
heuregan
heure baitan
bibaur(en) baitan
bihaurtan
herorrengan
berorren baitan

geu(re)gan
guhaur(en) baitan
guhaurtan
gerone(n)gan
geronen baitan
gerok baitan

zeu(re)gan
zuhaur(en) baitan
zuhaurtan
zerorre(n)gan
zerorren baitan

zeuengan
zuihauen baitan

	zuihauengan
	zuihauetan
	zerorie(n)gan
	zerorien baitan
honetan	hauetan
honengan	hauengan
honen baitan	hauen baitan
horretan	horietan
horrengan	horiengan
horren baitan	horien baitan
hartan	haietan
harengan	haiengan
haren baitan	haien baitan
honetantxe	hautantxe
honexetan	hauexetan
honexe(n)gan	hauexe(n)gan
honegantxe	hauegantxe
honexen baitan	hauexen baitan
haxe baitan	hauexek baitan
horretantxe	horietantxe
horrexetan	horiexetan
horrexe(n)gan	horiexe(n)gan
horregantxe	horiegantxe
horrexen baitan	horiexen baitan
horixe baitan	horiexek baitan
hartantxe	haietantxe
harexetan	haiexetan
harexe(n)gan	haiexe(n)gan
haregantxe	haiegantxe
harexen baitan	haiexen baitan
huraxe baitan	haiexek baitan
beretan	beretan
	beraietan
bertan	
bera(ren)gan	berengan
	beraiengan
	eurengan
	eurongan
norengan	nortzurengan
zerengan	zertzurengan
zertan	
norbaitengan	
zerbaite(t)an	
zenbaitetan	

nornahirengan
nornahiren baitan
hemen
hor
han
non
nonbait
nonahi
hementxe
hortxe
hantxe
noiz
noiznahi
noizbait

4.3.6. LEKU GENITIBOA

(1)	(2)	(3)
	Iruñeko Bizkaiko	
gizonen baitako semeren baitako alabaren baitako haranetako menditako elizatako jaitako gauetako	gizonaren baitako semearen baitako alaba(ren) baitako haraneko mendiko elizako jaiko gaueko	gizonen baitako semeen baitako alaben baitako haranetako mendietako elizetako jaietako gauetako
bate(ta)ko batzuetako zeinetako deusetako hiru(ta)ko seitako	bateko zeineko	batzuetako zeinetako hiru(r)etako seietako
	(4)	(5)
	Kattalin(en) baitako Koldo(ren) baitako Eibar(re)ko Bilboko Donostiako nere baitako nire baitako ene baitako hire baitako zu(re) baitako bororren baitako nihaur(en) baitako nihaurtako neronen baitako	gu(re) baitako zuen baitako berorien baitako

nerau baitako
heure baitako
bihaur(en) baitako
hibhurtako
herorren baitako

zuhaur(en) baitako
zuhurtako
zerorren haitako

honetako
honen haitako
horretako
horren baitako
hartako
haren baitako
honexetako
honetakoxe
honexen baitako
hauxe baitako
horrexetako
horretakoxe
horrexen baitako
horixe baitako
harexetako
hartakoxe
harexen baitako
huraxe baitako
bertako
bereko
bere baitako

zertako
zerbaitetako
zenbaitetako
normahiren baitako
hemengo
horko
hango
nongo

geronen haitako
guhurtakoo
guhaur(en) baitako

zuihauen baitako
zuihauretako
hauetako
hauen baitako
horietako
horien baitako
haietako
haien baitako
hauexetako
hauetakoxe
hauexen baitako
hauexek baitako
horietakoko
horietakoxe
horixen baitako
horixek baitako
haietako
haietakoxe
haiexen baitako
haiexek baitako

beretako
bere(n) baitako
berailetako
beraien baitako

nonbaiteko
nonahiko
hemengoxe
hementxeko
horkoxe
hortxeko
hangoxe
hantxeko
noizko
noiznahiko
noizbaiteko

4.3.7. ADLATIBO SOILA

(1)	(2)	(3)
	Iruñera(t) Bizkaira(t)	
gizonengana(t) gizonen baitara(t)	gizona(ren)gana(t) gizonaren baitara(t)	gizonengana(t) gizonen baitara(t) gizonakana semeengana(t) semeen baitara(t) semeakana
semerengana(t) semeren baitara(t)	semea(ren)gana(t) semearen baitara(t)	alabengana(t) alaben baitara(t) alabakana
alabarengana(t) alabaren baitara(t)	alaba(ren)gana(t) alaba(ren) baitara(t)	haranetara(t) mendietara(t) elizetara(t) jaietara(t) gauetara(t)
haranetara(t) menditara(t) elizatara(t) jaitara(t) gauetara(t)	haranera(t) mendirira(t) elizara(t) jaira(t) gauera(t)	batzuetara batzuegana zeinetara
bate(ta)ra batengana batzutara batzurengana zeinetara deusetara hiru(ta)ra seitara	batara batarengana zeinera	hiru(r)etara seitara

(4)

Kattalin(en)gana(t)
Kattalin(en) baitara(t)
Koldorengana(t)
Koldo(ren) baitara(t)
Eibar(re)ra(t)
Bilbora(t)
Donostiara(t)

(5)

neregana(t)
nere baitara(t)
nitara(t)
niregana(t)
nire baitara(t)
enegana
ene baitara(t)
bi(re)gana(t)
hire baiatara(t)

zu(re)gana(t)
zu(re) baitara(t)

berorregana

neugana
nihaurengana(t)
nihaur(en) baitara(t)
nihaurtara
neronen baitara(t)
neron(en)gana
nerau baitara
nero(en)gana(?)
heu(re)gana
heure baitara(t)
hihaur(en)gana
hihaur(en) baitara
hihaurtara
herorre(n)gana(t)
herorre(n) baitara(t)

zeu(re)gana
zuhaur(en)gana
zuhaur(en) baitara

gutara
gu(re)gana(t)
gu(re) baitara(t)

zuengana(t)
zuen baitara(t)
beroriengana
eurongana

geu(re)gana
guhaur(en)gana
guhaur(en) baitara
guhaurtara
gerone(n)gana
geronen baitara
gerok baitara

zubaurtara
zororre(n)gana
zerorren baitara

honetara(t)
honengana(t)
horretara(t)
horrengana(t)
hartara(t)
harengana(t)
haren baitara(t)
honetaraxe
bonexetara(t)
honexe(n)gana
honexen baitara
hauxe baitara
horretaraxe
horrexetara(t)
horrexe(n)gana
horrexen baitara
horixe baitara
hartaraxe
harexetara(t)
harexe(n)gana
harexen baitara
buraxe baitara
berera
hertara
bera(ren)gana(t)
berengana(t)

norengana
zereengana
zertara
norbaitengana
zerbaite(ta)ra
zenbaitetara

zeuengana,
zuihauen baitara(t)
zuihauengana
zuihauetara
zerorie(n)gana
zerorien baitara
hauetara(t)
hauengana(t)
horietara(t)
horiengana(t)
haletara(t)
haiengana(t)
haien baitara(t)
hauetaraxe
hauexetara(t)
hauexe(n)gana
hauexen baitara
hauexek baitara
horietaraxe
horiexetara(t)
horiexe(n)gana
horiexen baitara
boriexek baitara
haletaraxe
haiexetara(t)
haiexe(n)gana
haiexen baitara
haiexek baitara
beretara
berailetara

bere(n)gana(t)
beraiengana(t)
eurengana
eurongana
nortzurengana
zertzurengana

nornahirengana
nornahiren baitara
hona
honna
hara
nora
nonbaitera
norabait
norapait
honaxe
horraxe
haraxe

4.3.8. HURBILTZE ADLATIBOA

(1)	(2)	(3)
	Iruñerantz Bizkairantz	
gizonenganantz	gizona(ren)ganantz	gizonenganantz gizonakanantz
seme(ren)ganantz	semea(ren)ganantz	semeenganantz semeakanantz
alaba(ren)ganantz	alaba(ren)ganantz	alabenganantz alabakanantz
haranelarantz	haranerantz	haranelarantz
menditarantz	mendirantz	mendietarantz
elizatarantz	elizarantz	elizetarantz
jaitarantz	jairantz	jaietarantz
gauetarantz	gauerantz	gauetarantz
bate(ta)rantz	baterantz	
batenganantz	batarenganantz	
batzutarantz		batzuetarantz
batzurenganantz		batzueganantz
zeinetarantz	zeinerantz	zeinetarantz
deusetarantz		
hiru(ta)rantz		hiru(r)etarantz
seitarantz		seietarantz
(4)	(5)	
Kattalin(en)ganantz		
Koldo(ren)ganantz		
Eibar(re)rantz		
Bilborantz		
Donostiarantz		
nereganantz		
ni(re)ganantz		
eneganantz		
hi(re)ganantz		
zu(re)ganantz	gu(re)ganantz	

berorrenganantz	zuenganantz berorienganantz euronganantz
neuganantz nihaurenganantz neron(en)ganantz (?) he(re)ganantz herorrenganantz berorren baitarantz	gerone(n)ganantz geu(re)ganantz
zeu(re)ganantz zerorrenganantz	zeuenganantz zerorienganantz
honetarantz honenganantz horretarantz horrenganantz hartarantz harenganantz honexetarantz honexe(n)ganantz horrexetarantz horrexe(n)ganantz harexetarantz harexe(n)ganantz bererantz bertarantz bera(ren)ganantz bereganantz	hauetarantz hauenganantz horietarantz horienganantz haietarantz haienganantz hauexetarantz hauexe(n)ganantz horiexetarantz horiexe(n)ganantz haiexetarantz haiexe(n)ganantz beretarantz beraietarantz bere(n)ganantz beraienganantz eurenganantz euronganantz
norenganantz zerenganantz norbaitenganantz zerbaite(ta)rantz	nortzurenganantz zertzurenganantz

zenbaitetarantz
normahirenganantz
honantz
horrantz
harantz
norantz
nonbaiterantz
nonahirantz
honaxerantz
horraxerantz
haraxerantz

4.3.9. MUGA ADLATIBOA

(1)	(2)	(3)
	Iruñeraino Bizkairaino	
gizonenganaino	gizona(ren)ganaino	gizonenganaino gizonakanaino
seme(ren)ganaino	semea(ren)ganaino	semeenganaino semeakanaino
alaba(ren)ganaino	alaba(ren)ganaino	alabenganaino alabakanaino
haranetaraino	haraneraino	haranetaraino
menditaraino	mendiraino	mendietaraino
elizataraino	elizaraino	elizetaraino
jaitaraino	jairaino	jaietaraino
gauetaraino	gaueraino	gauetaraino
bate(ta)raino	bateraino	
batenganaino	batarengaino	
batzutaraino		batzuetaraino
batzurengaino		batzuegangaino
zeinetaraino	zeineraino	zeinetaraino
deusetaraino		
hiru(ta)raino		hiru(r)etaraino
seitaraino		seietaraino
	(4)	(5)
	Kattalin(en)ganaino	
	Koldo(ren)ganaino	
	Eibar(re)raino	
	Bilboraino	
	Donostiaraino	

nereganaino	
ni(re)ganaino	
enegaino	
hi(re)ganaino	
zu(re)ganaino	gu(re)ganaino
berorreganaino	zuenganaino
neugaino	berorienganaino
nihaurenganaino	euronganaino
neron(en)ganaino (?)	
he(re)ganaino	
herorreganaino	
berorren baitaraino	
zeu(re)ganaino	gerone(n)ganaino
zerorreganaino	geu(re)ganaino
honetaraino	zeuenganaino
honenganaino	zerorienganaino
horretaraino	hautaraino
horrenganaino	hauenganaino
hartaraino	horietaraino
harenganaino	horienganaino
honexetaraino	haietaraino
honexe(n)ganaino	baienganaino
horrexetaraino	hauexetaraino
horrexe(n)ganaino	hauexe(n)ganaino
harexetaraino	horiexetaraino
harexe(n)ganaino	horiexe(n)ganaino
bereraino	haiexetaraino
bertaraino	haiexe(n)ganaino
bera(ren)ganaino	heretaraino
bereganatz	beraietaraino
	bere(n)ganaino
	beraienganaino
	euenganaino
	euronganaino

norenganaino
zerenganaino
nor baitenganaino
zer baite(ta)raino
zen baitetaraino
nor nahirenganaino
honaino
horraino
haraino
noraino
non baiteraino
non ahiraino
honaxeraino
horraxeraino
haraxeraino

nortzurenganaino
zertzurenganaino

4.3.10. ABLATIBOA

(1)

gizonengan(d)ik

gizonen baitarik
gizonen baitatik
seme(ren)gan(d)ik

semeren baitarik
semeren baitatik
alaba(ren)gan(d)ik

alabaren baitarik
alabaren baitatik
haranetik
mendititik
elizatik
jaitatik
gauetik

bate(ta)tik
batengan(d)ik
batzutatik
batzurengan(d)ik
zeinetatik
deusetatik
hiru(ta)tik
hirutarik
seitatik
seitarik

(2)

Iruñetik
Bizkaitik

gizona(ren)gan(d)ik

gizonaren baitarik
gizonaren baitatik
semea(ren)gan(d)ik

semearen baitarik
semearen baitatik
alaba(ren)gan(d)ik

alaba(ren) baitarik
alaba(ren) baitatik
haranetik
menditik
elizatik
jaitik
gauetik

batetik
batarengan(d)ik

zeinetik

(3)

gizonengan(d)ik
gizonakandik
gizonen baitarik
gizonen baitatik
semeengan(d)ik
semeakandik
semeen baitarik
semeen baitatik
alabengan(d)ik
alabakandik
alaben baitarik
alaben baitatik
haranetik
mendietatik
elizetik
jaietik
gauetik

batzuetatik
batzuengan(d)ik
zeinetatik

hiru(r)etatik
hiru(r)etarik
seietatik
seietarik

(4)

Kattalin(en)gan(d)ik
Kattalinen baitarik
Koldo(ren)gan(d)ik
Koldoren baitarik
Eibar(re)tik
Bilbotik
Donostiatik
neregan(d)ik
nere baitatik
nere baitarik
ni(re)gan(d)ik
nire baitarik
nire baitatik
enegan(d)ik
ene baitarik
ene baitatik
hi(re)gan(d)ik
hire baitarik
hire baitatik

zu(re)gan(d)ik
zure baitarik
zure baitatik

berorregan(d)ik

neugan(d)ik
nihaur(en)gan(d)ik
nihaur(en) baitatik
nihaurtarik
neronen baitarik
neronen baitatik

(5)

gu(re)gan(d)ik
gure baitarik
gure baitatik

zuengan(d)ik
zuen baitarik
zuen baitatik
beroriengan(d)ik
eurongan(d)ik

neron(en)gan(d)ik
nerau baitarik
heu(re)gan(d)ik
heure baitarik
heure baitatik
hihaur(en) baitarik
bihaur(en) baitatik
hihaurtarik
herorrengan(d)ik
berorren baitarik
berorren baitatik

zeu(re)gan(d)ik
zuhaur(en)ganik
zuhaur(en) baitarik
zuhaurtarik
zerorrengan(d)ik
zerorren baitarik

bonetarik
honetatik
honengan(d)ik
horretarik
horretatik

geu(re)gan(d)ik
guhaur(en)ganik
guhaur(en) baitarik
guhaurtarik
gerone(n)gan(d)ik
geronen baitarik
gerok baitarik

zeuengan(d)ik
zuihauen baitarik
zuihauen baitatik
zuihauengan(d)ik
zuihauetarik
zuihauetatik
zerorie(n)gan(d)ik
zerorien baitarik
zerorien baitatik
hauetarik
hauetatik
hauengan(d)ik
horietarik
horietatik

horrengan(d)ik
hartarik
hartatik
harengan(d)ik
haren baitarik
haren baitatik
honetati(k)xe
honexetatik
honexetarik
honexe(n)gan(d)ik
bonexen baitarik
honexen baitatik
hauxe baitarik
hauxe baitatik
horretati(k)xe
horrexetatik
hurrexetarik
horrexe(n)gan(d)ik
horrexen baitarik
horrexen baitatik
horixe baitarik
horixe baitatik
hartatixe
harexetarik
harexetatik
harexe(n)gan(d)ik
haregandixe
harexen baitarik
huraxe baitarik
harexen baitatik
huraxe baitatik
beretik
bertatik
bertarik
bera(ren)gan(d)ik
berengan(d)ik

horiengan(d)ik
haietarik
haietatik
haiengan(d)ik
haien baitarik
haien baitatik
hauetati(k)xe
hauexetatik
hauexetarik
hauexe(n)gan(d)ik
hauexen baitarik
hauexen baitatik
hauexek baitarik
hauexek baitatik
horietati(k)xe
horiexetatik
horiexetarik
horiexe(n)gan(d)ik
horiexen baitarik
horiexen baitatik
horiexek baitarik
horiexek baitatik
haietatixe
haiexetarik
haiexetatik
haiexe(n)gan(d)ik
haiegandixe
haiexen baitarik
haiexek baitarik
haiexen baitatik
haiexek baitatik
beretarik
beraietatik
beraietarik
berengan(d)ik
beraiengan(d)ik
eurengan(d)ik
eurongan(d)ik

norengan(d)ik
zerengan(d)ik
zertatik
nor baitengan(d)ik
zerbaite(ta)tik
zer baitetarik
zen baitetatik
nornahirengan(d)ik
nornahiren baitarik
nornahiren baitatik
hemendik
hortik
handik
nondik
non baitetik
nanahitik
nondik nahi
hemendi(k)xe
horti(k)xe
handi(k)xe
hementxetik
hortxetik
hantxetik
noiztik
noiz baitetik
noizdanik

nortzurengan(d)ik
zertzurengan(d)ik

4.3.11. GENITIBOA

(1)	(2)	(3)
	Iruñearen Bizkaiaren	
gizonen semeren alabaren haranen mendiren elizaren jairen gauen	gizonaren semearen alabaren haranaren mendiaren elizaren jaiaren gauaren	gizonen semeen alaben haranen mendien elizen jaien gauen
baten batzuren zeinen deusen hiruren seiren	bataren zeinaren	batzuen zeinen hiru(r)en seien
	(4)	(5)
	Kattalinen Koldoren Eibarren Bilboren Donostiaren nere nire ene hire	
	zure	gure
	berorren	zuen berorien euren
	neure	

nihauren
neronen
heure
hihauren
herorren

zeure
zuhauren
zerorren

honen
horren
haren
hone(t)xen
horr(t)exen
hare(t)xen
beraren
bere

noren
zeren
norbaiten
zerbaiten
zenbaiten
nornahiren

geure
geronen
guhauren

zeuen
zuihauren
zerorien
hauen
horien
haien
hauxen
horiexen
haiexen
bere(n)
beraien
euren
euron
nortzuren
zertzuren

4.3.12. SOZIATIBOA

(1)

gizonekin
semerekin
alabarekin
haranekin
mendirekin
elizarekin
jairekin
gauekin

batekin
batzurekin
zeinekin
deusekin
hirurekin
seirekin

(2)

Iruñearekin
Dizkaiarekin

gizonarekin
semearekin
alabarekin
haranarekin
mendiarekin
elizarekin
jaiarekin
gauarekin

batarekin
zeinarekin

(3)

gizonekin
semeekin
alabekin
haranekin
mendiekin
elizekin
jaiekin
gauekin

batzuekin
zeinekin

hiru(r)ekin
seiekin

(4)

Kattalinekin
Koldorekin
Eibarrekin
Bilborekin
Donostiarekin
nerekin
nirekin
enekin
hirekin

zurekin

berorrekin

neurekin
nihaurekin
neronekin

(5)

gurekin

zuekin
beroriekin
eurokin

heurekin
hihaurekin
herorrekin

zeurekin
zuhaurekin
zerorrekin

honekin
horrekin
harekin
hone(t)xekin
honekintxe
horre(t)xekin
horrekintxe
hare(t)xekin
harekintxe
berarekin

norekin
zerekin
norbaitekin
zerbaitekin
zenbaitekin
nornahirekin

geurekin
geronekin
guhaurekin

zeuekin
zuihauekin
zeroriekin
hauekin
horiekin
haiekin
hauxekin
hauekintxe
horiekin
horiekintxe
haiekin
haiekintxe
berekin
beraiekin
eurekin
eurokin
nortzurekin
zertzurekin

4.3.13. INSTRUMENTALA

(1)	(2)	(3)
	Iruñeaz Bizkaiaz	
gizonez	gizonaz	gizonez
semez	semeaz	semeez
alabaz	alabaz	alabez
haranez	haranaz	haranez
mendiaz	mendiaz	mendiaz
elizaz	elizaz	elizez
jaiz	jaiaz	jaiez
gauvez	gauaz	gauzez
hatez	bataz	
batzuz		batzuez
zeinez	zeinaz	zeinez
zeintaz		
deusez		
deusetaz		
hiruz		hiru(r)ez
seiz		seiez
(4)	(5)	
Kattalinez		
Koldoz		
Eibarrez		
Bilboz		
Donostiaz		
nitaz		
hitaz	gutaz	
zutaz		
berorrez	zuetaz	
	beroriez	
	euroz	
neutaz		
nihaurez		
nihaurtaz		

nihaurzaz
neronez
neronetaz
neronezaz
heutaz
bihaurez
hihaurzaz
hihautaz
herorrez

zeutaz
zuhaurzaz
zerorrez
zeronezaz

honez
honetaz
bonezaz
horrez
borretaz
horrezaz
hartaz
harez

honexez
honexetaz
honexezaz
horrexez
horrexetaz
horrexezaz

geutaz
guhaurzaz
geronezaz

zeuetaz
zuihauezaz
zeroriezaz
hauez
bauetaz
bauezaz
horiez
horietaz
horiezaz
haietaz
haiezaz
haiez
hauexez
hauexetaz
hauexezaz
horiexez
horiexetaz
horiexezaz

harexez
harexetaz
harexezaz
beronez
beraz

haiexez
haiexetaz
haiexezaz
beranez
berex
beraiez
eurez
euroz

nortaz
zertaz
norbaitez
zerbaitez
zerbaitetaz
zenbaitez
nornahiz
zernabiz

4.3.14. MOTIBATIBOA

(1)	(2)	(3)
	Iruñea(ren)gatik Bizkaia(ren)gatik	
gizon(e(n))gatik	gizona(ren)gatik	gizonengatik gizonakatik
seme(ren)gatik	seme(aren)gatik	semeengatik semeakatik
alaba(ren)gatik	alaba(ren)gatik	alabengatik alabakatik
baran(e(n))gatik	harana(ren)gatik	haranengatik haranakatik
mendi(ren)gatik	mendia(ren)gatik	mendiengatik mendiakatik
eliza(ren)gatik	eliza(ren)gatik	elizengatik elizakatik
jai(ren)gatik	jaia(ren)gatik	jaiengatik jaiakatik
gauengatik	gaua(ren)gatik	gauengatik gauakatik
bate(n)gatik batzurengatik zeinengatik deusengatik biru(ren)gatik sei(ren)gatik	batarengatik zeina(ren)gatik	batzurengatik zeinengatik hiru(r)engatik seiengatik

(4)

Kattalin(en)gatik
Koldo(ren)gatik
Eibar(re(n))gatik
Bilbo(ren)gatik
Donostia(ren)gatik
neregatik
ni(re)gatik
enegatik
hi(re)gatik

(5)

zu(re)gatik	gu(re)gatik
berorregatik	zuengatik
neu(r)egatik	beroriengatik
nihaure(n)gatik	eurongatik
nerone(n)gatik	
heure(re)gatik	
hihaure(n)gatik	
herorre(n)gatik	
	geu(re)gatik
	gerone(n)gatik
	guhaure(n)gatik
zeuregatik	
zuhaure(n)gatik	
zerorregatik	
	zeuengatik
	zuihauegatik
hone(n)gatik	zeroriengatik
horre(n)gatik	haue(n)gatik
hare(n)gatik	horie(n)gatik
honetxe(n)gatik	haie(n)gatik
	hauxex(e)n(g)atik
horretxe(n)gatik	hauegati(k)xe
	horiexe(n)gatik
haretxe(n)gatik	horigati(k)xe
	haiexe(n)gatik
bera(ren)gatik	haiegati(k)xe
beregatik	bere(n)gatik
	beraie(n)gatik
norengatik	eurengatik
zer(en)gatik	eurongatik
norbaite(n)gatik	nortzurengatik
zerbaite(n)gatik	zertzuz(ren)gatik
zenbaitengatik	
nornahi(ren)gatik	

4.3.15. DESTINATIBOA

4.3.15.1. Genitiboaren gainean eraikia

(1)	(2)	(3)
	Iruñearentzat Bizkaiarentzat	
gizonentzat semerentzat alabarentzat baranentzat mendirentzat elizarentzat jairentzat gauentzat	gizonarentzat semearentzat alabarentzat haranarentzat mendiarentzat elizarentzat jaiarentzat gauarentzat	gizonentzat semeentzat alabentzat haranentzat mendientzat elizentzat jaientzat gauentzat
batentzat batzurentzat zeinentzat deusentzat hirurentzat seirentzat	batarentzat zeinarentzat	 batzuentzat zeinentzat hiru(r)entzat seientzat
	(4)	(5)
	Kattalinentzat Koldorentzat Eibarrentzat Bilborentzat Donostiarentzat neretzat niretzat enetzat hiretzat	
	zuretzat	guretzat
	berorrentzat	zuentzat berorientzat eurontzat

neuretzat
nihaurentzat
neronentzat
heuretzat
bihaurentzat
herorrentzat

zeuretzat
zuhaurentzat
zerorrentzat

bonentzat
horrentzat
harentzat
honetxentzat
horretxentzat
haretxentzat
berarentzat
beretzat

norentzat
zerentzat
norbaitentzat
zerbaitentzat
zenbaitentzat
nornahirentzat

geuretzat
geronentzat
guhaurentzat

zeuentzat
zuihaurentzat
zerorientzat
bauentzat
horientzat
haientzat
hauexentzat
horiexentzat
haiexentzat

bere(n)tzat
heraientzat
eurentzat
eurontzat
nortzurentzat
zertzurentzat

(1)

gizonendako
semerendako
alabarendako
haranendako
mendirendako
elizarendako
jairendako
gauendako

batendako
batzurendako
zeinendako
deusendako
hirurendako
seirendako

(2)

**Iruñearendako
Bizkaiarendako**

gizonarendako
semearendako
alabarendako
haranarendako
mendiarendako
elizarendako
jaiarendako
gauarendako

batarendako
zeinarendako

(3)

gizonendako
semeendako
alabendako
haranendako
mendiendako
elizendako
jaiendako
gauendako

batzuendako
zeinendako

hiru(r)endako
seiendako

(4)

Kattalinendako
Koldorendako
Eibarrendako
Bilborendako
Donostiarendako
neretako
niretako
enetako
hiretako

zuretako

berorrendako

neuretako
nihaurendako
neronendako
heuretako
hibaurendako

(5)

guretako

zuendako
beroriendako
eurondako

herorrendako

**zeuretako
zuharendako
zerorrendako**

**honendako
horrendako
harendako
honetxendako
horretxendako
haretxendako
berarendako
beretako**

**norendako
zerendako
norbaitendako
zerbaitendako
zenbaitendako
normahirendako**

**geuretako
geronendako
guharendako**

**zeuendako
zuihauendako
zeroriendako
hauendako
horiendako
haiendako
hauexendako
horiexendako
haiexendako**

**berε(n)tako
beraiendako
eurendako
eurondako
nortzurendako
zertzurendako**

4.3.15.2. Inesiboaren gainean eraikia

(1)	(2)	(3)
	Iruñeko Bizkaiko	
haranetako menditako elizatako jaitako gauetako	haraneko mendiko elizako jaiko gaueko	haranetako menditako elizatako jaietako gauetako
bate(ta)ko batzutako deusetako hirutako seitako	bateko	batzuetako hiru(r)etako seietako
	(4)	(5)
	Eibar(re)ko Bilboko Donostiako	
	honetako horretako hartako honexetako honetakoxe horrexetako horretakoxe harexetako hartakoxe bereko bertako zertako zerbaitetako	hauetako horietako haietako hauexetako hauetakoxe horiexetako horietakoxe haiexetako haietakoxe beretako heraietako

zenbaitetako
hemengo
horako
hangoko
nongo
nonbaiteko
nahiko
noizko
noiznahiko
noizbaiteko

4.3.15.3. Adlatiboaren gainean eraikia

(1)	(2)	(3)
	Iruñerako Bizkairako	
gizonenganako semerenganako alabarenganako haranetarako menditarako elizatarako jaitarako gauetarako	gizona(ren)ganako semea(ren)ganako alaba(ren)ganako haranerako mendirako elizarako jairako gauerako	gizonenganako semeenganako alabenganako haranetarako mendietarako elizetarako jaietarako gauetarako
bate(t)arako batenganako batzutarako batzurenganako zeinetarako deusetarako hirutarako seitarako	haterako batarenganako zeinerako	 batzuetarako batzuenganako zeinetarako hiru(r)etarako seietarako
	(4)	(5)
	Kattalinenganako Koldorenganako Eibar(re)rako Bilborako Donostiarako ni(re)ganako hi(re)ganako	
	zu(re)ganako	gu(re)ganako
	berorrenganako	zuenganako berorienganako

neureganako
heureganako
herorreganako

zeu(re)ganako
zerorre(n)ganako

honetarako
honenganako
horretarako
horreganako
hartarako
harenganako
honetaraxeko
honexetarako
houxe(n)ganako
honeganaxeko
horretaraxeko
horrexetarako
horrexe(n)ganako
horreganaxeko
hartaraxeko
harexetarako
harexe(n)ganako
hareganaxeko
bererako

bertarako
bera(ren)ganako

norenganako
zerenganako
zertarako
nor baitengako
zer baite(ta)rako
zen baitetarako
normahirenganako
bonako
horrako

euronganako

gerone(n)ganako

zeuenganako
zuihauenganako
zerorie(n)ganako
hauetarako
hauenganako
horietarako
horienganako
haietarako
haienganako
hauetaraxeko
hauexetarako
hauexe(n)ganako
haueganaxeko
horietaraxeko
horiexetarako
horiexe(n)ganako
horieganaxeko
haietaraxeko
baiexetarako
haiexe(n)ganako
haieganaxeko
beretarako
beraietarako

berenganako
beraienganako
eurenganako
euronganako
nortzurenganako
zertzurenganako

hango
norako
nonbaitetarako
norabaiteko
noranahiko
nonahirako
noiznahirako
noizbaiterako

4.3.15.4. Banatzailea

(1)

(2)

(3)

**gizoneko
semeko
alabako
haraneko
mendiko
elizako
jaiko
gaueko**

**bateko
hiruko
seiko**

4.3.15.5. Prolatiboa

(1)

**gizontzat
semetzat
alabatzat
harantzat
menditzat
elizardat
jaitzat
gautzat**

(2)

**Iruñetzat
Bizkaitzat**

(3)

(4)

**Kattalintzat
Koldotzat
Eibartzat
Bilbotzat
Donostiatzat**

(5)

(1)

(2)

(3)

**Iruñetako
Bizkaitako**

**gizontako
semetako
alabatako
harantako
menditako
elizatako
jaitako
gautako**

(4)

(5)

**Kattalintako
Koldotako
Eibartako
Bilbotako
Donostiatako**

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA

1. Liburuan aipatua

- Aguirre, Domingo de. 1906, *Kresala* (1967, Oñati: Arantzazuko Frantziskotar Argitaldaria)
- Aguirre, Domingo de. 1907-1912, *Garoa* (4. argit., 1966, Oñati: Arantzazuko Frantziskotar Argitaldaria)
- Axular, Pedro. 1643, *Gero* (1964, Barcelona: Juan Flors, Villasantek paratua)
- Azkue, Resurrección M. 1923, *Cancionero popular vasco*, Barcelona: A. Boileau y Bernasconi, 11 liburuki.
- Barolomé de Santa Teresa. 1816, *Euscal errijetaco olgüeeta ta dantzeen newrriçco gatz-ozpinduba* (Faksimila: 1979. Donostia: Hordago)
- Basarri. 1986, in *Diario Vasco* (1986.4.16)
- Duvoisin, J.B. 1858, *Laborantzaco liburua*. Bayona
- Egile ezezaguna. 1576. *Refranes y sentencias*. Pamplona
- Elissamburu, J.B. 1946, *Piarres Adame* (1982, Donostia: Elkar)
- Etchepare, Jean. 1910, *Buruchkak* (1980, Hirugarren argit., Donostia: Elkar)
- Euskaltzaindia. 1979a, "Erakusleak" in *Euskera*, 1979-2. Bilbo, 629.-632. orr.)
- 1979b, "Deklinabidea" in *Euskera*, 1979-2. Bilbo, 643.-657. orr.)
- 1985, *Euskal Gramatika. Lehen Urratsak-1*, Bilbo (Nafarroako Diputazioako Principe de Vianarekin batera argitaratua)
- Garmendia, Tx. 1986, in *Diario Vasco* (1986.4.16)
- Irigoyen, Alfonso. 1987, "Bizidun zentzuzko izen sintagmak eta -ko genitibo nominalizatzailea", *Euskera XXXI*, 543-544. orr.
- Ithurry, Labbé. 1920, *Grammaire basque. Dialecte labourdin*. Bayonne (Faksimila, 1979. Donostia: Hordago)
- Lafitte, Pierre. 1944, *Grammaire basque (Navarro - Labourdin littéraire)*, Bayonne (Bigarren argit.: 1962, Bayona: Ikas)
- Laphitz, F.R. 1867, *Bi saindu hescualdunen bicia*. Bayona
- Larzabal, P. 1962, *Iru ziren. Herriko bozak*. Tolosa: Auspoa
- Lavieuxville-Harosteguy. 1773, *Bayonaco Diocesaco Bi-garren Catichima* (1985, Bilbo: Euskaltzaindia, Villasantek paratua)
- Michelena, Luis. 1978, "Miscelánea filológica vasca (1)", in *FLV*, Año X, 29, 205-228, Pamplona: Príncipe de Viana)
- 1987, "Eratorbidea eta deklinabidea", *Euskera XXXI*, 535.-542 orr.
- Moguel, J.A. 1881, *Peru Abarca* (1981, Durango: Gerediaga)

- Rebuschi, G. 1983, "Autour du parfait et du passif basques" in *Iker* 2. .Bilbo: Euskaltzaindia
- Satrustegi, J.M. 1979, *Ipuin miresgarriak*, Zamudio, Bilbao
- Trask, R. L. 1984, *Synchronic and Diachronic Studies in the Grammar of Basque*, University of London, Doktorego tesia
- Villasante Luis, 1976, *Palabras vascas compuestas y derivadas*. Arantzazu, Oñati
- Zavala, Antonio. 1985, *Esaera zarren bilduma berria*, Tolosa: Auspoa

2. Euskal gramatikak (ikus hemen Sarrera-n dioguna)

- Altube Seber (1920) *De sintaxis euskérica*, San Sebastian, Imprenta de Martin, Mena y Comp.
- Altuna Patxi (1971), *Euskal aditza (Batua?..Baturakoa)*, Bilbao, Ed. Mensajero
- Allières Jacques (1979), *Manuel pratique de basque*, Limoges, Imprimerie A. Bontemps, Editions A. Picard
- Añibarro Fr. Pedro A. de (1820. urtearen inguruan idatzia, 1970), *Gramática bascongada* (Villasantek prestatua), San Sebastian, Gráficas Colón, S.L.
- Archu J.B. (1853, 2. edizioa) *Uskara eta franzes gramatika. Uskalhe- rrietako haurrentzat eguina. Grammaire basque-française à l'usa- ge des écoles du Pays Basque*. Imprimatua Foré eta Lasserre baitan.
- (1868) *Bi mihiren gramatika uskara eta frantsesa. Grammaire bilingue française eta basque*. San Sebastian: Hordago. Argitalpen faksimila.
- Arejita Adolfo (1978), *Euskal joskera*, Durango: Leopoldo Zugaza editor.
- Arotcarena L'abbé (1976, 2. edizioa) *Grammaire basque (Dialectes Navar- ro-Labourdins)*. Baiona, Libraire Jakin.
- Azkue R. M. (1925), *Morfología vasca*, Bilbao: La Gran Enciclopedia Vasca, 1969an hiru liburukitan argitaratua.
- (1891), *Euskal izkindea. Gramática euskara*. Bilbao, Tipografía de José de Astuy.
- Bonaparte Louis-Lucien (1869), *Le verbe basque en tableaux*. Londres.
- Campión Arturo (1884), *Gramática bascongada de los cuatro dialectos literarios de la lengua euskara*. Columnen I y II. Bilbao: La Gran Enciclopedia Vasca, 1977.
- (Darrigol) Un ecclesiastique du diocese de Bayonne (1827), *Dissertation critique sur la langue basque*. Baiona, Imprimerie de Duhart- Fauvel.

- Echaide Ignacio M. (1944), *Desarrollo de las conjugaciones euskaras. Perifrás-ticas y sintéticas. Respetuosas y familiares*. San Sebastián, Gráfico editora S.L.
- Eleizalde Luis de (1913), *Morfología de la conjugación vasca sintética*. Tomo I. "La conjugación sintética guipuzkoana en el tratamiento cortés". Bilbao: Imp. Lit. y Enc. de Eléxpuru Hnos.
- Euskaltzaindia (1979), *Euskal aditz batua* (taulak Txillardegik prestatuak) San Sebastián, Imp. Gráficas Valverde, S.A.
- (1980), *Euskera 1980-2* (Euskaltzaindiaren IX. Biltzarra. Arrasaten, 1979ko Abendua). Bilbo: Elkar S. Coop.
- (1981), Iker 1, *Euskalarien nazioarteko jardunaldiak*, Iruñea: Ed. Aranzadi
- (1983), Iker 2, *Piarres Lafitteri omenaldia*. Iruñea: Ed. Aranzadi.
- (1984), Iker 3, *Erizkizundi irukoitzza. Triple cuestionario. Triple questionnaire* (Ana María Etxaidek prestatua). Iruñea: Ed. Aranzadi.
- (1985), *Euskera 1985-1* (Euskaltzaindiaren X. Biltzarra), Iruñea, 1984eko iraila. Lizarra: Gráficas Lizarra, S.L.
- (1986), *Euskal Gramatika. Lehen Urratsak -1* (Gramatika Batzordeak prestatua), Pamplona: Comunidad Foral de Navarra y Bilbao: Real Academia de la lengua vasca.
- Eusko Jaurlaritza (1982), *Euskaltzaindiak batasunerako eskaini dituen erabakiak*, Euskara Zerbitzua, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Saila. Gasteiz.
- (1983), *Bizkaieraren idatzizko arauak. Deklinabidea eta aditza*. Gasteiz: Hezkuntza eta Kultura Saila. Zamudio, Ed. Eléxpuru, S.A.L.
- Gèze Louis (1873), *Elements de grammaire basque. Dialecte souletin, suivis d'un vocabulaire basque-français & français-basque*. San Sebastián: Hordago. Argitalpen faksimila, 1979.
- Goenaga Patxi (1978), *Gramatika bideetan*. Donostia: Erein (2. argitalpena 1980an).
- Haize Garbia (1978), *Grammaire Basque pour tous. I. Eléments non verbaux*. Hendaia: Editions Haize Garbia.
- (1981), *Grammaire Basque pour tous. II. Le verbe basque*, Hendaia: Editions Haize Garbia.
- (1983), *Grammaire Basque pour tous. III. La phrase basque. Les propositions subordonnées*, Baiona. Imprimerie du Labourd.
- Harriet M.M. (1741), *Gramatica escuaraz eta francedez, composatua francedz htcunça ikhasi nahi dutenen faboretan*, Baiona, Imprimadoriac Fauver alarguna eta J. Fauvet.
- Inchauspe L'Abbé (1858), *Le verbe basque*, Hordago, argitalpen faksimila 1979an.

- Intxausti Joseba (1960), *Euskal aditza. Gipuzko-bizkaierak. Paradigmas verbales y métado racional para su estudio*, Zarautz, Talleres tipográficos Itxaropena.
- (1965), *Las 7 lecciones del "euskal aditza"*, Zarautz, Talleres tipográficos Itxaropena.
- Ithurry (1895-1920), *Grammaire basque. Dialecte Labourdin*, San Sebastián Ediciones Vascas, 1979.
- Lafitte Pierre (1944), *Grammaire Basque (Navarro-Labourdin Littéraire)*, Donostia, Elkar 1979.
- Lafon René (1943), *Le système du verbe au XVIe siècle*, Donostia, Elkar, 1980
- Lardizabal Francisco Ignacio (1856), *Gramática vascongada*, San Sebastián. Imprenta de Ignacio Ramón Baroja.
- Larramendi Manuel de (1729), *El imposible vencido. Arte de la lengua bascongada*. Hórdago: argitalpen faksimila, 1979.
- Larrasquet J. (1934), *Le Basque Souletin Nord-Oriental*, Tome I. Introduction Mayenne, Imprimerie Floch.
- Mujika J.A. (1978), *Perpaus bakunaren sintasia. Adibideak, ariketak*. Bilbao: Ed. Mensajero.
- N'Diaye Geneviève (1971), *Structure du dialecte basque de Maya*, Paris: Mouton
- Ormaechevarria Ignacio (1959), *Euskera. Un poco de gramática y algo de morfología del verbo vasco*, Zarautz, Ed. Itxaropena.
- Ormaechea Nicolás(Orixe) y Oyarzábal Martín (1963), *El lenguaje vasco*, San Sebastián, Gráficas Izarra.
- Pujana Pedro (1970), *Euskal aditza (Bizkaiera). Flexiones del verbo vasco vizcaíno*. Imprime: I. Boan, Distribuido por San Miguel.
- (1979), *Oletako Euskal Aditza. El verbo vasco de Oleta Araba). Flexiones IKA del valle de Lenitz (Gatzaga, Eskoriatza, Arexabaleta y Arrasate), del valle de Angiozar (Bergara), de Zeanuri y de la zona de Mungia*. Vitoria, Diputación Foral de Alava. Imprenta de la Diputación Foral.
- Rebuschi Georges (1982), *Structure de l'énoncé en basque*, Paris, Collection ERA 642. Numéro spécial. Laboratoire de linguistique formelle. Departement de recherches linguistiques. Imprimé dans l'Atelier des Publications de Nancy II.
- Rotaetxe Karmele (1978), *Estudio estructural del euskora de Ondarroa*, Durango: Leopoldo Zugaza
- Salaburu Pello (1981), *Ikaslearen esku-gramatiko*, Bilbao: Ed. Mensajero.
- Txillardegí (1977), *Oinarri bila. Morfosintasian eta fonologian*. San Sebastián. Imprime Alvarez Lorea.
- (1978), *Euskal gramatika. Euskora batua*, San Sebastián, Ediciones Vascas.
- Urquijo e Ibarra Julio de (1907), *Obras vascongadas del doctor labortano Joannes d'Etcheberri (1712) con una introducción y notas*. Paris, Paul Geuthner.

- Umandi (1955), *Formas verbales vizcaínas. Bizkaierazko aditz-erak*, Zarautz, Ed. Itxaropena. Seminario de Filología Vasca Julio de Urquijo.
- (1976), *Gramática vasca. Método para aprender y enseñar el idioma vasco 1*, Tolosa, Edita Juan José Garmendia, Librería Técnica de Difusión.
- (1976), *Gramática vasca. Modismos. Vocabularios. Clave de temas 2*. Tolosa, edita Juan José Garmendia, Librería Técnicas de Difusión.
- Urte Pierre d' (1712), *Grammaire cantabrique basque*, Bagnères de Bigorre, Imprimerie D. Bérot, 1900.
- Villasante Fr. Luis (1972), *La declinación del vasco literario común*, Oñate, Ed. Franciscana Aránzazu, Colección Eleizalde 2.
- (1974), *Palabras vascas compuestas y derivadas*, Oñate, Ed. Franciscana Aránzazu, Colección Eleizalde 3.
- (1976), *Sintaxis de la oración compuesta*, Oñate, Ed. Franciscana Aránzazu, Colección Eleizalde 4.
- (1978), *Estudios de sintaxis vasca*, Oñate, Ed. Franciscana Aránzazu, Colección Eleizalde 5.
- (1980), *Sintaxis de la oración simple*, Oñate, Ed. Francisca Aránzazu, Colección Eleizalde 6.
- Wilbur T. (1979), *Prolegomena to a Grammar of Basque*. Amsterdam: Amsterdam Studies in the Theory and History of Linguistic Science
- Zabala-Arana P. de José de (1976), *Gramática vasca*, San Sebastián, Talleres Ofset Nerecan, S.A.
- Zamarripa y Uruga Pablo de (1909), *El baskuence facilitado. Gramática bizkaína, ó método teórico-práctico para aprender en poco tiempo el baskuence bizkaíno*, Bilbao, Imprenta y librería de José Astuy.
- (1913), *Manual del vascófilo. Libro de modismos, onomato-peyas, elipsis, etc. del vascuence vizcaíno*, Bilbao, Imp. y Enc. de José A. de Lerchundi.
- (1929), *Conjugaciones eguipuzcoanas. Suplemento a su Gramática vasca*. Bermeo, Imp. Libr. Gaubeka.
- (1947), *Gramática vasca*, Bilbao, Imp. y Enc. Casa Dochao, (Lehenbiziko argitalpena ?)
- (1955). *Gramática vasca. Dialecto vizcaíno*, Bilbao, Talleres Gráficos